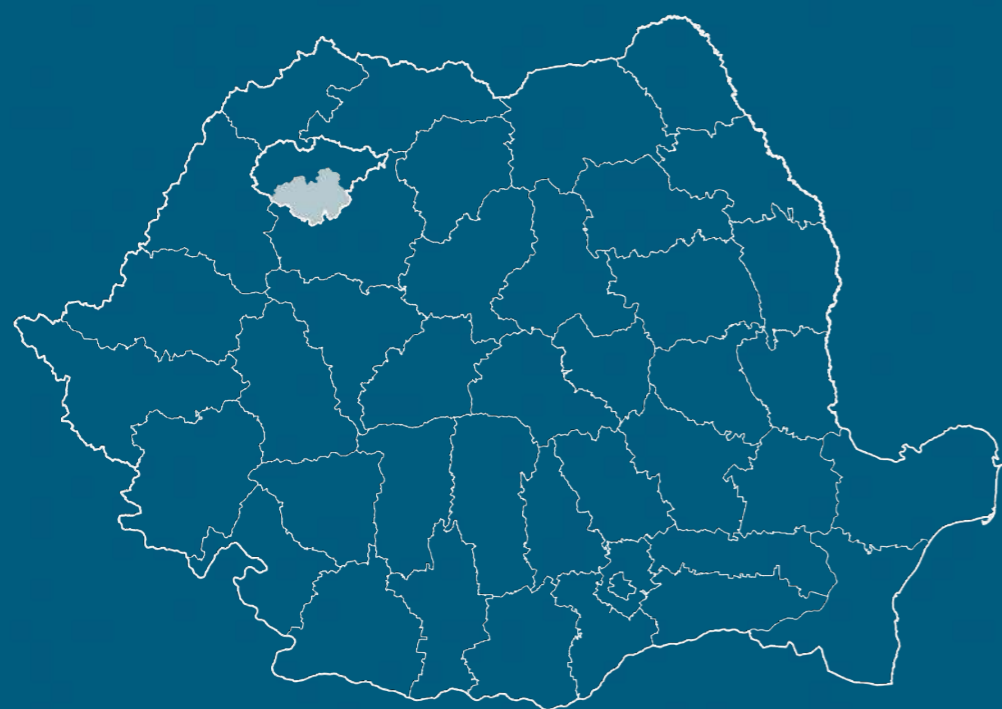

ORDINUL
ARHITECTILOR
DIN ROMÂNIA

GHID DE ARHITECTURĂ

pentru încadrarea în specificul local din mediul rural

ZONA MESEȘ

Ghidul de arhitectură se adresează:

- locuitorilor satelor;
- administrației locale și regionale;
- investitorilor publici și privați;
- consultanților de accesare a fondurilor europene;
- proiectanților;

în vederea întocmirii proiectelor pentru:

- investiții din Programul Național de Dezvoltare Rurală;
- investiții private;
- investiții publice;

și a fundamentării documentațiilor de urbanism.

Colectiv de elaborare:

Coordonator:
arh. Diana TALOȘ

Consultant științific:
Ioan Augustin GOIA

Echipă:
arh. Flaminu TALOȘ
arh. Andrada TARȚA
arh. Diana CADAR
Grupul Rural al OAR

Copertă:
Ilustrație grafică arh. Andrada TARȚA
Imagine Ioan Augustin GOIA, „Casa
Lupuț din Cizer”

Tehnoredactare:
arh. Andrada TARȚA

Corectură:
Oana-Maria BARARIU-SĂVUȘ

Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Zona Meseș, Transilvania Centrală,
Coordonator: Diana Talos; Zalău, 2017
ISBN XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ghidul a apărut cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România și a fost finanțat din Fondul „Timbrul Arhitecturii”.
În publicarea și diseminarea lui, ghidul a beneficiat de sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

ROSTUL GHIDULUI

Rostul acestui material este de a furniza un instrument de lucru locuitorilor din mediul rural, autorităților locale, investitorilor, proiectanților și consultanților implicați în procesul de elaborare a unor regulamente de construire în mediul rural.

Ghidul își propune să fie un set de reguli ușor de aplicat, cu exemple clare (inclusiv de tipul AȘA DA sau AȘA NU), care să faciliteze alegerea modelelor adecvate de către cei ce vor să construiască în mediul rural. În același timp, ghidul intenționează

să ușureze activitatea echipelor de proiectare/consultanță în alegerea configurațiilor, a materialelor și a tehnologiilor necesare construirii în mediul rural, fie că vorbim despre proiecte finanțate prin PNDR, despre elaborarea documentațiilor de urbanism sau despre simple intervenții cu finanțare exclusiv privată.

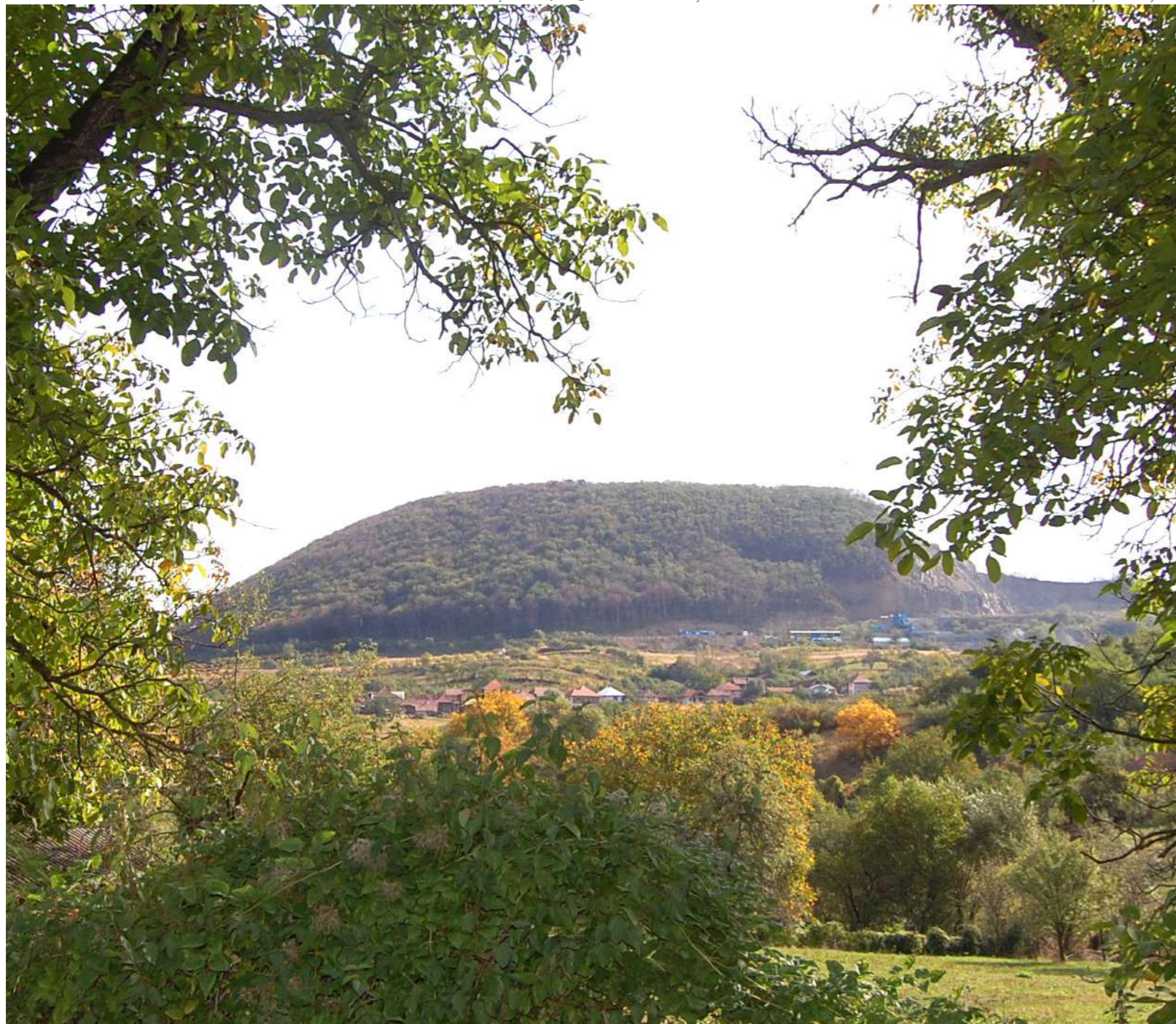
Obiectivul esențial al acestui ghid este păstrarea nealterată a spiritului așezărilor în care sunt propuse proiectele și creșterea calității vieții, dar cu conservarea tradițiilor și a

peisajului cultural existent, acestea fiind, de fapt, chiar resurse pentru dezvoltarea durabilă în mediul rural.

În acest sens, există deschidere pentru abordări specifice secolului al XXI-lea, care țin cont de resursele locale, de energiile regenerabile, precum și de cunoașterea acumulată local (meșteșugurile și tehnica populară).

Proiectele de succes din mediul rural evidențiază faptul că există o legătură foarte strânsă între calitatea peisajului natural, a celui construit și calitatea vieții. Viitorul oricărei

comunități depinde de modul în care își administrează resursele. Mediul construit (construcțiile de orice fel) poate fi o resursă extrem de valoroasă sau, din contră, doar un consumator de resurse. În acest sens, prezentul material propune soluții care pun în valoare înțelepciunea tradiției constructive locale, a utilizării responsabile a resurselor locale, dar, în același timp, oferă soluții noi, ce țin de materiale și tehnici moderne de construcție și de surse de energie regenerabilă.

NOTĂ PENTRU BENEFICIARIII ACESTUI GHID

Acest ghid definește în capitolele 1 și 2, cu ajutorul datelor din teren, al datelor statistice, geografice și pe baza documentațiilor istorice specificul unei zone definite deja etnografic – zona Meseș.

În capitolul 3, se prezintă recomandări de amplasare a construcțiilor astfel încât orice nouă investiție sau intervenție să nu ducă la alterarea definitivă a ansamblurilor construite și să nu strice peisajele zonei Văii Agrijului, a Almașului sau a celei de Sub Meseș.

Ghidul este destinat și celor care, investind, ajung să se confrunte cu realizarea efectivă a elementelor din care este alcătuită o casă. Astfel, capitolele următoare cuprind recomandări cu referire la următoarele:

- acoperișul;
- pereții;
- fundațiile și soclurile;
- tâmplăria și golurile;
- porțile și împrejmirile;
- târnațul;
- anexe;
- elemente de fațadă.

Dacă vrei să faci o investiție sub 120 mp, între 120 și 250 mp, peste 250 mp sau chiar mai mare, acest ghid, vizând la fiecare capitol elementele de construcție descrise mai sus, face recomandări, propune soluții și amendează exemplele negative. Cum să intervii pe o construcție existentă și cum să folosești eficient întreg spațiul gospodăriei rămâne o prioritate de acțiune a acestui ghid. Din acest motiv, dăm soluții și trimiteri la exemple valoroase.

La sfârșitul ghidului, încercăm să îndrumăm spre soluții naturale, sustenabile de definire a spațiului public și privat, prin amenajări exterioare care să aibă în vedere specificul local tot în funcție de dimensiunea investiției dorite. La final, ne oprim și asupra unor probleme globale care țin de performanța energetică a clădirilor folosite și locuite.

Așadar, în funcție de mărimea investiției pe care o doriți, consultați punctele A, B, C aferente fiecărui capitol din acest ghid.

2

IMPLICAREA COMUNITĂȚII ÎN GOSPODĂRIREA RESPONSABILĂ A MEDIULUI CONSTRUIT

Grija cu care întreținem, reparăm sau construim – fie că este vorba de casele tradiționale, părintești, sau de clădiri noi – reprezintă un proces ce presupune asumarea unei responsabilități față de întreaga comunitate. Orice clădire trebuie percepută, în primul rând, ca o componentă a ansamblului așezării sătești. Astfel, o clădire trainică, frumoasă, care își îndeplinește bine rostul pentru care a fost construită, ar trebui să fie un motiv de mândrie pentru întreaga comunitate. Acest lucru devine și mai evident, mai relevant, în cazul clădirilor cu funcțiuni publice, comunitare: primăria, școala, căminul cultural, dispensarul, clădirile de cult etc.

Principiile care vor sta la baza oricărei intervenții asupra mediului construit din zonele rurale (conservare, întreținere,

modernizare sau construire) sunt următoarele:

- Respectul pentru moștenirea culturală; se va urmări, cu precădere, integrarea în context, prin păstrarea nealterată a identității așezării, a peisajului construit și a celui natural.
- Responsabilitate față de urmași; îmbunătățirea condițiilor de viață în prezent prin valorificarea resurselor locale în mod judicios, pe termen lung, pentru a rămâne disponibile și generațiilor viitoare.
- Utilizarea surselor de energie regenerabile.
- Valorificarea amplasamentului, astfel încât forma/volumetria și înfățișarea clădirii să reflecte climatul local: orientare și însoțire, umiditate și vânturi dominante, oscilații de temperatură etc.
- Utilizarea materialelor și a tehnicilor tradiționale, care, de fapt, reflectă soluțiile cele mai bune, cristalizate de-a lungul timpului, pentru condițiile de mediu locale.
- Utilizarea materialelor reciclabile și re folosirea apelor uzate și pluviale.

Pentru noile programe/funcțiuni propuse în mediul rural, întotdeauna se vor analiza următoarele aspecte:

- Relevanța: „Cât de necesară este această nouă clădire sau ansamblu pentru comunitate? Cum se va asigura întreținerea și funcționarea noilor clădiri?”

• Incluziunea socială: „Cât de echitabilă este repartizarea serviciilor, a utilităților și a facilităților de producție în teritoriu?” Se va urmări favorizarea accesului tuturor membrilor comunității, în aceeași măsură, la noile funcțiuni.

Dezvoltare comunitară prin calificare profesională și încurajarea economiei locale

În anumite comunități, deși există resurse de materie primă valoroase, acestea sunt neglijate de localnici, iar meșteșugul prelucrării lor s-a pierdut. În această situație, este necesară calificarea localnicilor, astfel încât să poată avea acces la resurse, în vederea susținerii unor activități de economie socială capabile să aducă un venit constant în comunitate.

Acest principiu este extrem de important atât datorită rezultatului direct de ieftinire a investiției prin folosirea forței de muncă locale, cât și datorită efectului pe termen lung pe care îl asigură: în teritoriu rămân nu numai funcțiunile capabile să deservească locuirea, ci și personalul calificat capabil să le utilizeze.

Acest deziderat se poate atinge doar printr-o politică investițională coerentă, care trebuie să urmeze niște pași necesari, cum sunt:

- cooptarea localnicilor adulți și fără ocupație ca mână de lucru, pentru început, necalificată;
- aducerea în teritoriu a inginerilor, a maiștrilor, a tehnicienilor și a muncitorilor capabili să instruiască și să asigure calificarea lucrătorilor necalificați;
- organizarea de cursuri practice și de cursuri de formare și calificare pentru localnici;
- dezvoltarea unor centre de valorificare a materialelor de construcție ecologice rurale, cu aplicații în domeniul construcțiilor;
- pe măsura derulării programului, gradul de calificare a personalului crește; consecutiv, crește remunerația și capacitatea de a întreține locuințele nou-create;
- atingerea obiectivelor avute în vedere la terminarea programului: aceste funcțiuni productive vor rămâne în teritoriu, urmând să deservească întreaga așezare în ansamblul ei; în plus, la terminarea programului, zona va fi locuită de un segment de populație productiv. Acesta va fi capabil să presteze munci calificate în cadrul așezării, dar și în vecinătate, lucrătorii fiind astfel capabili să-și întrețină casele și gospodăriile.

Rostul arhitectului

Arhitectul are rostul de a îmbina oportunitățile cu resursele și nevoile beneficiarilor, indiferent dacă aceștia sunt o familie, o firmă, un ONG sau autorități locale, și de a oferi soluții realiste în timp util. Reușita demersului său este direct proporțională cu adecvarea proiectului la cele enumerate mai sus. Aceste lucruri nu trebuie rupte din contextul mediului rural românesc de început de secol XXI, în care confuzia dintre valoare și nonvaloare este mult prea des întâlnită. În acest sens, arhitectul are și rolul de a-și consilia beneficiarul (fără a-l manipula), pentru a asigura premise realiste unor proiecte/demersuri ce au ca finalitate sporirea calității vieții, inclusiv prin atributele mediului natural sau ale fondului construit, la care participă în mod direct. Rostul lui este să aducă echilibru acolo unde este chemat.

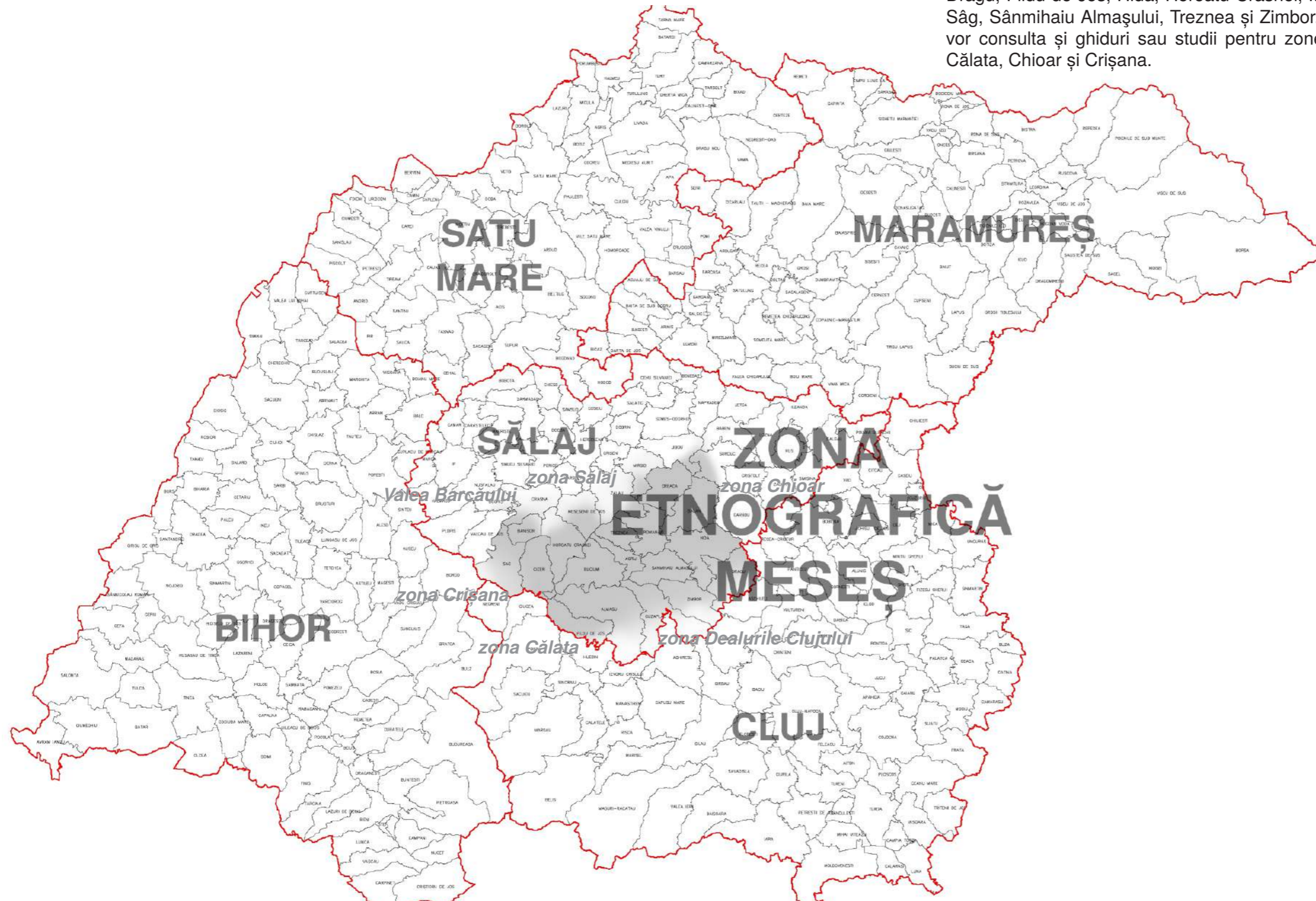
CUPRINS

1. ZONA.....	4
1.1. Delimitarea geografică a zonelor până la nivel de comune.....	4
1.2. Precizarea caracteristicilor specifice ale zonei prin care se identifică o entitate aparte.....	5
1.3. Precizarea caracteristicilor asemănătoare cu subzonele învecinate.....	6
2. SPECIFICUL LOCAL.....	7
2.1. Tipuri de configurare a satelor.....	7
2.2. Tipuri de construcții și sisteme constructive.....	9
2.3. Tipologii de acoperișuri, pante, materiale de învelitoare.....	11
2.4. Gabaritele/proporțiile conforme specificului local.....	11
2.5. Travee de fațadă conform specificului local.....	11
2.6. Raportul plin/gol, forma, dimensiunea și proporția golurilor și a ferestrelor.....	12
2.7. Interiorul locuinței.....	12
3. AMPLASAREA CONSTRUCȚIILOR.....	13
3.1. Prevederile generale privind intervențiile noi.....	13
3.2. Amplasarea în cadrul așezării.....	14
3.2.1. Recomandări.....	14
3.3. POT, CUT, regim de înălțime.....	15
3.4. Amplasarea construcțiilor în diferitele tipuri de configurare a satelor.....	17
3.5. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în afara vetrei satului. Probleme de încadrare în peisaj.....	19
3.6. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în vatra satului. Probleme de încadrare pe lot.....	19
4. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE.....	23
5. ELEMENTELE DE CONSTRUCȚIE.....	27
5.1. ACOPERIȘUL.....	27
5.1.1. Specificul local.....	27
5.1.2. Tipuri de învelitori.....	30
5.1.3. Recomandări.....	31
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	31
Forma și volumetria.....	31
Șarpanta.....	32
Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități).....	33
Elementele de iluminare, ventilare, instalații.....	33
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	34
Forma și volumetria.....	34
Șarpanta.....	34
Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități).....	35
Elementele de iluminare, ventilare, instalații.....	35
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	35
Forma și volumetria.....	35
Șarpanta.....	35
Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități).....	36
Elementele de iluminare, ventilare, instalații.....	36
5.2. PEREȚII.....	37
5.2.1. Specificul local.....	37
5.2.2. Recomandări.....	38
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp).....	38
B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum.....	39
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	39
5.3. FUNDAȚIILE ȘI SOCLURILE.....	41
5.3.1. Specificul local.....	41
5.3.2. Recomandări.....	41
A. Construcții noi cu gabarit mic (max. 120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp), construcții noi cu gabarit mare (250 mp-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	41
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	41
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	42
5.4. TÂMLĂRIA ȘI GOLURILE.....	43
5.4.1. Specificul local.....	43
5.4.2. Recomandări.....	44
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	44
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	45
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	46
5.5. PORȚILE ȘI ÎMPREJMUIRILE.....	47
5.5.1. Specificul local.....	47
5.5.2. Recomandări.....	49
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	49
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	49
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	49
5.6. TÂRNAȚUL.....	50
5.6.1. Specificul local.....	50
Stâlpii.....	52
Cununile.....	53
Tălpile.....	53
Pereții.....	53
Parapetul.....	53
5.6.2. Recomandări.....	54
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	54
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	54
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	54
5.7. ANEXELE.....	55
5.7.1. Specificul local.....	55
5.7.2. Recomandări.....	56
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	56
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	56
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	56
5.8. ELEMENTE DE FAȚADĂ.....	57
5.8.1. Specificul local.....	57
5.8.2. Recomandări.....	58
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar.....	58
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	58
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	58
6. SPAȚIUL PUBLIC.....	59
6.1. Specificul local.....	59
6.2. Recomandări.....	59
7. PERFORMANȚĂ ENERGETICĂ.....	62
7.1. Recomandări.....	62
7.1.1. Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc).....	62
7.1.2. Eficiența termică (sisteme și materiale de izolare).....	63
Anexa 1: Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării (imagine generală din punct de belvedere, siluetă).....	66
Anexa 2: Glosar.....	66
CREDIT IMAGINI.....	69

1. ZONA

1.1. Delimitarea geografică a zonelor până la nivel de comune

Zona etnografică Meseș cuprinde unități administrativ-teritoriale din județul Sălaj, iar ghidul se aplică în toate satele de pe teritoriul următoarelor comune: Agrij, Almașu (cu excepția satelor maghiare care aparțin zonei Călata), Bălan, Bănișor, Buciumi, Cizer, Creaca, Cuzăplac (cu excepția satelor maghiare care aparțin zonei Călata și se regăsesc în ghidul dedicat acestei zone), Dragu, Fildu de Jos, Hida, Horoatu Crasnei, Meseșenii de Jos, Românași, Sâg, Sânmihaiu Almașului, Treznea și Zimbor. În zonele de interferențe se vor consulta și ghiduri sau studii pentru zonele: Sălaj, Dealurile Clujului, Călata, Chioar și Crișana.

1.2. Precizarea caracteristicilor specifice ale zonei prin care se identifică o entitate aparte

Zona Meseș a fost reconsiderată, ca având unitate stilistică, în a doua jumătate a secolului trecut, pe baza studiilor etnografice desfășurate aici în principal de cercetătorul Ioan Augustin Goia, făcându-se astfel distincția între ea și zonele adiacente mai cunoscute: Codru, Călata, Sălaj și Lăpuș.

Caracteristici geografice și climatice

Zona etnografică Meseș prezintă vizibil un relief constituit pe: șisturi cristaline, calcare (în Măgura Priei, Măgura Poniței, Osoi) și gresii (în rezervația naturală Grădina Zmeilor, vizibile pe malurile despădurite ale văilor Almaș și Agrij). Înspre nord, unde zona se întinde spre Depresiunea Șimleului, se întâlnesc tufuri vulcanice sau roci dure vulcanice (dioritul). Dealurile și zonele de munte (cu altitudini reduse), în partea sud-vestică, (Munții Meseș ating înălțimea maximă de 996 m în Măgura Priei) se armonizează cu o zonă depresionară bine delimitată (Depresiunea Almaș-Agrij), în partea nord-estică, până în zona Someș. Atât zona de deal și munte, cât și cea depresionară sunt brăzdate de mai multe cursuri de apă (pâraie și râuri), alimentate majoritatea

din izvoare ce se află în Culmea Meseșului (Valea Priei, Valea Ortelecului, Valea Poniței, Valea Poicului și Valea Ragului).

Din geologia zonei apar astfel resurse minerale importante care s-au exploatat și se pot exploata și la care se poate face referire atunci când se apreciază specificul construcțiilor sau dezvoltarea industriilor, meseriilor și meșteșugurilor unei zone:

- gips – Treznea;
- alabastru – Gălășeni, Stâna;
- diorit – Moigrad;
- calcar – Cuciulat, Prodănești, Glod, Răstoci înspre Zona Someș;
- cărbune brun – Lupoia, Jac, Brusturi;
- șist cărbunos – Zimbor;
- argilă – Cuciulat, Zalău;
- nisip caolinis – Jac, Var;
- nisip silicios – Jac, Creaca, Surduc și Var;
- nisip cuarțos – Var;
- caolin – Ruginoasa;
- tuf vulcanic – Mirșid;
- agregate de râu, de pe văile mari – Benesat, Var, Rona, Almașu, Băbeni, Cuciulat, Glod, Gâlgău, Ileana, Românași, Jac, Creaca, Rus, Someș-Odorhei, Surduc și Tihău.

Solurile identificate pe aceste forme de relief sunt de tipul solurilor brune de pădure, brune acide, brune, hidromorfe, de luncă, podzolice argiloiluviale, litomorfe și sunt într-o continuă schimbare.

Clima este una continental moderată, caracteristică regiunii nord-vestice a țării, supusă unei circulații predominant vestice cu vânturi dominante din partea vestică. Temperatura medie anuală este de 6-8°C, pe zonele mai înalte, și de 8-9°C în rest, luna cea mai caldă fiind iulie, iar

cea mai rece ianuarie. Precipitațiile medii anuale sunt cuprinse între 800 și 900 mm, valori mai mari înregistrându-se în zona mai înaltă a Munților Meseș și mai mici în zona depresionară a Almașului și a Agrijului. Cantitățile cele mai mari cad în lunile mai-iunie (vara înregistrându-se de multe ori ploi cu caracter torențial, 50-80 l/m²), iar cele mai reduse cantități cad în luna februarie. Numărul zilelor cu ploaie oscilează între 100-110 zile/an.

Prin aceste considerente geoclimatice, putem aprecia, într-o anumită măsură, și binomul locuire-agricultură. Fondul construit interbelic, cel pe care dorim să îl conservăm și să îl folosim, pentru a da identitate zonei, este direct influențat de acest binom.

Facem referire la momentul interbelic, deoarece fondul construit care dă specificul local este realizat în această perioadă. Astfel, la momentul 1935¹:

- se cultivau ca principale culturi: grâu, porumb, furaje, secară, ovăz, orz, mei, cartofi și varză;
- mai erau cultivate tutun și plante tehnice: floarea-soarelui, cânepă – cu precizarea că suprafața pentru cultivarea cânepii era cea mai mare din țară;
- horticultura era practică prin plantarea de livezi cu pruni și alți pomi fructiferi – poamele și tările (țuica) sunt și acum identitate acestei zone;
- vița-de-vie nobilă se cultiva puțin față de zona Sălajului (Silvaniei) adiacentă; zona cu specific viticol cea mai cunoscută din acest areal a fost Viile Jacului, unde se cultivau strugurii pentru Riesling²;
- județul Sălaj, din care face parte și zona noastră, avea în sectorul zootehnic următoarele efective de

animale: 21 mii cai; 100 mii boi și vaci; 112 mii oi; 7 mii capre; 73 mii porci și pește, 11 mii stupi sistematici și primitivi. La boi și bivoli, județul Sălaj era printre primele județe pe țară (datele sunt relative față de situația actuală, pentru că județul Sălaj se întindea pe un teritoriu puțin diferit de cel actual).

Studiile etnografice țin să precizeze definirea implicită a peisajului agropastoral și în baza obiceiurilor legate de proprietatea asupra pământului, organizarea satelor și ogrăzilor, folosirea în comun a pământului și creșterea animalelor.

Caracteristici demografice și etnografice

Zona a avut legături permanente cu așezările din regiunile învecinate, dar trebuie luate în considerare și posibilitățile de comunicare cu Transilvania Centrală și mai ales cu Călata. De asemenea, există mutări de populație și repopulări în zona Sălajului. La momentul 1910, în zona Meseș avem 55.747 români (90,65%), 2.611 maghiari (4,25%), 1.747 evrei (2,85%), 1.386 romi, slovaci, germani (2,25%). Apoi, la momentul 1930, avem 60.656 de români (92,05%), 2.230 maghiari (3,39%), 1.251 evrei (1,90%) și 1.754 romi, slovaci și germani (2,66%).

Zona Meseș, față de zona Sălaj adiacentă unde sunt majorități maghiare evidente, este considerată ca având specific românesc, cu o populație de etnie română de peste 90%³.

Astfel, zona Meseș se depopulea-

ză, în comunele sale, față de celelalte din Sălaj, apărând scăderi de populație de până la 26% odată cu emigrarea (aproximativ 10000 de persoane declarate ca plecate, pe o perioadă mai lungă de 1 an, în 2011). Depopularea este și o consecință a îmbătrânirii populației⁴. Din punct de vedere etnic, populația de etnie romă este singura în creștere.

Ramuri economice și meșteșugărești

Potențialul economic este reprezentat de: agricultură, mică producție, exploatare resurse minerale și turism. Economia locală se bazează, în general, pe următoarele elemente: resurse naturale reprezentate în principal de folosințe agricole, resurse minerale de exploatare, resurse balneoclimaterice. Teritoriul este definit de un grad mare de sărăcie, localități din Sălaj (Zalha, Cristolț) fiind incluse în categoria zonelor defavorizate ale țării.

Ocupații principale:

- *agricultura* practică în toate localitățile din zonă s-a dezvoltat în strânsă legătură cu creșterea animalelor;
- *pomicultura* are o veche tradiție în zonă unde pomii au găsit condiții bune de dezvoltare [...]. Fructele au constituit o sursă suplimentară de venituri, prin vânzarea țuicii. Poamele au avut, de asemenea, un rol important în alimentația tradițională;
- *creșterea animalelor* deține o pondere ridicată în economia gospodăriei sătești, aceasta asigură necesarul de produse lactate și

1 Portretul României Interbelice, <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/salaj/> (accesat 8 noiembrie 2016).

2 Radu Anton Roman, *Vinuri din România (antropologie alimentară)* (București: Editura Paideia, 2012).

3 Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică Meseș* (București: Editura Sport-Turism, 1982), p. 9.

4 Institutul Național de Statistică. Direcția Județeană de Statistică Sălaj, „Rezultate definitive ale recensământului populației și al locuințelor – 2011 (caracteristici demografice ale populației) în județul Sălaj”, <http://www.salaj.insse.ro/phpfiles/rezultate-finale-caract-demogr-salaj.pdf> (accesat 14 octombrie 2016).

carne, animalele servesc și la efectuarea diferitelor munci agricole și de transport, ajută la menținerea fertilității solului și oferă produse destinate și vânzării⁵.

Ocupații secundare:

- *vânătoarea* era favorizată de pădurile relativ întinse de circa 77000 ha în 1935 (s-au redus cu cel puțin 20% până la data actuală⁶), studiile etnografice relevă un întreg arsenal de modalități de prindere cu capcane a vânatului;

- *viticultura* era specifică așezărilor stabile, se practica pe terenuri mici, diseminate în hotar, și ocupau pantele cu expunere sudică;

- *pescuitul* s-a practicat în toate râurile și pâraiele din zonă, zona aflându-se pe văile Almașului și ale Agrijului;

- *albinăritul* s-a dezvoltat datorită bogăției florei melifere; mierea a fost folosită în alimentație până la fabricarea zahărului din sfeclă, ceara a servit secole de-a rândul la iluminat; produsele apicole au fost întrebuințate în medicina populară⁷.

Meșteșuguri țărănești

Centrele meșteșugărești au fost și mai subzistă pentru:

- *prelucrarea lemnului* în: Brebi, Buciumi, Sângeorgiu de Meseș (banițe, leagăne pentru copii, furci pentru fân, șei, spete pentru războiul de țesut, resteie, suveici, fluiere, lăzi de zestre, șindrila etc.)

- *cojocărit* în: Gâlgău Almașului, Cutiș, Hida, Buciumi, Răstolț; (pieptare, cușme, blănuri etc.)

- *olărit* în: Buciumi, Almaș, Tihău;

In această zonă defavorizată a țării prezența bivolului, cu cel mai mare număr de capete din țară, poate reprezenta o notă specifică a economiei rurale și poate aduce produse procesate cu valoare adăugată mare la momentul actual.

Fondul construit al *instalațiilor tehnice țărănești* (mori, râșnițe, teascuri, fierăstraie, cazane pentru măcinatul grăunțelor, extragerea uleiului, prelucrarea lemnului și distilarea alcoolului) este de o importanță remarcabilă, adăugând la specificul acestei zone.

Materiale de construcție

Principalul material de construcție este lemnul (tradițional, de gorun sau de fag). Pădurile de rășinoase fiind puține în zonă, s-a născut o relație strânsă cu zona Mocănimilor

și a Călatei de unde venea lemnul pe „tileagă” cu „coviltir” și se dădea la schimb sau se cumpăra la poartă.

Astfel, se folosește piatra pentru realizarea temeliei și pemniței sau a nivelului inferior atunci când casa este înaltă sau adaptată la terenurile în pantă. Până târziu, în anii 1930, învelitoarea era din paie sau snopi de secară, mai rar din șindrila fixată cu cuie de lemn sau de fier de căuaci. Bisericile de lemn, care sunt o marcă a zonei, sunt acoperite cu șindrila. Pe lângă casele din lemn tradiționale, își fac apariția casele realizate în tehnica pământului bătut, tehnica cărămizii neare și cea a pământului clădit între brâie. Deși aceste tehnici au apărut din necesitatea economisirii materialului lemnos, ele nu au fost folosite atât de des în zona Meseșului, ci s-au răspândit mai mult în zona Sub-Meseșului și persistă și în ziua de azi. În subzona Almaș-Agrij, acestea au pătruns mai târziu și nu au fost folosite pentru o perioadă prea lungă, deoarece zona a fost acaparată de construcții din cărămidă arsă. În interbelic și după 1950, pentru realizarea pereților din pământ bătut, era necesară presarea pământului în cofraje din scânduri și armarea acestuia cu nuiele de alun. Apoi, pe pereți se așeza un rând de cununi care susțin grinziile, iar la capetele lor se plasau cornii. Acoperirea acestui tip de structuri este acum din țigla.

Diferitele pământuri folosite la mortare și lipituri sunt încă utilizate mai ales la construcția anexelor⁸.

Locuință în satul Cizer

1.3. Precizarea caracteristicilor asemănătoare cu subzonele învecinate

În zona etnografică Meseș, cu satele predominant românești, s-a cristalizat un mod de viață și o cultură populară cu trăsături originale, care o deosebesc de zonele învecinate Sălaj, Crișul Repede, Călata, Dealurile Clujului și Chioar.

Aceste particularități se constată în structura așezărilor, administrarea caselor și proprietatea asupra pă-

mântului, în ocupații și meșteșuguri, în organizarea interiorului și în țesăturile decorative sau utilitare, în port și obiecte de podoabă, în viața socială, în obiceiuri și creații artistice⁹.

În arhitectura locuinței, a construcțiilor gospodărești și a instalațiilor tehnice, pe lângă lucrările autentice, ancestrale (foarte rare), găsim modele ce le-au dezvoltat pe cele ancestrale, care au înlocuit materialele de construcție ale acestora și care au preluat (la sfârșitul sec. XIX și apoi mai evident între războaie) forme și funcțiuni (șuri) reprezentative din zonele învecinate mai dezvoltate sau din mediul urban.

5 Goia, *Zona etnografică Meseș*, pp. 40-53.

6 Regia Națională a Pădurilor ROMSILVA, http://www.rosilva.ro/unitati_silvice/salaj__I_31.htm (accesat 14 octombrie 2016).

7 Goia, *Zona etnografică Meseș*, pp. 53-63.

8 Ibid., pp. 104-107.

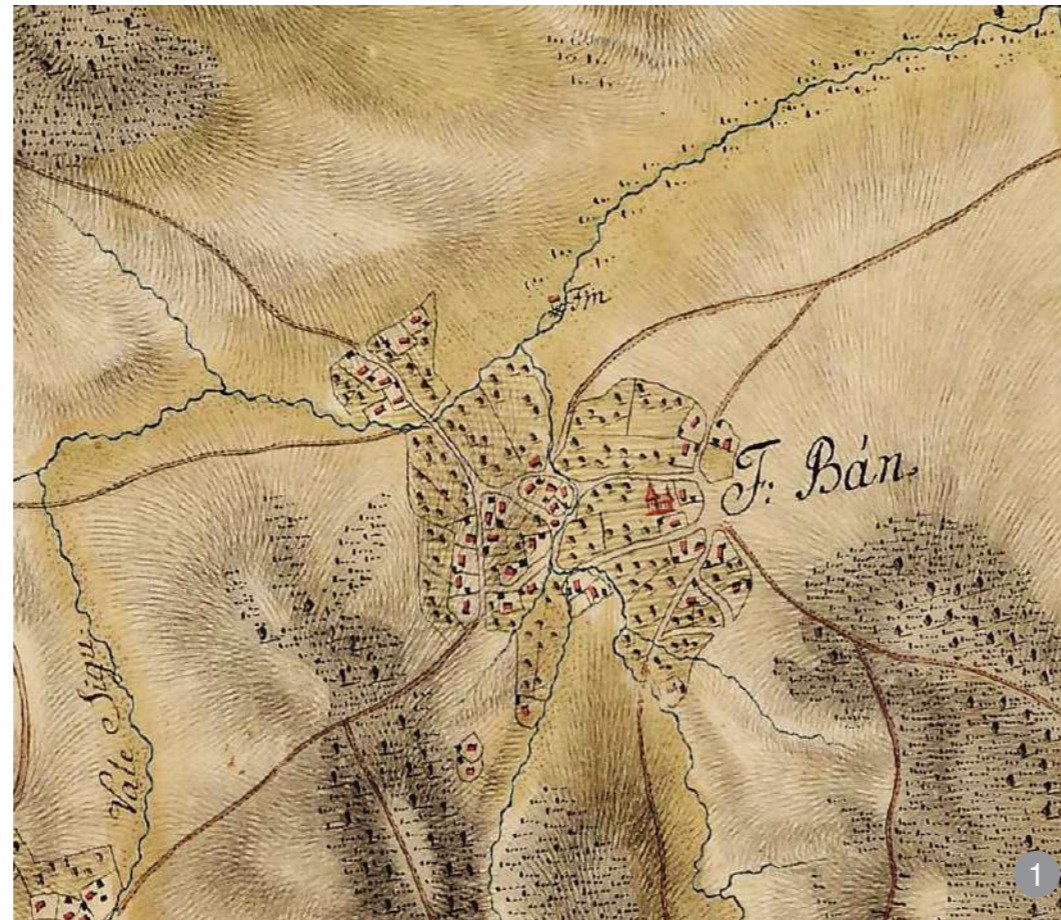
9 Ibid., pp. 9-24.

2. SPECIFICUL LOCAL

2.1. Tipuri de configurare a satelor

Zona etnografică Meseș cuprinde patru tipuri de dispunere urbanistică a satelor:

- **satele răsfirate** au gospodăriile dispuse pe ulițe scurte, întrerupte de mari suprafețe arabile cultivate cu păioase, porumb sau plantate cu pomi fructiferi: Cizer, Ban, Stârciu, Șeredeiu, Sâg, Bercea etc.;

Sat răsfirat: Ban 1763-1787

Sat răsfirat: Ban, în prezent

Sat de vale: Fildu de Jos 1763-1787

Sat de vale: Fildu de Jos, în prezent

- **satele de vale** sunt dispuse, de obicei, de-a lungul drumului și a unei văi, dar doar în anumite zone în care nu există pericolul de inundații, mai exact, de-a lungul unor văi înguste sau pe cursul superior al pâraielor: bazinul hidrografic Almașu și Agrij, Pria, Răstoilț, Fildu de Sus, Fildu de Jos, Sârbi etc.;

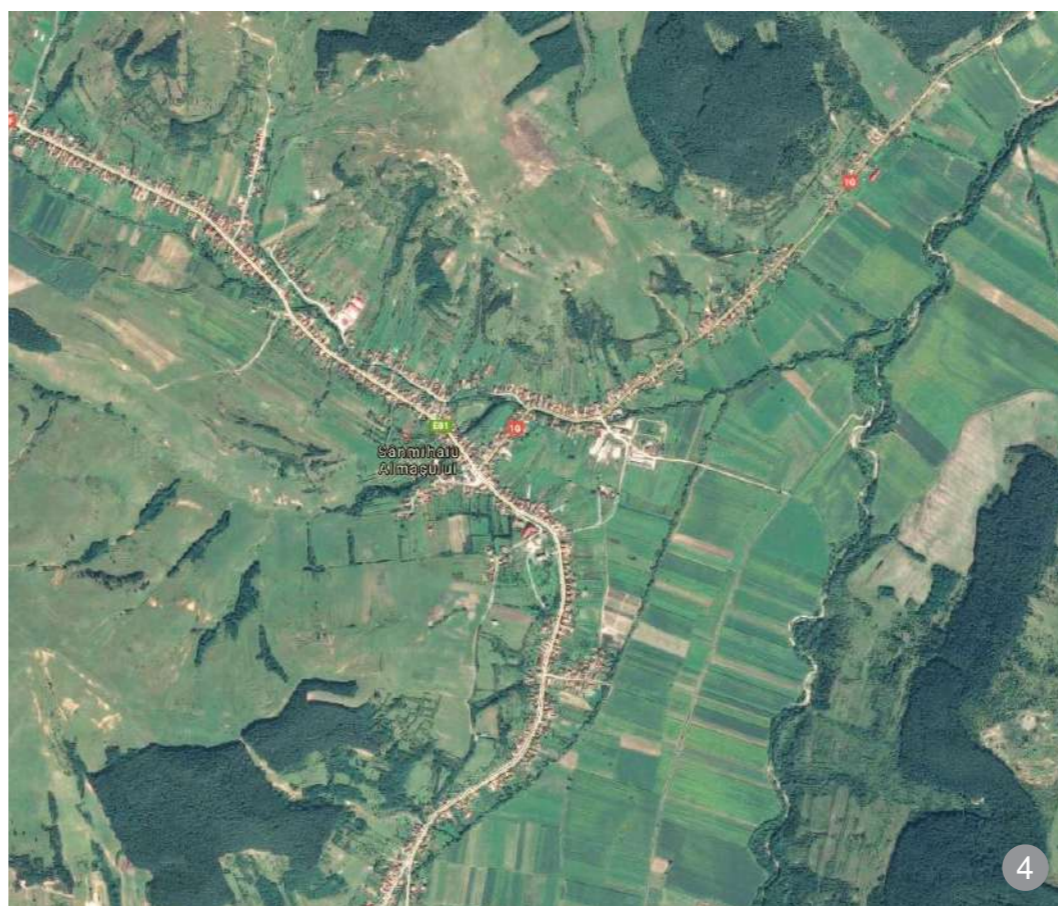
Sat îngrămadit: Buciumi 1763-1787

Sat îngrămadit: Buciumi, în prezent

Sat înşirat: Sânmihaiu Almaşului 1763-1787

Sat înşirat: Sânmihaiu Almaşului, în prezent

- **satele îngrămadite** sunt deseori plasate în zone cu depresiuni circulare sau în zone deschise, dispuse la intersecții de drumuri. Gospodăriile acestora sunt dispuse a-desea de-a lungul unor ulițe, iar comparativ cu satele răsfirate, grădinile lor sunt mai mici: Agrij, Buciumi, Românași, Hida etc.;

- **satele înșirate de-a lungul drumurilor** sunt sate transformate din foste așezări răsfirate unde vatra veche a satului a fost părăsită în favoarea dispunerii gospodăriilor de-a lungul unor drumuri: Sânmihaiu Almaşului, Brebi, Poarta Sălajului, Chichișa etc.¹⁰;

În prezent, se observă la multe sate păstrarea vetrei satului, amplasarea puțin excentrică a bisericii vechi de lemn, ocuparea centrului satului cu biserica nouă de zid și alinieri noi în lungul drumurilor principale, chiar dacă sunt sate îngrămadite sau răsfirate.

2.2. Tipuri de construcții și sisteme constructive

Zona se caracterizează printr-o valoroasă arhitectură a lemnului, de la construcții religioase, la locuințe, șuri, alte anexe etc.

De exemplu, în zona Meseș, întâlnim următoarele tipuri de construcții:

- locuințe trichelurare sau, mai rar acum, bicelulare, cu sau fără pemniță;
- șuri pe tălpi (se găsesc doar în condiții de muzeu);
- șuri cu gârbe acoperite cu paie (se mai întâlnesc sporadic);
- șuri cu intrarea cel mai adesea pe latura lungă, acompaniate pe la-

terale de grajd, o poiată sau două – dau specificul local, cu sau fără pemniță;

- șuri pentru depozitarea fânului, la pământurile depărtate de vatra satului;

- construcții pentru animale mici: cobârlău pentru porci, găinare;

- construcții pentru depozitare: în casă, în tindă sau în grajduri-găbănașe, grajduri peste pemnițe și grăjduri independente ce copiază arhitectura casei, coștei (pățul) pentru uscarea porumbului, afumătorii, pemnițe etc.

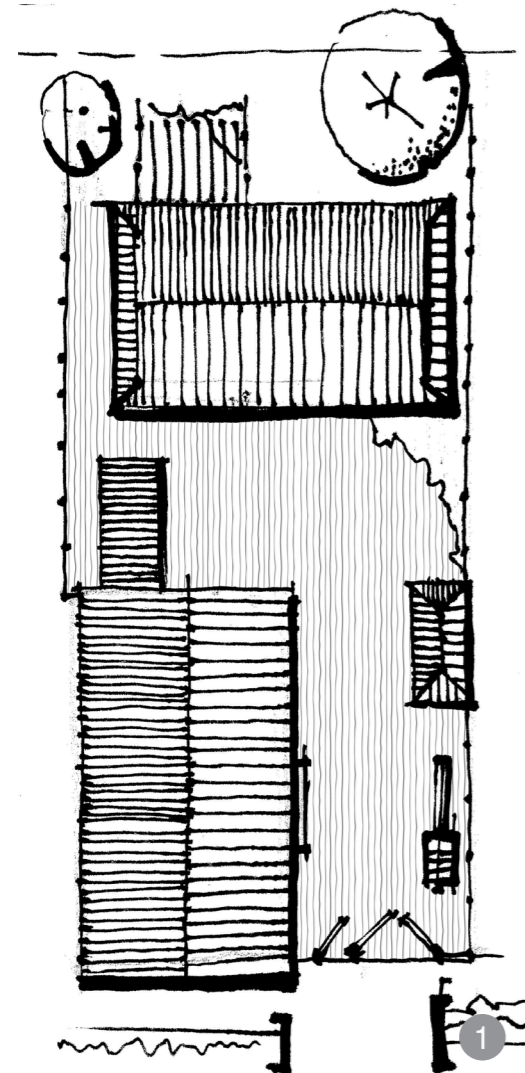
- construcții deschise: șopruri, cuptorii;
- construcții mobile: stâni cu staule;
- construcții temporare: colibe;
- gardurile specifice la stradă sau pe mejdele laterale sunt din: carpeni plantați sau alți arbori și arbuști ca gard viu, spini plantați sau așezați, din șoși și rigle-lobde sau dulapi, împletituri din nuietele de alun, salcie, carpen între pari uneori protejate cu paie la partea superioară;

- taluzurile și malurile sunt protejate și armate cu împletituri între sălcii plantate; se plantează diferiți copaci pentru stabilirea solurilor;
- porțile sunt simple, din scânduri. Când nu sunt din împletituri de nuiete, vranițele stau prinse de pari cu gujbe (cununi împletite). Porțile de scânduri au două aripi cu stâlpi sculptați cu floarea vieții, sunt joase sau înalte, sculptate sau cu scânduri traforate (Fildu de Sus, Jac, Lupoaia). Porți cu porumbar sub streșină se întâlnesc mai rar;

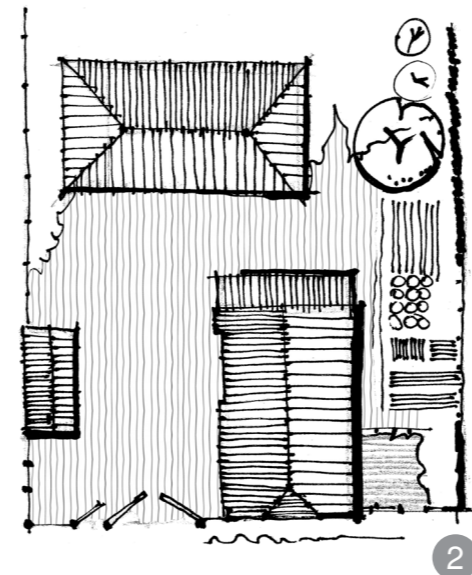
- fântânile au adesea doar cârlig, cumpănă sau, mai rar, butuc pe roată; adăpătorile lor au halău din trunchiuri de lemn scobite;
- la poartă sunt bănci, uneori acoperite și flancate de șoși sculptați;
- la hotar și răspântii sunt cruci înalte cu garduț – răstigniri.

Gospodăria cuprinde casa propriu-zisă, șura cu o poiată sau două cu grajd înglobat, un găbănaș

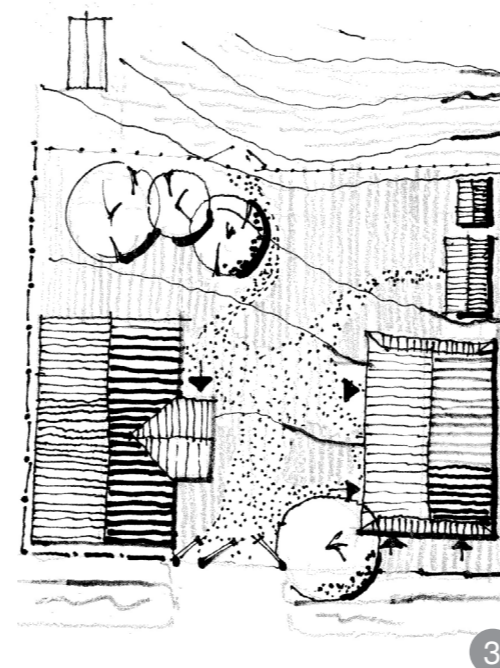
și, mai nou, o cohe. Casa meseșeană sălăjeană este dispusă în general cu fațada lungă perpendiculară pe limita de la stradă, având o mică retragere față de aceasta. În zona Meseș, se găsesc gospodării sub formă de „L” (Poienița, Bălan, Chechiș, Bănișor) și „U” (Ban, Bănișor). Poziționarea șurii diferă de la sat la sat, în unele sate șura este poziționată pe latura de la stradă (Ban, Bănișor), dar cel mai des este așezată în spatele curții (Chechiș, Bălan).

Gospodărie cu dispunere planimetrică în „L” cu casa la stradă.

Gospodărie cu casa în spatele curții cu târnațul articulat spre intrare și spre soare

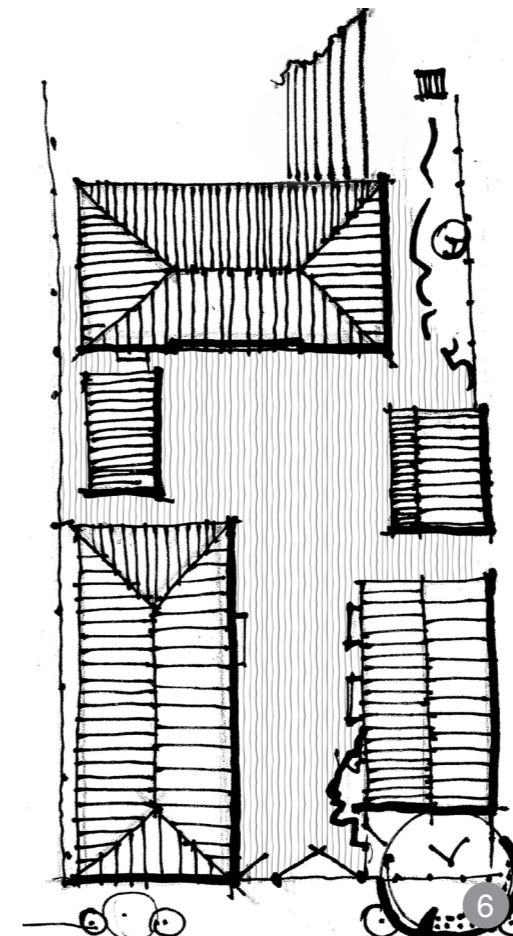
Gospodărie cu șură la stradă paralelă cu casa pe o parcelă de sub un deal sau lângă vale

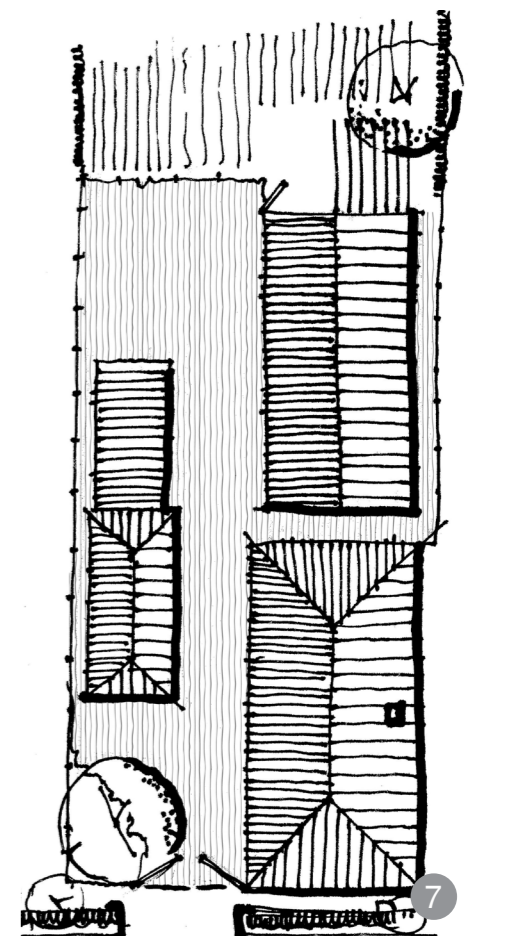
Construcții tip șură în câmp care s-au permanentizat

Șură cu construcții anexă încorporate sub același acoperiș în satul Miluani

Gospodărie în „L” cu casa la stradă la care în timp a mai apărut o cohe la stradă

Gospodărie cu dispunere planimetrică în „L” întâlnită rar, nu este specifică zonei.

CASA

Case precum cele de la Mierța din Muzeul Astra Sibiu nu se mai găsesc în zona Meseș, deși acel tip corespundea unei culturi ancestrale și definea un specific arhitectural de largă răspândire regăsit în Transilvania, de o parte și de alta a Apusenilor, până în Maramureș. Locuința mono, bi sau tricelulară cu târnaț sau prispă acoperită cu paie, cu ferestre mici pătrate sau dreptunghiulare (de proporție 2/3) o intuim, totuși, în modelele de după 1900. Tehnica construirii cu bârne grase prinse în cheutori și lipite cu mortar de lut muruit încă se mai păstrează. Ușori și rame de fereastră sculptate am întâlnit la Cizer tot într-o casă care urmează să fie muzeificată.

Se întâlnesc uneori acoperișuri cu streșinar și căpriori ce sprijină pe cununi și nu pe grinzile tavanului. Sunt remarcabile chiar și acum, acoperite cu țiglă în loc de paie din cauza pantei abrupte, a pantei alternante (este o rupere de pantă de pe streșinar până la baza căpriorilor) și a detaliilor specifice de șarpantă (căpriori prinși în mănunchi). Totuși, acoperirea specifică caselor rămâne cea în patru ape, cu panta apropiată de 45 de grade.

La streășină nu mai este vizibilă podina de călcat paiele, ci grinzile planșeului peste parter. În general, căpriorii sprijină direct pe ele. Căpriorii sunt legați cu scleme (tinga poate deseori să lipsească) și se mai întâlnesc uneori și contravânturi, în planul apei acoperișului.

Recomandarea noastră pentru păstrarea specificului local este ca intervențiile sau construcțiile noi să se facă cu țiglă solzi sau țiglă trasă dreaptă, în funcție de contextul în care se face lucrarea.

Volumul parterului este, de multe ori, remarcabil zugrăvit într-un mieriu puternic. Specific ar fi alb-vinețiu sau lăsat în culori de pământ. Ferestrele

pe care le considerăm acum specifice sunt de natură neoclasică pe fațadele principale ale casei, acum aliniată, de cele mai multe ori, la stradă. Târnațul are și el o fereastră din considerente estetice sau o arcadă ce închide peretele la stradă. Friguriile sunt transformări și preluări ulterioare.

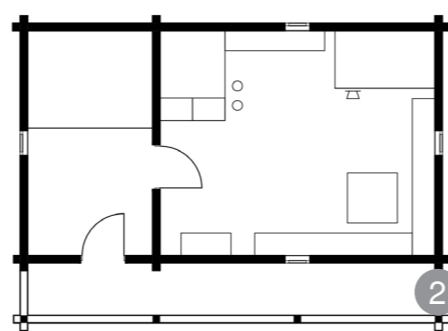
Pe dealurile ce mărginesc Valea Almașului și a Agrijului sau cea de „Sub-Meseș” casele au socluri relativ înalte adăpostind uneori pem-

nițe mici. Soclurile sunt din piatră uneori lipite și muruite.

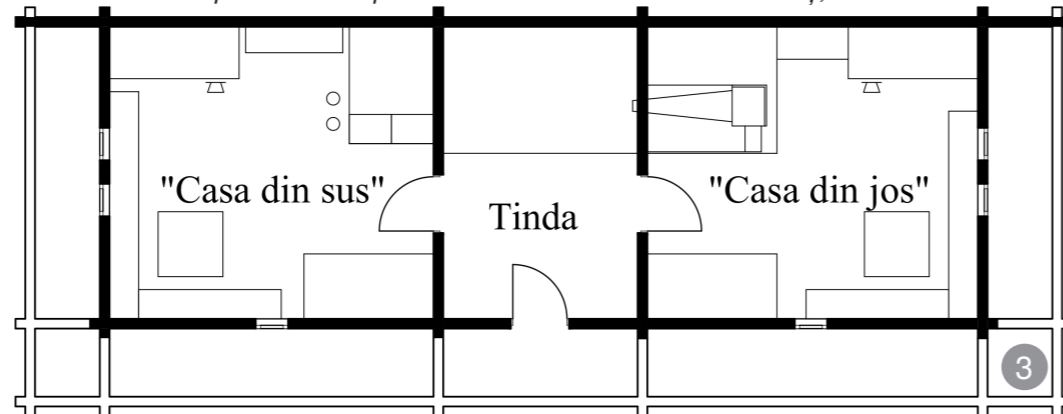
Casa meseșeană, indiferent de plan și de „casele” funcțiunii sale, rămâne un volum compact vizibil din perspective ascendente de colț, cu streășina la târnaț prezentă și vizibilă. Acoperișul de țiglă, cam de aceeași înălțime cu casa, este și el compact și în patru ape, definind profilul și textura specifică a satului din această zonă.

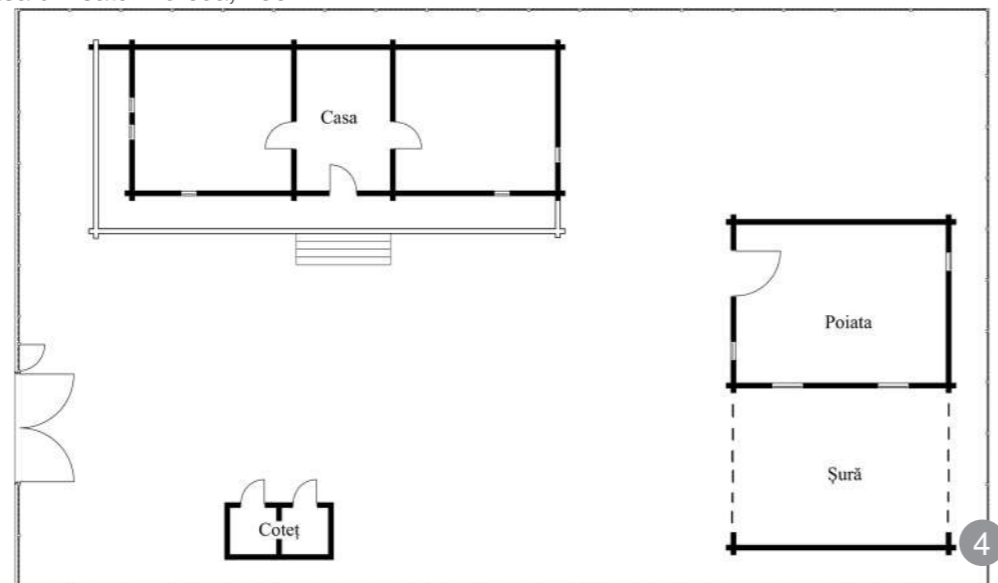
Podină de călcat paiele de acoperire

Casă din satul Racâș, 1870

Casă din satul Bercea, 1882

Planimetrie a unei gospodării în formă de „L” din zona Meseș

ȘURA

Prin șură înțelegem o construcție anexă care cuprinde atât zona de poiată pentru animale, cât și șura propriu-zisă în care sunt adăpostite fânul și echipamentele agricole. Sistemul constructiv al șurilor se încadrează în tipul șurilor cu ladă apărute în zonă la începutul secolului XX. Acest tip a înlocuit vechile șuri cu gârbe, care au fost demolate datorită vechimii și spațiului redus de depozitare a fânului și de adăpostire a animalelor. Aceste șuri erau acoperite cu paie. Ele se mai regăsesc pe alocuri (Mesteacănu). Pereții șurilor cu ladă sunt construiți din bârne cioplite sau scânduri groase confecționate din lemn de gorun și prinse cu capetele în jgheburile șoșilor. Lada este închisă de jur împrejur cu scânduri sau este realizată din bârne „în cheutori”. Astfel de șuri au de obicei

acoperișul în patru ape acoperit cu paie, țiglă sau, mai rar întâlnit, șindrila. În perioada interbelică, a apărut o nouă variantă a șurii cu ladă, „șura cu funduri” – numită astfel datorită capetelor drepte ale acoperișului în două ape. Structura ei este încă confecționată din lemn, dar învelișul acoperișului a trecut de la paie complet la țigle. Șarpanta lor este, cel mai adesea, pe scaune.

După al Doilea Război Mondial, încep să apară șurile cu ladă din cărămidă. De asemenea, unele din anexe sunt transformate sau înlocuite cu „cohe” – bucătărie de vară. Gospodăriile cu multe oi cuprindeau adesea și o „poiecioră” separată, realizată din bârne prinse în cheutori sau din lobde puse în șoși. Alteori, le era rezervată o a doua poiată a șurii. Cei care nu dețineau foarte multe oi improvizau un adăpost pentru ele, un spațiu lipit de peretele poieiții pentru vite, iar

Șură cu ladă din satul Păduriș

acoperișul avea astfel o prelungire peste acest loc. Cotețele pentru porci erau, cel mai adesea, construcții separate realizate în plan pătrat din bârne prinse în cheutori sau lobde puse în șoși. Peste acestea, venea un acoperiș în patru ape învelit cu paie scuturate, iar ușa era pusă între șoși, într-unul dintre pereți. Aceste construcții erau utilizate mai mult ca adăposturi de noapte, dat fiind faptul că se construiau într-o perioadă în care porcii erau crescuți pe câmp. În unele sate, încă sunt lăsați liberi și acum. Mai târziu s-a optat pentru o construcție mai complexă a cotețelor, acestea cuprinzând încăperi separate pentru porci, porci de sămânță și porci pentru îngrășare. Cotețele erau construite din bârne prinse în cheutori sau în șoși, așezate pe tălpi înălțate deasupra solului, podelele erau realizate din bârne despicate și acoperișul din paie sau țiglă¹¹.

Șură cu gârbe din zona Meseș aflată în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

Anexă porci în Sâncraiu Almașului aflată în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

2.3. Tipologii de acoperișuri, pante, materiale de învelitoare

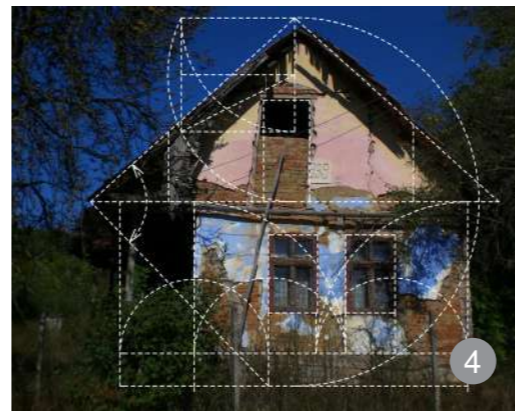
În zonă, acoperișul este în patru ape cu pante medii și mari, care favorizează scurgerea apelor și alunecarea zăpezii. Structura acoperișului este realizată din lemn, iar materialul utilizat la învelitoare este în mod preponderent țigla. Pantele mari sunt specifice construcțiilor acoperite cu paie sau snopi de secară. Apar acoperișuri în două ape mai ales ca în zona apropiată, Călata.

2.4. Gabaritele/proporțiile conforme specificului local

Poziția casei era aleasă în așa fel încât să se poată plasa mai târziu, în funcție de ea, anexele gospodărești.¹² Deseori, era păstrată casa bătrânească și se construiau șuri noi. Casa era realizată mult mai îngrijit decât celelalte construcții din „ogradă” și era confecționată din cele mai bune materiale. Spre deosebire de anexe, fațadele casei conțineau diverse elemente decorative. Din punct de vedere volumetric, se poate spune că echilibrul și armonia construcției este dată de proporțiile dintre înălțimea acoperișului și a peretelui. Spațiile semideschise, precum prispa sau „târnațul”, dau reprezentativitate, umbresc fațadele de sud și de vest și asigură distribuția funcțională. În zona Meseș, se găsesc următoarele proporții pe înălțime pentru construcții:

Șură din satul Mesteacănu – înălțimea acoperișului din paie este de două ori mai mare decât cea a pereților.

Locuință din satul Miluani – înălțimea acoperișului este egală cu înălțimea pereților.

Șură din satul Zimbor – înălțimea acoperișului este egală cu înălțimea pereților.

Model de șură din zona Meseș – înălțimea acoperișului este în proporție de aur față de înălțimea pereților.

- înălțimea acoperișului este egală cu înălțimea pereților la casele interbelice acoperite cu țiglă;
- înălțimea acoperișului este de două ori mai mare decât cea a pereților la casele care au avut sau au acoperișuri din paie;
- proporții de aur regăsite la șuri.

2.5. Travee de fațadă conform specificului local

Linii principale ale fațadelor sunt de obicei determinate de către linia coamei, linia streșinei, prispă și „temelie”.

Ferestrele de lemn au, de multe ori, ancadramente decorative. La unele construcții pentru câmpurile de fațadă se foloseau diferite tipuri de tencuieli zugrăvite, culoarea cel mai des folosită fiind „mieriu” (în diferite tonuri).

Lemnul, materialul de construcție preponderent, prezintă cea mai variată exprimare decorativă. Se întâlnește un decor bogat în lemnăria târnațului, mai ales la stâlpi – șoși. O „cipcă” traforată complicată poate lega șoșii sub streșină mai ales la construcțiile dintre războaie (influențate de modele romantice, urbane, transmise prin meșterii locali). Decorații simple apar la capetele grinzilor de planșeu (capetele căpriorilor nu sunt vizibile la case). Grinzile-meșter sunt uneori decorate și scoase pe fațadă. Traforuri apar la parapetul târnațului, la porțile de șură și, uneori, la timpanele asemănătoare celor din zona Călata, din apropiere.

Travee la o locuință din satul Miluani

Travee la o șură din satul Miluani

2.6. Raportul plin/gol, forma, dimensiunea și proporția golurilor și a ferestrelor

Case cu ferestre mici, pătrate sau în proporție de 2/3 amplasate la interiorul pereților sau dublate și la exteriorul lor, sunt întâlnite foarte rar și nu mai pot fi considerate a fi specifice.

Ferestrele cele mai întâlnite la casele cu specific în această zonă sunt, de obicei, fiecare cu două canaturi. Pervazul ferestrelor se află la fața zidului exterior. În general, aceste tâmplării sunt realizate din lemn aparent și protejate cu vopsea pe bază de ulei. Tâmplăria întâlnită la ferestre prezintă și ea elemente decorative sculptate cu diferite motive geometrice sau inspirate din arhitectura clasică sau romantică.

Casele din anii '50-'60, de factură modernistă, nu deranjează foarte tare peisajul construit, deoarece păstrează, în mare parte, acoperișurile în patru ape prezente și la construcțiile tradiționale, raportul plin/gol este foarte apropiat (chiar dacă ferestrele au altă proporție), iar finisajele sunt asemănătoare cu cele din perioada interbelică.

Deși în ultimele decenii s-a apelat la utilizarea de ferestre tip termopan, care nu corespund proporțiilor tradiționale ale fațadelor, pentru construcțiile noi se recomandă totuși păstrarea raportului de plin/gol al construcției, iar pentru o mai bună iluminare a încăperilor se propun alternative (lucarne la curte sau pereți vitrați în spatele casei) cu păstrarea tipologiei și a formelor ferestrelor tradiționale pe fațadele de curte și stradă.

2.7. Interiorul locuinței

Dat fiind faptul că interiorul era destul de mic la casele țărănești din zona Meseșului, era necesară organizarea optimă a spațiului locuibil pentru un trai cât mai bun. De aceea, structura interiorului era una unitară și conservatoare, fiecare element având poziția sa determinată de funcția pe care o ocupa. Se poate spune că interiorul casei țărănești era organizat pe colțuri, pornind astfel cu poziționarea vetrei de foc pe colțul format de peretele de la tindă, cu peretele din spate al casei.

În varianta mai veche, era denumită vatră cu cuptor cu bolfă (cu „șatră”, cu „coh”). Aceasta era o vatră liberă și era compusă dintr-o platformă de pământ bătut, ce avea pereți din piatră de râu sau bârne, iar peste ea venea așezat un cuptor de pâine. Odată aprins focul pe vatră deschisă, fumul era condus de sub șatră printr-un „horneț” din piatră sau nuiel. Se mai păstra și un mic spațiu între cuptor și peretele din spatele casei care venea amenajat ca loc de dormit numit și „după cuptor” sau „ungheț”.

Construcția vetrei putea să difere de la sat la sat, precum în Ban, Sâg, Sârbi unde în casă se construia doar „șatra”, iar restul corpului cuptorului era plasat în tindă. Fumul era direcționat pe sub *corlanul* din tindă, prin deschizătura tăiată în perete, deasupra cuptorului de copt. Această tehnică nu era una foarte bună și mult fum se răspândea prin casă, astfel că s-a trecut la o nouă tehnică de amenajare a vetrei. Aceasta implică amenajarea pe vatră a unui nou spațiu pentru foc care era închis parțial cu două

table de fontă și doi pereți laterali. În perioada interbelică, cuptorul de copt este mutat în tindă, afară sau în cohe, iar în casă va rămâne pe vatră doar cuptorul cu ploaptă, ce se va transforma apoi într-un cuptor complet închis, înfundat.

Patul se amplasa în colțul dintre peretele frontal și cel din spate, cu partea dinspre picioare îndreptată spre vatră, pentru a primi mai multă căldură. Prima variantă de pat țărănesc implică o platformă simplă din lemn, fixată pe pari bătuți în pământ. Pe scheletul de lemn se așază așternutul din paie („strujac”) și apoi hainele de pat. Deasupra patului, se atârna o „rudă” sub tavan ce ajungea până la vatră. Aceasta era acoperită cu o fâșie lungă din pânză care se numea „rudar”, iar, peste ea, erau aranjate ștergare decorative numite „dosoai de rudă”. Deasupra lavițelor așezate de-a lungul peretelui, erau poziționate cuierele care susțineau diverse și frumoase farfurii și cancee decorative, care în zilele de sărbătoare erau împodobite de jur împrejur cu „șterguri”. În fața lavițelor, se afla masa – ladă minuțios lucrată, asemenea lăzilor de zestre, și era folosită pentru a păstra diverse alimente pe polițe sau în pupitre. Să nu uităm de colțul de după ușă, colț destinat lăzii de zestre sau, în cazul unei familii mai numeroase, celui de-al doilea pat. Tot după ușă, se afla și „podișorul”, care era un raft destinat diverselor mărunțișuri și „almarul” – un raft închis cu uși ce ulterior a devenit un dulap ce ocupă întreaga porțiune de perete.

Mobilierul tradițional mai cuprindea și așa-zisele „scăuneșe” ce aveau trei sau patru picioare și scaunele înalte cu spătar decorat cu diverse modele traforate în lemn: rozete sau motive antropomorfe. În apropierea vetrei, se găsea, prins de perete,

blidarul etajat confecționat din nuiel și lingurarul care era împărțit în două părți pentru tacâmurile de post și cele de „dulce”.

Curățenia depindea de muritul pe jos, cu un amestec de lut și balebă, acest lucru ajutând și la acoperirea zonelor deteriorate ale vetrei.

Structurile noilor interioare de după 1950 nu difereau cu mult de cele vechi, în special se folosește același tip de mobilier tradițional (paturile

sunt încet înlocuite de „dormeze”). Organizarea camerei de zi rămânea în mare parte aceeași, doar se mai adăuga un pat paralel cu cel așezat în prelungirea sobei, iar masa era amplasată la jumătatea distanței dintre aceste două paturi. O altă variantă este cu al doilea pat după ușă, în colțul lavițelor. Noul tavan se tencuiește, iar friza cu farfurii și șterguri decorative încă se păstrează.

Interiorul unei locuințe din satul Moigrad

Interiorul unei locuințe din satul Cizer

3. AMPLASAREA CONSTRUCȚIILOR

Amplasarea pe teren a construcțiilor componente ale unei gospodării se realizează diferit în fiecare localitate, în funcție de accesibilitate, orientare, însorire, panta terenului, prezența unei ape în zonă. De multe ori, sunt constituite fronturi la stradă cu parcele de aceeași dimensiune la stradă.

Pentru amplasarea corectă a construcțiilor pe teren, este nevoie de respectarea reglementărilor prezentate în PUG-ul aferent zonei, în codul civil și în legislația și normativele valabile la data lansării proiectului. Aceste reglementări se referă la distanțele minime între construcții, siguranța la foc și însorire. Este recomandată retragerea față de aliniament a construcțiilor, respectând totuși linia frontului stradal. În zonele construite compacte, se va urmări alinierea cu spațiul construit existent.

Se recomandă a nu se abate de la regulamentele locale de urbanism prin PUZ/PUD. Totuși, în cazul în care vor fi realizate astfel de documentații, este **OBLIGATORIU** ca acestea să conțină **studii legate de amplasament și încadrare în teritoriu, peisaj, siluetă caracteristică** (Anexa 1), acest lucru ajutând la evidențierea așezării tradiționale a construcțiilor pe teren. Se vor studia și zonele de risc precum hărțile de inundabilitate și alunecările posibile de teren.

Pentru zona Meseș, amplasarea pe teren are caracteristici prezentate în acest capitol în funcție de tipul de sat (răsfirat, de vale, îngrămădit, înșirat) și de dimensiunea parcelelor.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Amplasarea construcțiilor pe lot se va face cu păstrarea organizării și ierarhizării specifice pe parcelă a construcțiilor, asigurându-se coerența ansamblului și integrarea volumelor în imaginea generală percepută la nivelul străzii. Pentru menținerea sau refacerea identității spațiului tipic rural, este importantă preluarea și evidențierea relației și a dialogului dintre zonele unei gospodării, accesele, traseele, articulațiile, gabaritele, orientarea construcțiilor unele față de celelalte și față de drum, precum și limbajul arhitectural echilibrat și volumetria discretă. Pentru intervențiile pe construcții existente (reconversie și/sau extindere), conversia funcțională și volumetrică se va realiza cu păstrarea specificului local și integrarea construcției și a extinderilor în ansamblul organizării gospodăriei.

Intervențiile pe construcțiile existente și construcțiile noi nu trebuie să se evidențieze ca elemente dominante vizibile din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local. Se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă, care să evidențieze așezarea tradițională a construcțiilor pe loturi în zonă.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Construcțiile noi nu trebuie să se evidențieze ca elemente dominante vizibile din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local. În cadrul proiectelor pentru investițiile vizate, se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă

care să evidențieze încadrarea în țesutul rural a construcțiilor propuse și amortizarea cu scară și modul de distribuție pe lot.

3.1. Prevederile generale privind intervențiile noi

Există două soluții de amplasare:

a) în afara vetrei satului – pentru funcțiuni precum: centre de producție și de procesare de dimensiuni mari, mori de apă sau electrice, grajduri, săli de sport mari cu gradene etc.;

b) în vatra satului: toate celelalte funcțiuni sau instalații tehnice tradiționale de mici dimensiuni.

Noile construcții se vor împărți în trei categorii:

A. Construcții noi cu gabarit mic (max. 120 mp) – adecvate pentru funcțiuni precum: locuințe individuale, cabinete medicale, puncte farmaceutice, ateliere meșteșugărești sau de producție de mici dimensiuni, centre comunitare cu rol social și agropensiuni.

B. Construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) – adecvate pentru funcțiuni de tipul: locuințe individuale, funcțiuni educaționale (creșe, grădinițe, after-school), ateliere mecanice, hale de producție, ateliere meșteșugărești și ateliere de producție de dimensiuni medii.

C. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp):

- realizate sub formă de ansamblu pavilionar, adecvat implantării în țesutul rural a funcțiilor de tip: servicii, birouri, administrație, IT, educațional (școli, săli de sport) etc.;
- realizate sub formă de ansambluri de dimensiuni mari de amplasat în afara vetrei satului sau chiar în trupuri noi, adecvate pentru funcțiuni de tipul: producție, activități meșteșugărești, depozitare, clădiri zootehnice, vinării etc.

Ghidul se adresează atât construcțiilor existente, cât și construcțiilor propuse. Atât pentru conversia construcțiilor existente,

cât și pentru construcțiile propuse se recomandă folosirea tehnicilor, a materialelor tradiționale originale și a meșterilor care încă mai există în zonă.

Pentru toate funcțiunile aflate în studiu, se recomandă **refolosirea fondului construit existent:** a caselor, a grajdurilor, a șoproanelor și a șurilor, care să valorifice un fond construit valoros (case tradiționale abandonate, nu neapărat listate ca monumente istorice), care păstrează, de cele mai multe ori,

caracteristici sintetice ale arhitecturii tradiționale.

Modalitățile de extindere se pot realiza:

- în continuarea volumului, la înălțime asemănătoare cu acoperișul și cu aceeași formă de acoperiș, respectând ierarhia volumelor;
- ca volum nou, similar ca formă și proporție, legat de volumul existent prin diverse spații de articulare;
- prin reconversia și extinderea anexelor: șoproane, grajduri, șuri.

AȘA DA: Extinderea și refuncționalizarea șurii cu o construcție tip găbănaș, care în multe sate ocupă și frontul de la stradă.

AȘA DA: Amplificarea șurilor cu o singură poiată laterală cu un volum lateral al șurii prelungind similar acoperișul existent.

3.2. Amplasarea în cadrul așezării

Construcțiile cu gabarit mic, cele cu gabarit mijlociu și cele cu gabarit mare care pot fi realizate sub formă de ansamblu pavilionar și se încadrează în țesutul local vor fi amplasate în vatra satului sau la marginea acestuia, ținând cont de amplasarea clădirilor din vecinătate, pentru a asigura însoțirea, igiena și coerența arealului din care vor face parte. Construcțiile cu gabarit mare, de tip monovolum, care depășesc scara locului, vor fi obligatoriu amplasate în afara satului, la marginea localității, într-o zonă rezervată prin PUG sau neocupată de țesutul specific local, fără să agreseze peisajul și perspectivele importante către sat. În general, se recomandă ca acestea să fie amplasate într-o zonă în afara conurilor de vizibilitate importante, chiar la o depărtare mai mare de sat.

3.2.1 Recomandări

Regulile de amplasare a funcțiunilor vor avea la bază reglementările PATJ/PUG. Nu sunt recomandabile derogări de la RLU prin documentații de urbanism PUD/PUZ.

Amplasarea trebuie să aibă la bază prevederile și reglementările prevăzute în regulamentul de urbanism specific fiecărei zone în care se amplasează construcția și în Regulamentul General de Urbanism cu modificările și completările ulterioare.

Autorizarea lucrărilor se face cu respectarea normelor stabilite de consiliile locale pentru ocuparea rațională a terenurilor și pentru realizarea următoarelor obiective:

- completarea zonelor centrale, potrivit condițiilor urbanistice specifice impuse de caracterul zonei, având prioritate instituțiile publice, precum și serviciile de interes general;
- valorificarea terenurilor din zonele echipate cu rețele tehnico-edilitare.

Construcțiile se vor amplasa corespunzător funcțiunilor pe care le adăpostesc: funcțiunile cu scară mare, funcțiunile posibil generatoare de poluare (ferme animale, procesare de biomasă, depozite etc.), necompatibile în mod direct cu funcția de locuire – la periferia satului, în zonele de dezvoltare a acestuia, **în zone cu grad mare de răsfire**, după caz.

Amplasarea construcțiilor care, prin natura și destinația lor, pot genera riscuri tehnologice (determinate de procesele industriale sau agricole care prezintă pericol de incendii, explozii, radiații, surpări de teren sau de poluare a aerului, a apei sau a solului) se face numai pe baza unui studiu de impact elaborat și aprobat conform prevederilor legale.

Se va evita comasarea sau divizarea parcelelor, ținându-se cont de caracteristicile parcelarului tradițional păstrat. Modificarea (comasarea sau divizarea) acestuia este permisă dacă nu se schimbă/alterează imaginea spațiului public și nu se schimbă textura ce dă specificul local. Amplasarea intervențiilor în vatra satului și/sau în zonele periferice se va justifica prin studiul de amplasament.

Autorizarea executării construcțiilor și a amenajărilor pe terenurile agricole din extravilan este permisă pentru funcțiunile și în condițiile stabilite de lege. Se va urmări gruparea suprafețelor de teren afectate construcțiilor, spre a evita prejudicierea activităților agricole și de creștere a animalelor.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar

Dacă este cazul, se vor amplasa, preferabil, în vatra satului, ținând cont de țesutul rural existent și de specificul local. Dacă este cazul modificării planului parcelar existent (divizare sau comasare), acest lucru se va realiza fără modificarea aspectului fragmentat la spațiul

NU!

AȘA NU: Este interzisă ocuparea grădinilor cu sau fără demolarea gospodăriei inițiale. Construcțiile noi vor fi amplasate în perimetrul gospodăriei specifice satului tradițional și cu respectarea aliniamentului în cazul satelor alinate la drum sau la vale.

public și fără alterarea texturii rurale a zonei respective. Amplasarea în vatra satului se va justifica printr-un studiu de amplasare. Se interzice amplasarea lor în cadrul grădinilor, acestea determinând imaginea generală a așezării.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Se vor amplasa în exteriorul vetrei satului, într-o zonă acceptată prin PUG/PUZ sau neocupată de țesutul specific local, pentru a nu

agresa caracterul rural al zonei și pentru a nu obtura cadrele reprezentative. De asemenea, se vor găsi soluții compensatorii de ameliorare a impactului vizual major asupra teritoriului: împrejmuirea cu vegetație, acoperirea cu iarbă, îngroparea parțială în pământ, folosirea tipologiilor de șură care dau specificul local etc. Amplasarea se va justifica printr-un studiu de amplasare. Se interzice inserarea lor în cadrul grădinilor din spatele ogrăzilor.

DA

AȘA DA: Extindere șură și legătură cu casa acoperită cu terase înierbate pe suprafețe de maxim 60% din suprafața construită.

AȘA NU: Se interzice amplasarea unor clădiri care ascund prin gabarit, chiar de la intrarea în sat, cadrele cu silueta specifică a așezării. Dominată acum de o biserică nouă amplasată în „centrul civic”, dublată în fundal, pe un loc înalt, de biserică veche de lemn ascunsă între pomii din „temeteu”.

3.3. POT, CUT, regim de înălțime

Regulile de amplasare a construcției vor avea la bază reglementările PUG, codul civil, normativele și legislația în vigoare la data întocmirii proiectului privitoare la distanța minimă dintre construcții, însorire, siguranță și stabilitate, siguranță la foc.

Nu sunt recomandabile derogări de la RLU prin documentații de urbanism PUD/PUZ. În situația în care se vor întocmi astfel de documentații, acestea vor cuprinde OBLIGATORIU documentația pentru studiul de amplasament, încadrarea în volumetria de ansamblu, încadrarea în țesutul și structura zonelor deja constituite pentru justificarea oportunității intervenției.

Nu se va construi pe terenurile agricole din intravilan, terenurile cu destinația de fâneață sau livadă (cu excepția clădirilor de exploatare a fructelor și legumelor).

Construirea în intravilan trebuie să țină cont de:

- regulamentul local de urbanism pentru zona respectivă;

- aliniamentul existent;
- conformarea volumetrică a clădirilor din vecinătate.

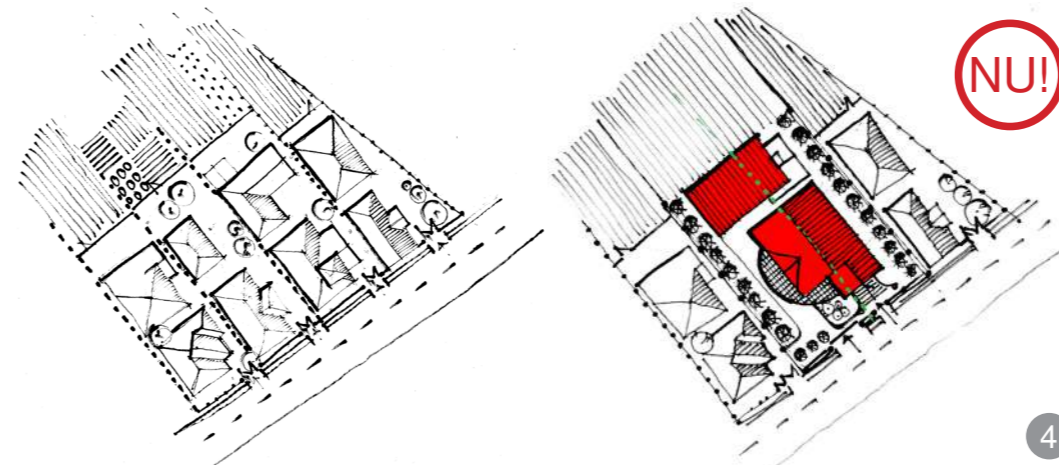
Se vor pune în valoare casele vechi din vecinătate.

Se recomandă ca POT și CUT să fie calculate relativ la suprafața ogrăzii și nu a ogrăzii+grădină.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar

În funcție de densitatea așezărilor în cadrul satului recomandăm:

- POT maxim = 35%;
- CUT maxim = 0,7 (nu intră în calcul pivnița și spațiul tehnic, amplasate la subsol sau la demisol, demisolul având maxim 1,8 m supraterran);
- **Regimul maxim de înălțime va fi:** D/S+P, D/S+P, D/S+P+M, P+M, P; Nivelurile au fost definite astfel:
  - * S = Subsol sau Pivniță sub nivelul pământului;
  - * D = Demisol sau Pivniță parțial deasupra pământului;
  - * P = Parter;
  - * M = Mansardă sau nivel

AȘA NU: Unificarea a două loturi în vederea investițiilor vaste în vatra satului se interzice (chiar dacă acestea sunt case de locuit).

de locuire realizat în volumul acoperișului a cărui streașină este planșeul parterului.

• **Față de cota terenului în cel mai inferior punct:**

* Înălțime maximă la streașină 5,5 m (în cazul caselor cu demisol și parter);

* 3 m (în cazul caselor cu parter).

• **Înălțime maximă la coamă** (în cazul învelitorilor cu aproape 45°:

* D+P → 8.5 m;

* D+P+M → 8.5 m;

* P+M → 6.5 m;

* P → 6.5 m;

* h max la coamă la construcțiile

care au unghiul acoperișului în jur de 60° acoperite cu paie 10 m – la volumele caselor și 12 m – la volumele șurilor.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum (nu sunt încurajate)

În funcție de densitatea așezărilor în cadrul satului recomandăm:

• POT maxim = 35%;

• CUT maxim = 0,7 (nu intră în calcul pivnița și spațiul tehnic, amplasate la subsol sau la demisol, demisolul având maxim 1,8 m supraterran);

• Regimul maxim de înălțime = D +

P, D/S + P + M;

- Înălțime maximă la streașină = 5,5 m;
- Înălțime maximă la coamă = 9,5 m (în cazul învelitorilor cu panta de în jur de 45°) și 12 m (în cazul învelitorilor cu pantă în jur de 60°);

• Față de cota terenului în punctul cel mai de jos: înălțime maximă la streașină = 5,5 m;

• Pentru terenurile rezultate în urma dezmembrării, POT și CUT se vor calcula raportat la suprafața terenului inițial, din planul parcelar istoric și relativ la terenul aferent doar ogrăzii și nu la cel împreună cu grădina.

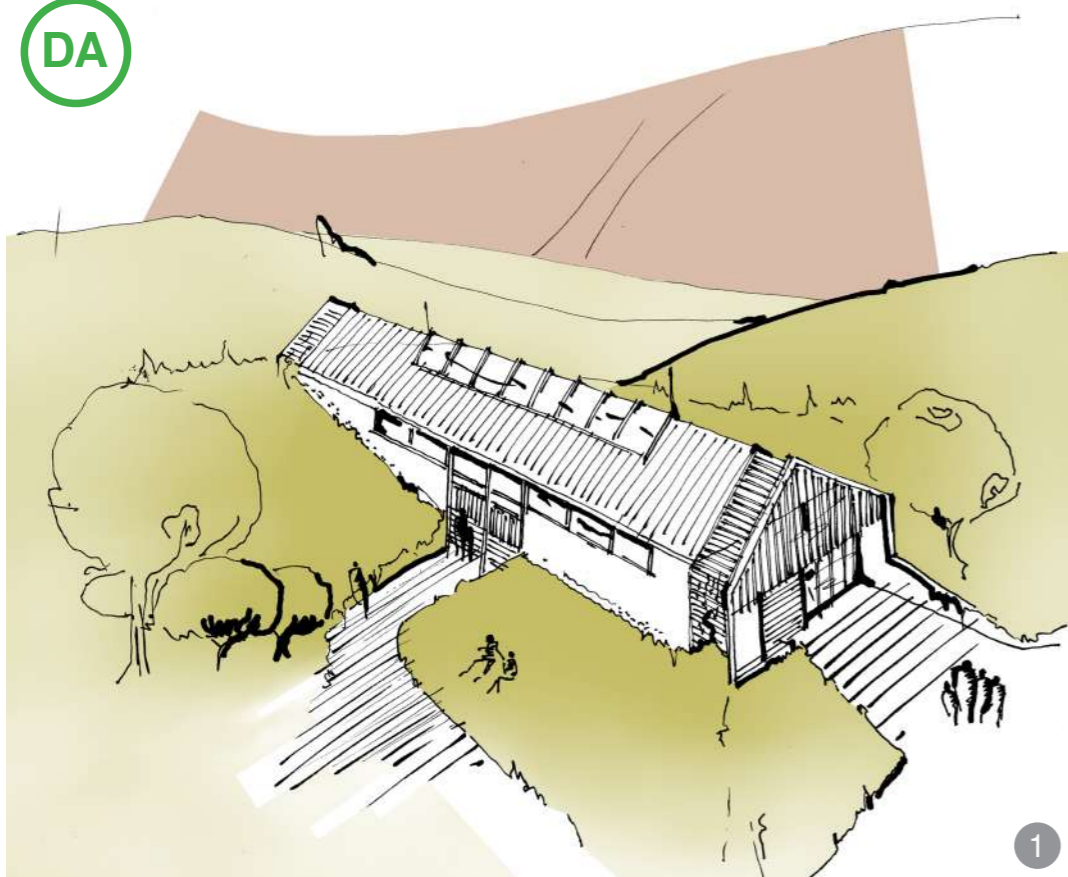
Extinderea intravilanului unor localități din zona studiată pare de multe ori un abuz care ține seama numai de interese particulare cu consecințe negative asupra calității mediului, peisajului și a vieții locuitorilor din zona rurală. Mărirea intravilanului rezolvă, de obicei, problemele amplasării de locuințe, de multe ori temporare, care nu au respectat disciplina în construcții și condițiile de autorizare. Stările acestea de fapt trebuie oprite mai ales că se pot găsi soluții, după cum arată acest ghid, de ocupare judiciară a loturilor din intravilan sau chiar din vatra localităților. Zonele depopulate din localități pot găsi în noii veniți, în „fiii satului” reînțorși, tocmai resursele pentru regenerarea vetrei și a centrelor comunitare. Acest ghid nu se opune dezvoltării de zone speciale pentru diferite activități de producție și servicii care se pot dezvolta în construcții agricole în extravilanul localităților sau pot extinde intravilanul acestora cu peste 5000 mp (Legea 350 actualizată), pe baza unor strategii clare de dezvoltare care să nu dăuneze peisajului cultural, să nu denatureze cadrele cu reperle specifice.

AȘA NU: Este interzisă unificarea a două loturi în interiorul vetrei satului în schimbarea ritmului la aliniament, a aspectului la spațiul public și a texturii rurale.

AȘA NU: Este interzisă demolarea șurilor tradiționale și înlocuirea lor cu construcții de gabarit prea mare care nu respectă specificul local. Recomandăm recondiționarea și folosirea șurilor existente.

AȘA DA: Sălile de sport integrate în formele de relief naturale prin semi-îngroparea volumului dăunează mai puțin imaginii satului.

Recomandări care țin de calitatea utilizării spațiilor

Cultură și educație: în cazul construcțiilor de învățământ, se recomandă împărțirea amplasamentului în mai multe zone funcționale: zona ocupată de construcție, zona curții de recreație, zona terenurilor și a instalațiilor sportive și zona verde. Pentru învățământul preșcolar (grădinițe), se va asigura o suprafață minimă de teren de 22 mp/copil, iar pentru școli primare, gimnaziale, licee, școli postliceale și școli profesionale, o suprafață minimă de 20 mp/elev.

Modul de ocupare a terenului:

- 25% teren ocupat de construcții;
- 75% teren amenajat (curte pentru recreații și amenajări sportive, zonă verde, grădină de flori) din terenul total.

La construcțiile de învățământ, pentru a asigura un grad de însorire

optim și o eficiență energetică sporită, orientarea sălilor de clasă va fi către sud, sud-est, sud-vest (mai puțin recomandat). Dormitoarele și spațiile de joacă din creșe, creșe speciale și centre pentru copii vor fi orientate spre sud, sud-est, sud-vest. Bibliotecile, sălile de ateliere și laboratoarele, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei, se vor orienta spre nord. Terenurile de sport se vor orienta cu latura lungă pe direcția nord-sud, cu o abatere de maximum 15 grade spre est sau spre vest.

Sălile de sport, construite prin programe de stat, de cele mai multe ori, vin ca proiecte-tip care nu țin seama de specificul local. Materialele sunt comerciale și de cele mai multe ori de proastă calitate. Odată implementate, acestea schimbă total ierarhia unor structuri deja construite chiar în vetrele satelor. Acest tip de proiecte sunt greu de

refuzat, mai ales că vin și cu ajutor parțial sau integral pentru realizarea lor. Totuși, se pot solicita adaptări la teren care să includă și măsuri de camuflare, înierbare, îngropare a unor părți din aceste structuri masive față de contextul construit și foarte evidente în peisaj. Altfel, se pot alege amplasamente care să nu le contrapună fondului construit specific.

Sănătate: pentru a asigura un grad de însorire optim și o eficiență energetică sporită, saloanele, rezervele, cabinetele medicale se vor orienta spre sud, sud-est și sud-vest. Laboratoarele, serviciile tehnice medicale, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei se vor orienta spre nord.

Pentru construcțiile de **creșe și creșe speciale**, amplasamentul trebuie să asigure o suprafață de minimum 25 mp/copil pentru creșe și de 40mp/copil pentru creșe speciale, grupate în mai multe zone: zona ocupată de construcții, zona ocupată de spații de joacă; zona administrativă și zona verde de parc și alei.

Modul de ocupare a terenului:

- 20% teren ocupat de construcții
- 80% teren amenajat (curte pentru recreații și amenajări sportive, zonă verde, grădină de flori) din terenul total.

Dispensarul rural (cu 2-4 circumscripții independente sau cuplate cu staționar, casă de nașteri, farmacie) necesită un amplasament independent sau în cadrul unor construcții pentru sănătate sau locuințe. Se interzice amplasarea în vecinătatea surselor de poluare (aeroport, industrii nocive, trafic greu).

Amplasarea dispensarelor trebuie să convină relațiilor de distanță și vecinătate cu pacienții. Noile norme prevăd accesibilități obligatorii pentru toate tipurile de persoane. În general, dispensarele sau alte centre

de sănătate se vor amplasa în zone accesibile de pe domeniul public. Se va avea în vedere un amplasament care să permită dezvoltarea zonelor efective de tratare a pacienților, dar și pentru personalul medical necesar (inclusiv locuințe, locuințe de serviciu pentru aceștia). Există un potențial de dezvoltare a acestor tipuri de centre, mai ales că în zona rurală avem o populație îmbătrânită și care ajunge cu greu în centrele urbane.

De asemenea, creșterea animalelor în mediul rural determină necesarul unor dispensare veterinare.

Construcțiile comerciale și de servicii: se recomandă orientarea spațiilor funcționale pe lot, astfel încât să se asigure însorirea spațiilor pentru public și a birourilor. Depozitele, atelierele de lucru, spațiile care necesită o lumină constantă pe tot parcursul zilei se vor orienta spre nord sau vor avea

AȘA DA: Funcțiunile publice, culturale, educaționale sau de sănătate care necesită gabarite mari pot fi incluse în peisaj în diverse formule ce folosesc cadrul natural.

AȘA DA: Clădirile cu gabarit mare, de tip hală, se pot integra cu ușurință la marginea satului prin soluții înierbate și/sau îngropate care reduc vizual dimensiunea volumului.

lumină zenitală.

Acest ghid se poate constitui ca unul dintre studiile de fundamentare pentru realizarea Planurilor Urbanistice Generale (PUG) obligatoriu de realizat și actualizat pentru comunele incluse în zona Meseș. Recomandăm indici urbanistici care țin seama de specificul local al localităților și pe care îi considerăm determinanți și pentru constituirea țesutului rural. Bineînțeles, dacă aici în ghid s-a enunțat un principiu, diferite situații pot fi abordate diferit, dar tot în spiritul păstrării caracteristicilor definitorii ale unei localități. Altfel, pentru momentul de față unde PUG-urile sunt în vigoare, localitatea-comunitatea trebuie să găsească soluții adecvate, situaționale sau de principiu care să ducă măcar la conservarea specificului local și nu la denaturarea localităților pe baza unor reglementări și planuri mult prea generale care nu au avut în vedere această resursă locală importantă: fondul construit structurat cu specific.

3.4. Amplasarea construcțiilor în diferitele tipuri de configurare a satelor

Satul răsfirat, pe care îl găsim mai ales în zona de „sub Meseș” și spre munții Plopiș, este ritmat cu gospodării și ogrăzi la distanțe mari unele față de altele, între livezi și terenuri arabile. Zonele acestea pot avea pitorescul lor și, aplicându-se câteva reguli de bună vecinătate, de conformare cu specificul local și de integrare în peisaj, pot fi atractive pentru noi investiții. Sunt locuri cu un potențial turistic important care poate fi exploatat în cadrul unor ansambluri tip gospodărie tradițională.

Satul de vale, de multe ori cu malurile sistematizate, a dus la apariția unor texturi unitare care țin de:

- ocuparea unui mal sau a celuilalt (colmatat/erodat);
- ritmarea cu treceri și podețe la parcelă;
- amplasarea casei pe parcelă paralelă cu șura;
- secvențialitatea cursurilor meandrate;
- amplasarea, puțin excentrică, pe o înălțime deasupra văii a bisericii de lemn.

Aici intervențiile trebuie să păstreze aceste alinieri.

Sat răsfirat

Sat de vale

Sat îngrămădit

Sat înșirat de-a lungul unui drum

Satul îngrămădit aflat la intersecție de drumuri, în depresiuni sau la confluențe, prezintă o varietate de dispunere a volumelor în cadrul gospodăriei. Ulițele sunt scurte, dar meandrate. Secvențele pot fi pitorești. Există potențial pentru dezvoltarea de spații publice la apă, la intersecții sau la nodurile funcțiilor mari: biserică, școală, magazine, poștă etc.

Satele aliniate la drum sunt cu loturi relativ înguste, cu amplasări pe lot predominant în „L”. Aceste alinieri, chiar dacă relativ noi, dau aspectul general la spațiul public „drumul” și vor fi respectate și de construcțiile noi.

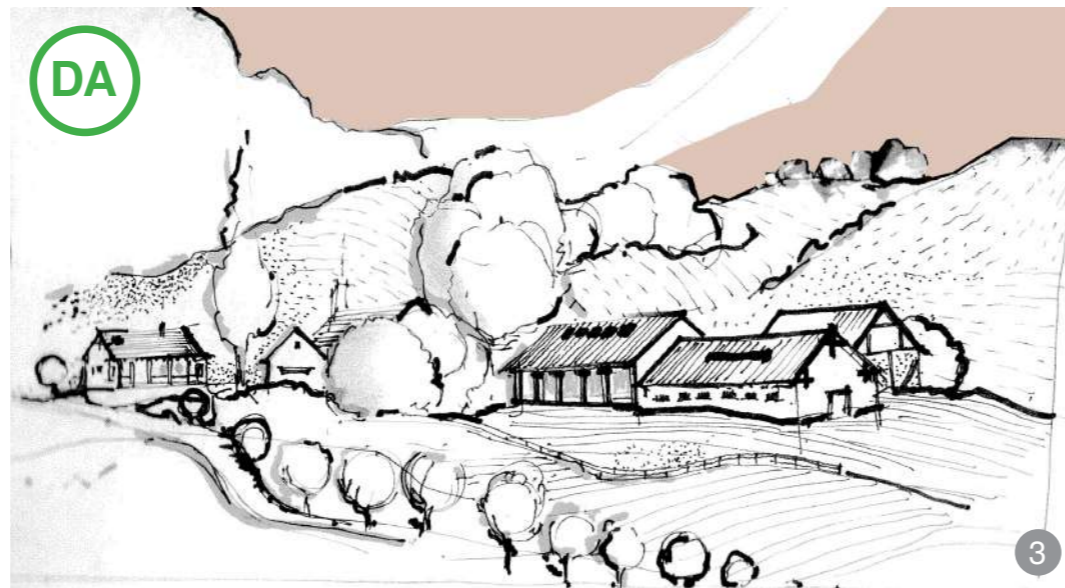
3.5. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în afara vetrei satului. Probleme de încadrare în peisaj

AȘA NU: Amplasarea unei clădiri permanente de locuit în afara vetrei satului are un efect distrugător asupra peisajului – locuință în Gâlgău Almașului.

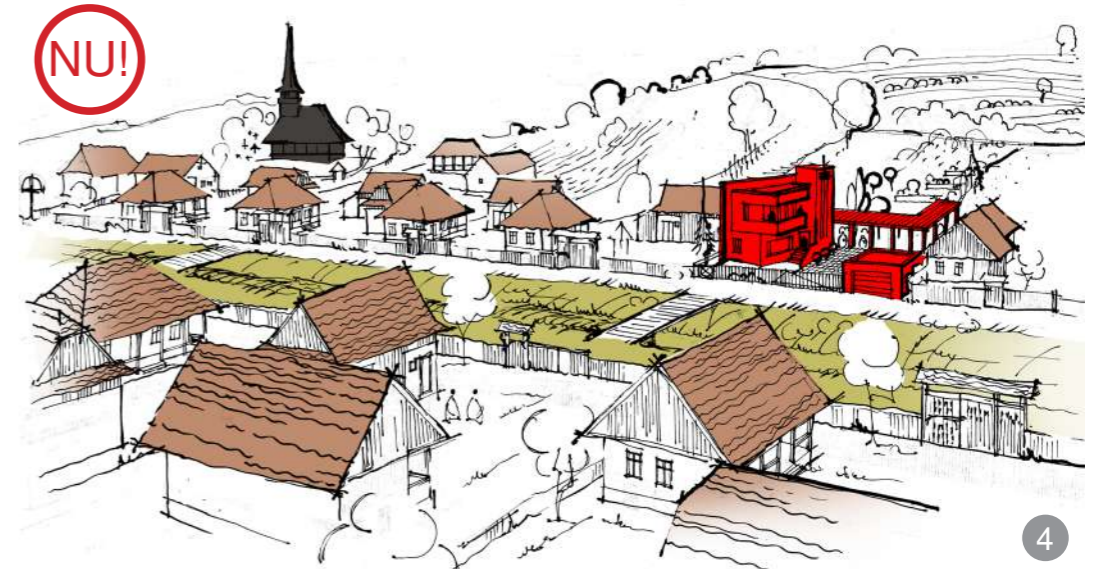
AȘA NU: amplasarea unei construcții supradimensionate la intrarea în sat – locuință în Ban.

AȘA DA: Amplasarea și configurarea corectă a unei ferme:

- ascundere după formele de relief a funcțiunilor mari;
- materiale de învelitoare nestriidente;
- masive mari de vegetație și în interiorul fermei;
- folosirea perdelelor de vegetație din jur;
- construcții mici (casa specialiștilor) în jurul funcțiunilor extinse.

3.6. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în vatra satului. Probleme de încadrare pe lot

AȘA NU: Este interzisă construirea de clădiri cu acoperiș terasă și cu un limbaj arhitectural ce nu respectă specificul local rural și care seamănă mai degrabă cu vile urbane.

AȘA NU: Este interzisă o pantă mică la acoperișul construcțiilor noi sau a intervențiilor pe construcțiile vechi.

NU!

AȘA NU: Este interzisă ocuparea frontului până la limita de proprietate de la drum care creează un acces restrâns sau prin gang în grădină, deoarece nu este o practică specifică mediului rural din zona Meseș.

DA

AȘA DA: Construcții noi care păstrează:

- scara locului;
- modul de amplasare pe teren;
- interpretează elemente specifice;
- se aliniază dacă satul este aliniat.

DA

AȘA DA: Amplificarea șurii cu maxim 40% din suprafața construită.

DA

AȘA DA: Extindere șuri cu anexe care să nu depășească cu mai mult de 40% suprafața construită a acestora.

DA

AȘA DA: Folosirea construcțiilor tip șopru sau găbănaș pentru articularea volumelor mari: casa și șura, astfel încât acestea să funcționeze împreună.

NU!

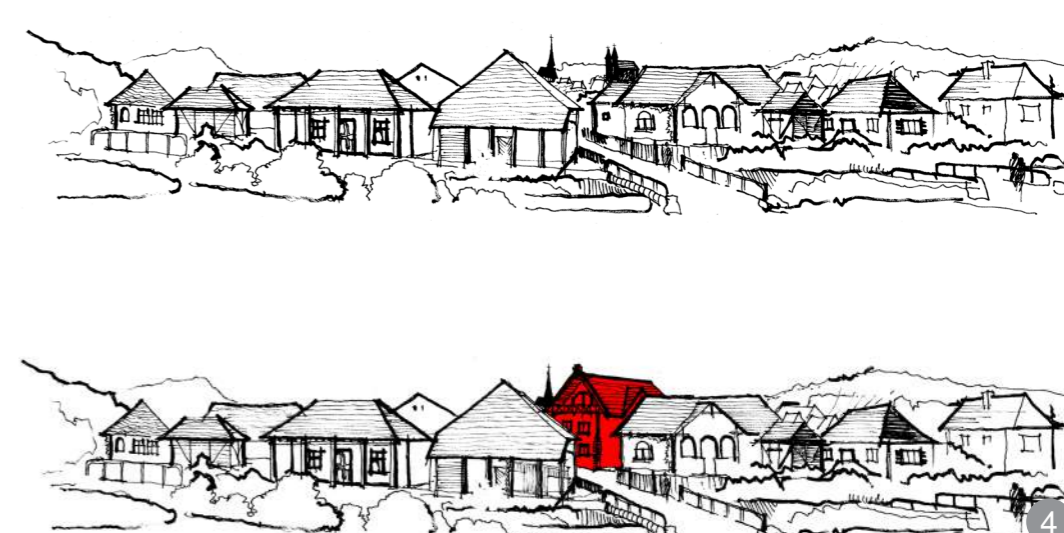
AȘA NU: Este interzisă amplificarea pe înălțime a construcțiilor existente pentru mansardare cu atice înalte care schimbă vizibil aspectul aliniamentului și linia relativă a cornișei.

DA

AȘA DA: Se pot refăce gospodăriile cu specificul local al construcțiilor de lemn acoperite cu paie – mai ales în satele răsirate (în locuri în care nu se afectează imaginea generală a satului cu specific interbelic sau imediat postbelic deja acoperit cu țiglă).

NU!

AȘA NU: Se va evita amplasarea unor construcții noi în vatra satului sau în apropierea acestora în locurile în care acestea împietează asupra vizibilității către peisaje și clădiri specifice cu rol de reper în zonă.

DA

AȘA DA: Friguri de obicei excentrică, pe două deschideri între stâlpii târnațului, poate fi folosită pentru: amplificarea spațiului de intrare, protejarea treptelor sau urcarea la mansardă în volumul podului.

DA

AȘA DA: Vitrajele mari sunt posibile pe fațada dinspre grădină împreună cu terase asemeni unui găbănaș care pot prelungi volumul casei. Este permisă închiderea ultimei travee a târnațului.

DA

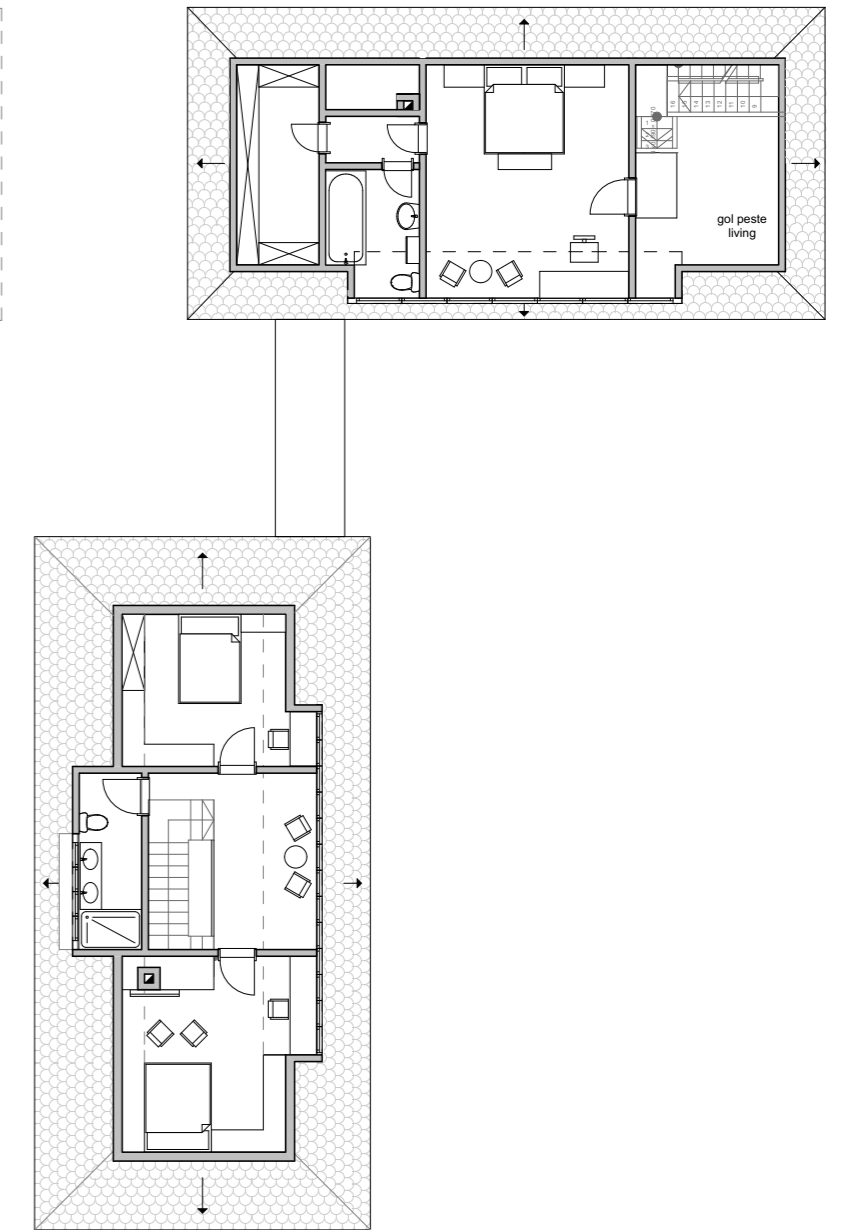
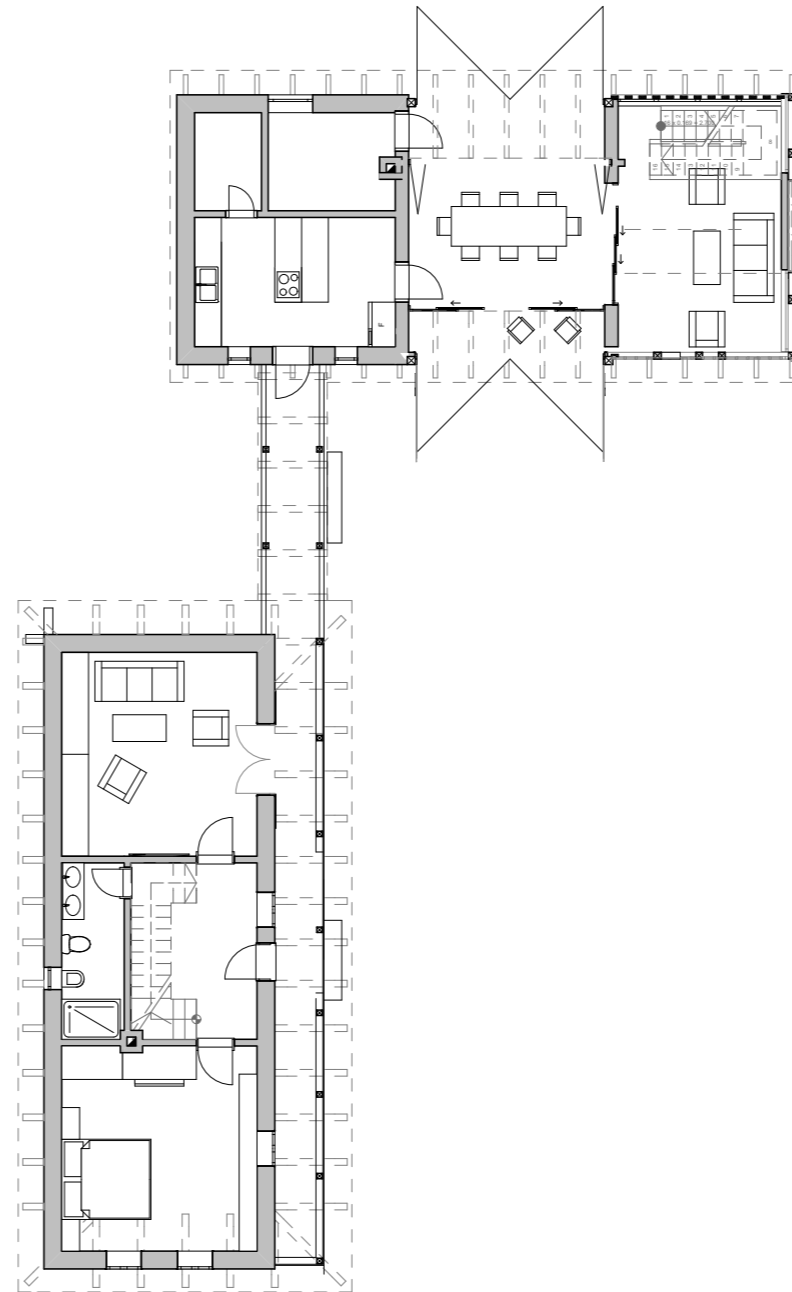
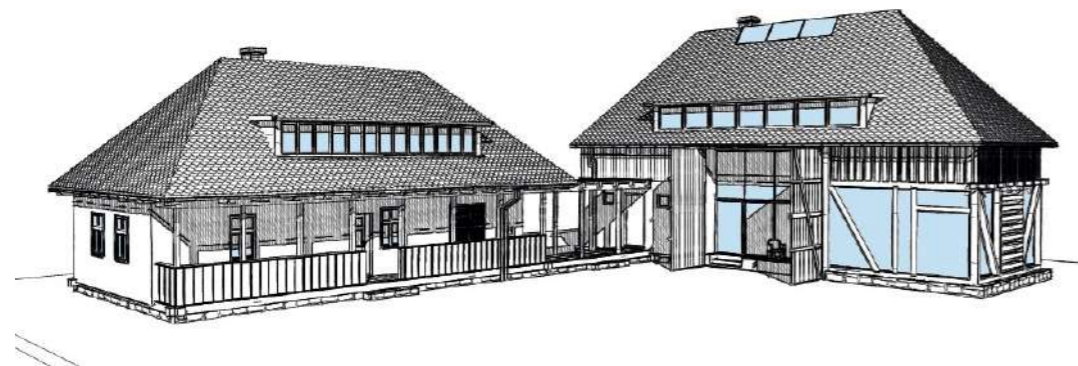
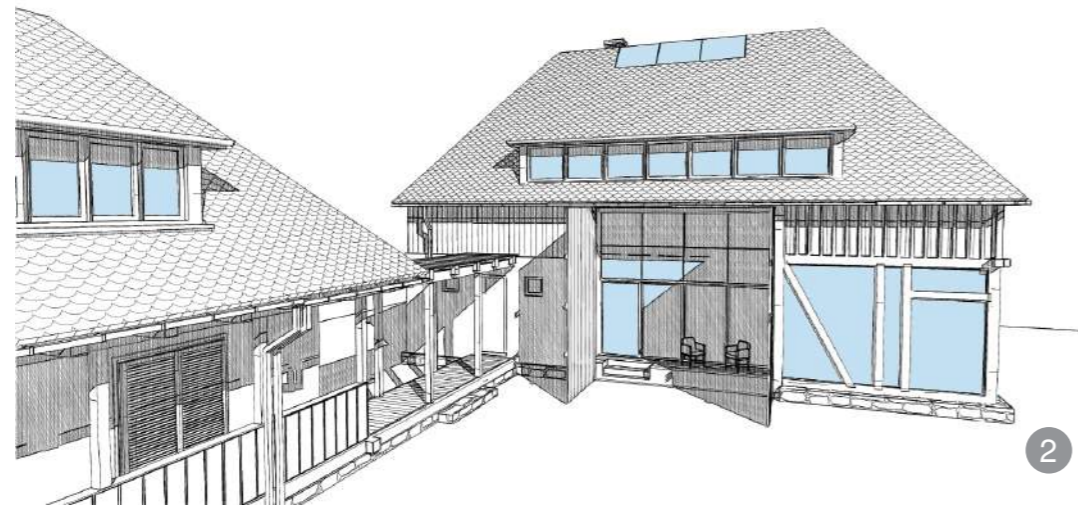
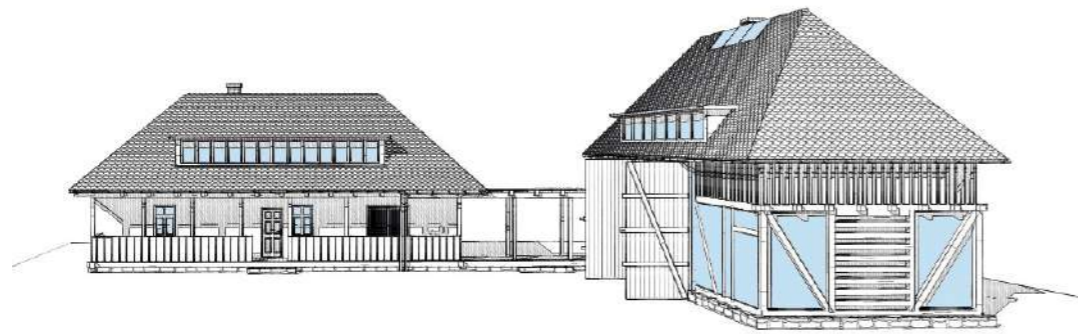
AȘA DA: Cohe și găbănașe, ce pot fi transformate sau construite ca replici; adecvate pentru mici ateliere sau garaje.

DA

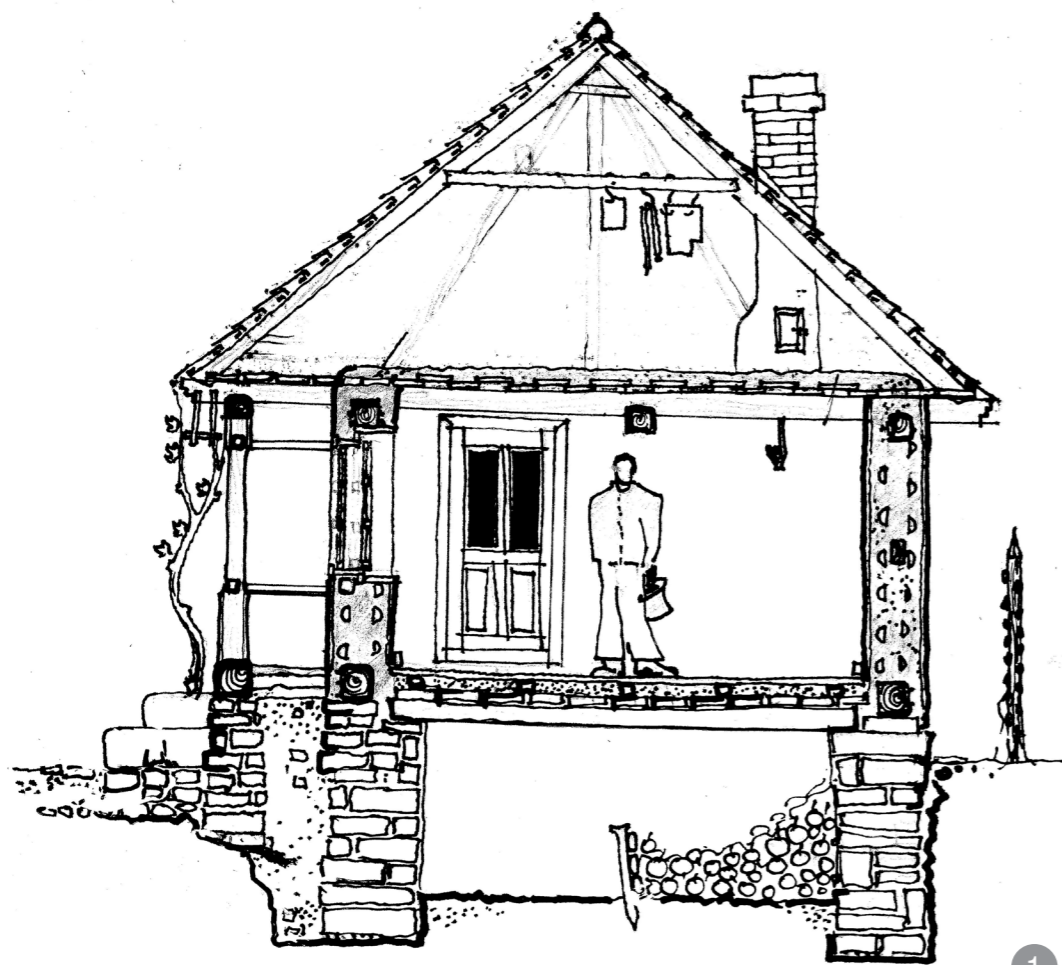
AȘA DA: Extinderea cu încă două interspații la târnaț poate amplifica cu încă o cameră casa tradițională.

4. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE

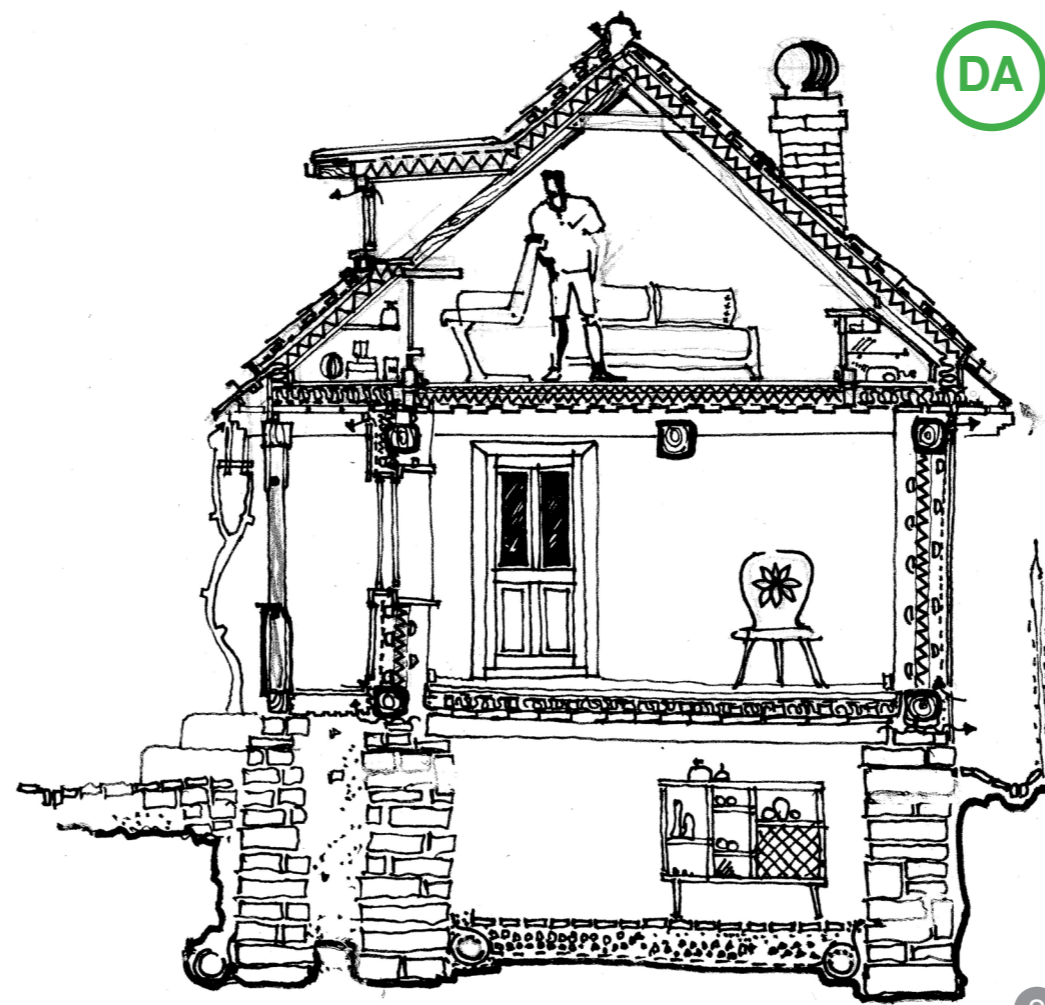
3

AȘA DA: Intervenție „modernă” într-un interior tradițional de casă și șură.

Secțiune casă existentă:

- perete din pământ bătut între „lețuri” (brâie);
- tălpi din lemn de gorun petrecute pentru a mări lungimea casei;
- tavane din scânduri;
- podele peste „pemniță”;
- târnaț cu șoși de lemn;
- căpriori laterali prinși în mănunchi;
- căpriori sprijină pe capetele grinzilor și meșter-grinda susține la rândul ei mijlocul grinzilor de planșeu;
- acoperirea din țiglă cu solzi;
- socluri din lespezi de piatră.

Secțiune casă propusă:

- aerisiri la streșină și coamă;
- termoizolare rigidă peste căpriori;
- rigidizare prindere căpriori pentru eliminarea „sclamei” sau pentru mutarea ei mai sus;
- lucarnă cu fereastră în plan vertical acoperită cu tablă gri dublu fălțuită pe o suprafață de maxim 15% din planul apei pe care se amplasează;
- termoizolarea streșinei, termoizolarea peste parter;
- transformare pereți de lut pe schelet de lemn în pereți tip „sandwich” ventilați cu o mare masă de pământ și tencuieli din lut;
- ventilarea capetelor grinzilor, cununilor, tălpilor;
- termoizolarea peste subsol cu folosirea foliilor de difuzie;
- sanarea demisolurilor pentru bucătării, depozitare, spații tehnice (centrale tehnice);
- impermeabilizări la 30 cm sub capetele grinzilor de lemn, dacă este cazul;
- drenuri interioare fără excavare la fundații (dacă este cazul, se admit subzidiri, consolidări discrete);
- drenuri perimetrice cu plăci drenante;
- pardoseli drenante la subsol;
- ventilări mecanice la spațiile care produc vapori: băi, bucătării;
- rigole perimetrice din piatră pe dopuri de argilă în jurul streșinilor și fundațiilor.

DA

Atenție!

Odată cu amenajarea clădirilor existente, nu uitați și de amenajările exterioare ale acestora.

Amenajarea necorespunzătoare a curților și a incintelor poate denatura imaginea specifică a unei zone pe care vrem să o promovăm ca tradițională, care ne definește ca localitate sau gospodărie. Betonarea pardoselilor exterioare nu este o soluție și are multiple consecințe negative față de folosirea suprafețelor drenante. Aducerea de plante ornamentale în detrimentul celor neaoșe nu dă neapărat valoare zonei. Realizarea de terasări și implicit de ziduri de sprijin nu este o practică specifică. Dacă trebuie făcute pentru anumite platforme necesare de activități acestea se vor face cu preluarea și sub dominanța unor linii principale din relief.

Nu uitați să consultați și capitolul de porți și împrejurimi, la fel și cel despre anexe care contribuie la definirea imaginii de ansamblu a unei gospodării.

AȘA NU: Betonarea sau mineralizarea extinsă a curților și incintelor nu este specifică „bătăturilor” tradiționale.

DA

1

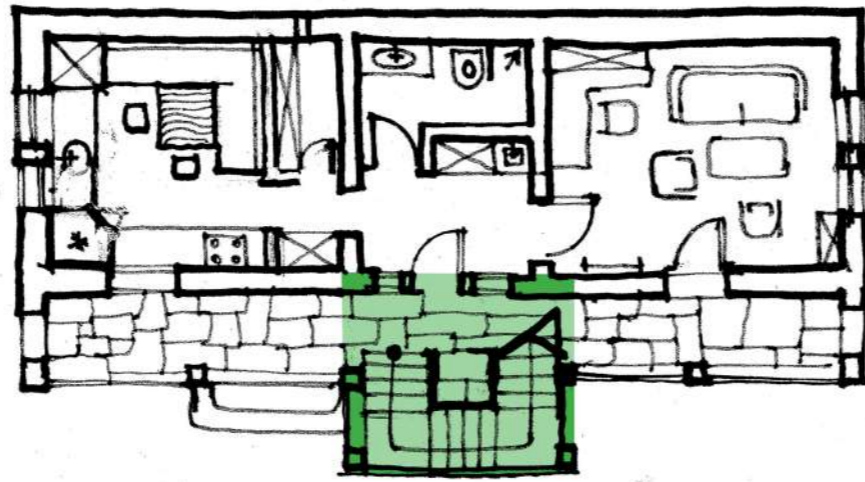
AȘA DA: Tinda se poate împărți astfel încât la intrare să se organizeze o baie.

DA

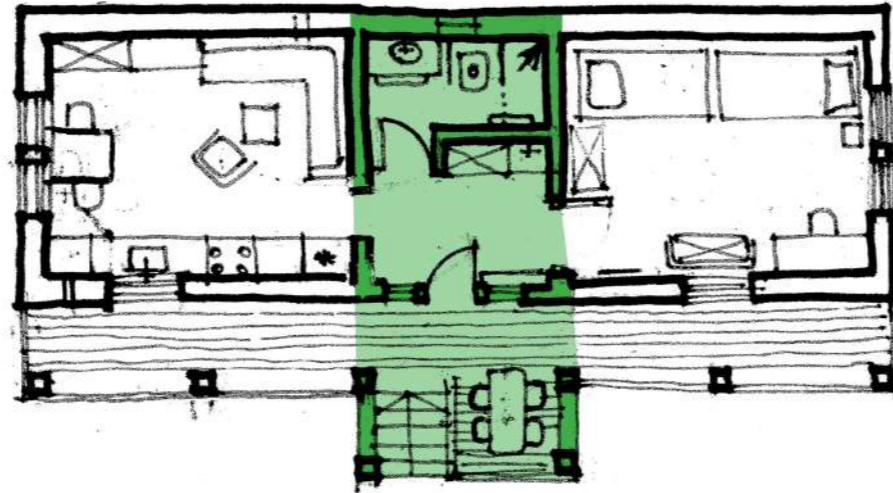
2

AȘA DA: Amenajarea unei băi în extinderea casei este o variantă care nu duce la schimbări majore a fondului construit existent.

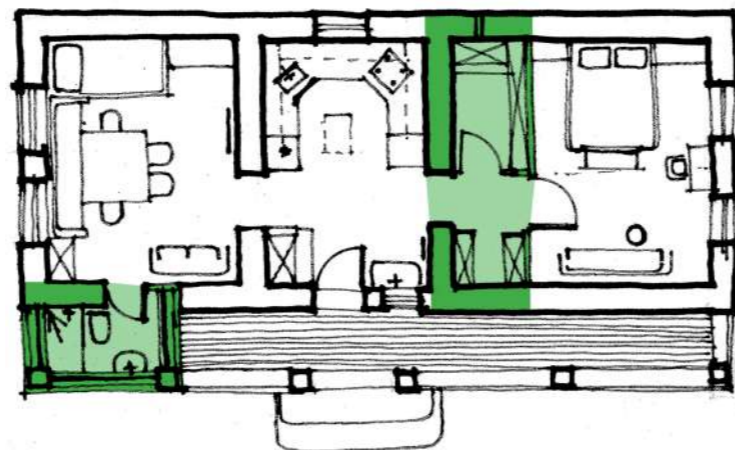
3

Realizarea scării în frigurie poate duce la refuncționalizarea podului cu spații pentru dormit: baie, dormitoare, dressinguri. Parterul rămâne mai degajat, astfel, putând fi folosit pentru funcțiuni de zi.

4

Locuință țărănească refuncționalizată pentru o familie de pensionari, cu bucătărie și baie utilizate cu vestiar pentru hainele de lucru. Friguria este folosită pentru servirea mesei pe timp de vară. Se presupune că centrala cu combustibil lemnos este amplasată, la fel ca spălătoria, în alte anexe ale gospodăriei.

5

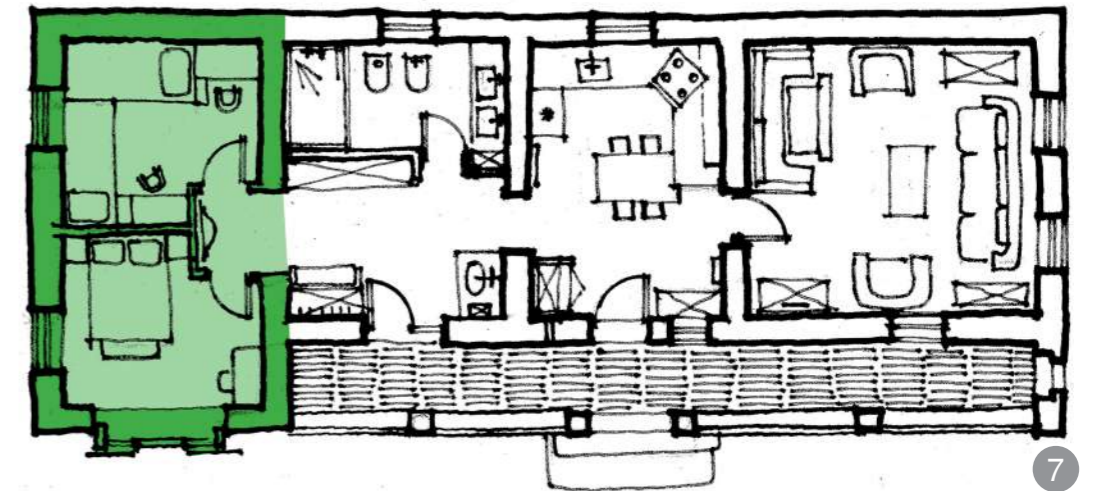
Camera mare poate fi subîmpărțită, astfel încât să se obțină o cameră și un spațiu de depozitare haine sau alte lucruri nealterabile pe lângă un dormitor matrimonial. De obicei, tinda poate să lase loc la o bucătărie utilată. La intrare, un dulap cu loc de stat și punct de apă pot fi folosite ca filtru presupunând că beneficiarii lucrează în grădină sau fermă. În „casa mică” rămâne loc de luat masa și siestă. Prin închiderea părții din spate a târnațului cu pereți ușori tip „sandwich” din lemn se poate obține o baie utilată. Centrala termică și spălătoria se presupune că se amplasează în alte anexe ale gospodăriei.

DA

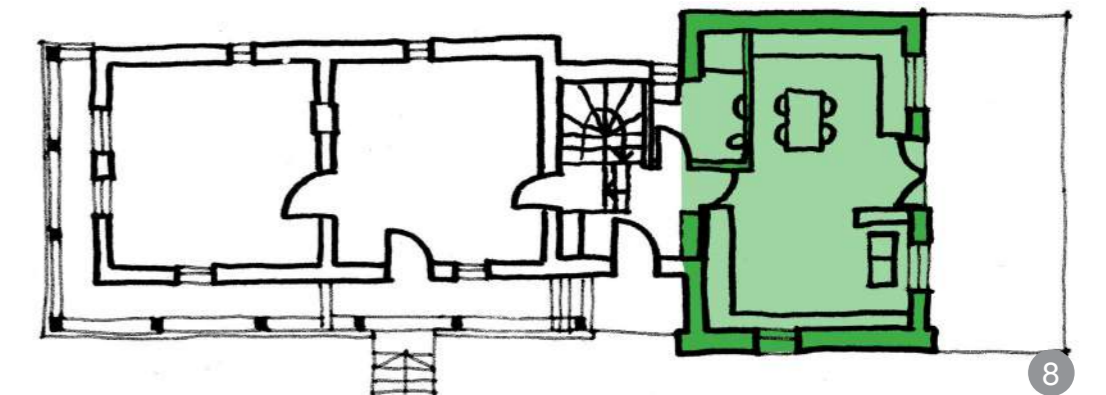
6

AȘA DA: Dacă există „pemniță”, aceasta se poate reamenaja cu baie sau bucătărie.

7

Prin extinderea casei, în spate, pe două travee ale târnațului, se pot obține două dormitoare, astfel încât „casa mică” să rămână cameră de zi, iar tinda să devină bucătărie cu un dulap aerisit pentru câmară. Locul de luat masa poate fi organizat în camera de la stradă cu banchetă și laiță sau în bucătăria din tindă. Centrala termică și spălătoria se presupune că se amplasează în alte anexe ale gospodăriei.

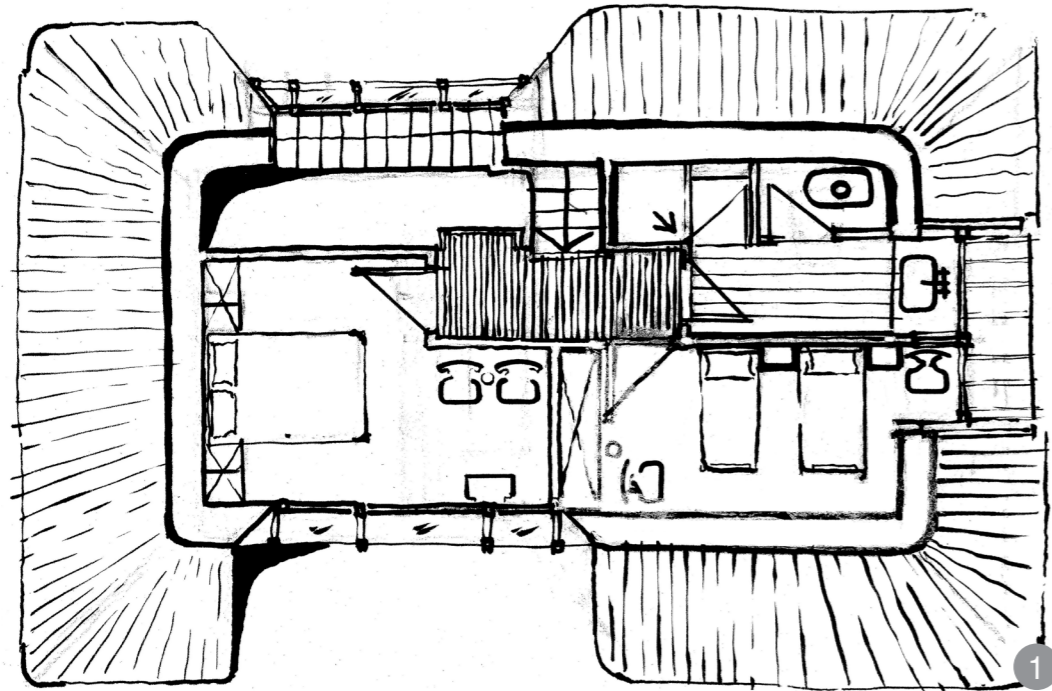

8

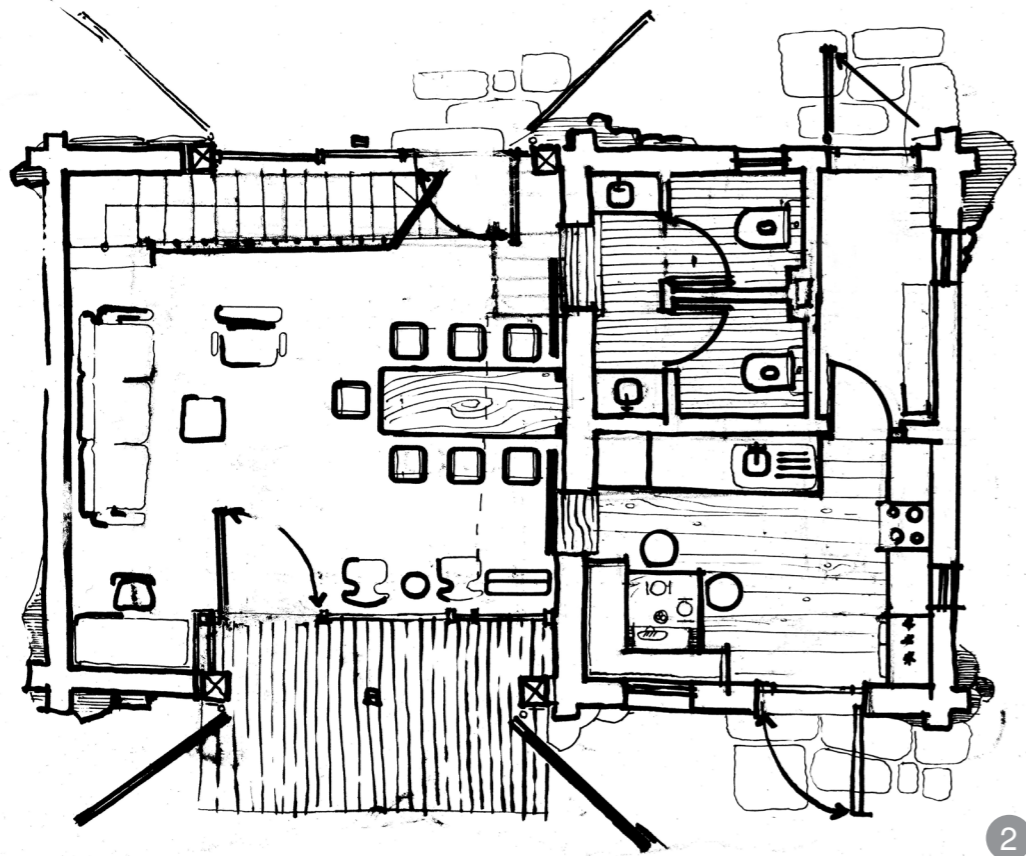
Locuințele tradiționale de mici dimensiuni, care nu reușesc să satisfacă nevoile funcționale, pot fi extinse cu un corp nou în spatele casei, corp care trebuie să păstreze gabaritele uzuale ale unei anexe.

Amenajarea anexelor

26

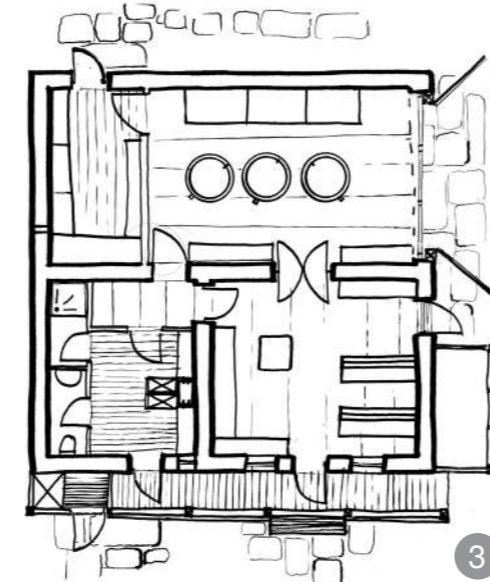

PLAN MANSARDĂ

PLAN PARTER

Șura cu gârbe poate fi refuncționalizată prin subîmpărțirea poieții în bucatărie, grup sanitar și o centrală termică cu acces atât din exterior, cât și din interior. Deschiderea mare a șurii permite organizarea unui spațiu de zi modern cu living, loc de luat masa și loc de studiu. Tot aici, o scară va face legătura cu nivelul superior de la mansardă destinat funcțiunilor de noapte. Sunt posibile chiar două niveluri de mansardă, în funcție de panta acoperișului. Porțile tradiționale ale șurii fac legătura cu curtea din față și curtea din spate, fiind un prilej pentru amplasarea unui spațiu intermediar între interior și exterior, adică o terasă înșorită.

Anexele tradiționale pot adăposti funcțiuni de mică producție cum sunt, de exemplu, fabricile de dulceați. În acest caz, este nevoie de un vestiar cu rol de filtru, o încăpere pentru primirea fructelor (aici se realizează etapele de recepție, spălare, curățare, decojire, divizare și depozitare), o încăpere pentru fluxul tehnologic (aici se realizează etapele de fierbere, spumare, răcire I, dozare, pasteurizare, răcire II și etichetare) și un depozit pentru produsele finite.

AȘA DA: Șurile au dimensiuni care se pretează la amenajarea unor spații importante, avantajul fiind că pot fi foarte ușor conectate funcțional atât la casa de locuit, cât și la restul curții.

AȘA DA: Mansardarea podurilor caselor și a șurilor poate constitui o modalitate eficientă de a câștiga spațiu de locuit.

AȘA DA: Șurile care și-au pierdut funcția de depozitare se pretează foarte bine la amenajarea în spații de locuit. Alături de casele de locuit, șurile sunt acele construcții care contribuie cel mai mult la imaginea caracteristică a unei localități.

5. ELEMENTELE DE CONSTRUCȚIE

5.1. ACOPERIȘUL

Analiza și recomandările privitoare la acoperiș evaluează următoarele componente ale sale: formă și volumetrie, șarpantă (tipuri de structură – materiale utilizate și tratamente), învelitoare (materiale utilizate și culori) și marcarea posibilelor probleme ce pot apărea la comportamentul în timp.

Recomandările se grupează pe trei categorii:

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar;

B. construcții cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcții existente (gabariat mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Toate materialele care alcătuiesc acoperișul au nevoie de întreținere în exploatare (în mai mică sau mai mare măsură). Realizarea de alcătuirii constructive corecte, cu materiale naturale, compatibile, de calitate, precum și urmărirea în execuție îi pot asigura învelitorii o durată mai mare de viață, împreună cu o întreținere conștientă, periodică.

5.1.1. Specificul local

Acoperișul tradițional este din paie, în patru ape, având de obicei o înălțime mai mare sau egală cu a pereților pe care se sprijină. Pentru construcția acestuia era folosit lemnul uscat de cel puțin un an sau doi.

La acoperișul de paie, după

ce erau înălțați pereții, se fixau cununile, care aveau rol de susținere pentru grinziile tavanului, iar, pe mijloc, acestea se sprijineau pe o meșter-grindă. Pe grinzi erau fixate alte cununi (cosoroabe) pe care sprijineau cornii acoperișului din paie. Cornii erau prinși în mănunchiuri pe laterale (în dreptul tingii), iar pe ei erau bătute „lețuri”. Peste acestea și peste “streșinarul cu țepuși” de la capetele grinzilor, erau așezate paie. Pentru o mai bună fixare a paielor pe acoperiș, acestea erau scuturate și călcate, începând de la streășină, peste care se așeza o „podină”. Vechea tehnică a meșterilor oferea proporții armonioase între înălțimea pereților și a acoperișului în patru ape, raport de unu la doi. Această tehnică a dispărut odată cu apariția noilor materiale utilizate la acoperișuri. Sunt prea puține construcții care au păstrat și azi aceste proporții, dar la unele case sau șuri acoperite cu țiglă se vede încă panta abruptă necesară fostelor învelitori din paie.

După anul 1900, pe lângă casele din lemn, își fac apariția casele realizate în tehnica pământului bătut, tehnica cărămizii nearse și mai ales arse, și cea a pământului clădit între „lețuri”. Totuși, aceste tehnici nu au fost folosite așa de des în zona Meseșului, dar încă se mai păstrează multe construcții de lemn, din pământ sau cărămidă. Acoperirea noilor construcții, dar și a celor vechi din lemn, se face acum cu țiglă solzi sau țiglă trasă, iar șarpanta se modifică sau se schimbă chiar ca sistem constructiv (apar șarpantele cu scaune sau cu căpriorii care sprijină direct pe grinziile planșeului).

Ca formă, specificul local este dat de acoperișul în patru ape. Acesta predomină în satele din comunele: Bălan, Bănișor, Buciumi,

Acoperiș specific în patru ape

Acoperiș cu pantă abruptă în satul Ban

Locuință cu acoperiș în două ape în satul Mesteacănu

Cizer, Creaca, Românași și Sâg. În comuna Almașu, se găsesc mai multe construcții cu acoperiș în două ape, asemenea celor din zona etnografică Călata. Totodată, aici întâlnim și acoperișul în două ape care are o țesătură la nivelul

Locuință cu acoperiș țesit în satul Petrinzel

Locuință care folosește detalii de acoperiș cu aruncător în satul Sfăraș

frontonului. Acest detaliu poate fi regăsit și în satul Petrinzel, Brebi și în zona Jiboului, cu influențe din zona etnografică Dealurile Clujului. În satul Sfăraș, putem observa la construcția acoperișului un aruncător ce protejează peretele lateral zidit (modelul acesta este mai prezent, însă, în jurul Clujului). La anexe, în schimb, predomină varianta de acoperiș în două ape atât la șuri, cât și la restul anexelor. Se mai păstrează și astăzi câteva șuri construite cu gârbe pentru acoperișul din paie. Se mai întâlnesc și șuri mai noi, cu acoperișuri în patru ape abrupte, acoperite acum cu țiglă, în zona Cizer, Băbiu.

O apă poate fi mai lăsată, ca o polată. O astfel de polată susținută de pridvor găsim și la șurile mari cu două poieți, din Sânmihaiu Almașului, cu intrarea în șură cel mai adesea pe latura scurtă.

Șură cu acoperiș țesit în satul Mesteacănu

Șură cu acoperiș din paie din satul Țăudu, aflată acum în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

Șură în patru ape în satul Băbiu

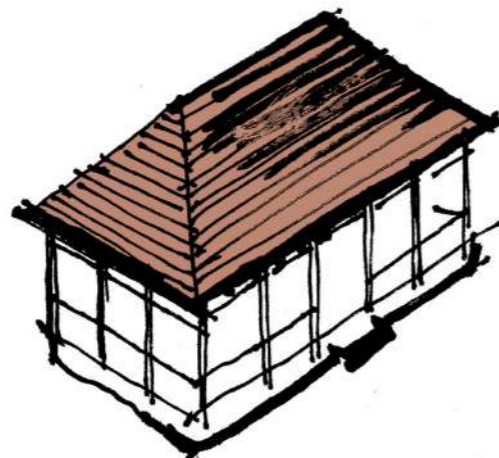

Șură cu polată în satul Sânmihaiu Almașului

Tipuri de acoperiș specifice local la locuințe tradiționale

Acoperiș în patru ape la case din pereți de pământ cu sau fără schelet de lemn – dă specificul local în Zona Meseș.

Acoperiș în patru ape cu pridvor de lemn pe două laturi.

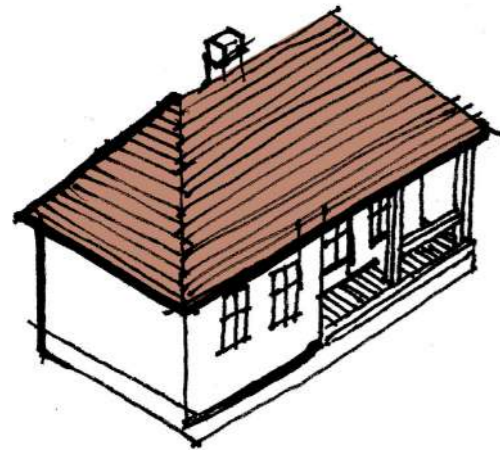
Acoperiș în două ape semiteșit la frontoane – întâlnit sporadic.

Acoperiș în două ape – întâlnit mai ales în satele din apropierea Călatei.

Acoperiș în două ape cu pereții laterali protejați de două rânduri de cirpuri (detaliu denumit „împroșcător” sau „aruncător de apă”) – întâlnit rar înspre Cluj și înspre zona etnografică Sălaj.

Acoperiș în patru ape pe o casă cu planimetria în „L” – le întâlnim spre zona Ciucea – Valea Drăganului, dar și în Jac, Creaca sau Gâlgău Almașului.

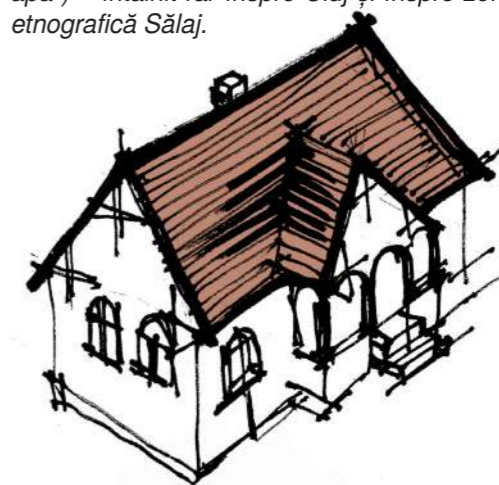
Casă la Pria unde panta acoperișului de țiglă solzi este a unui acoperiș din paie în patru ape; se remarcă șoșii ce sprijină pe lespezi de piatră pe vechea prispă.

Acoperiș în patru ape din paie (cu șarpante specifice) cu pantă peste 60° – poate reda specificul local pierdut în zona Meseș după anii '50.

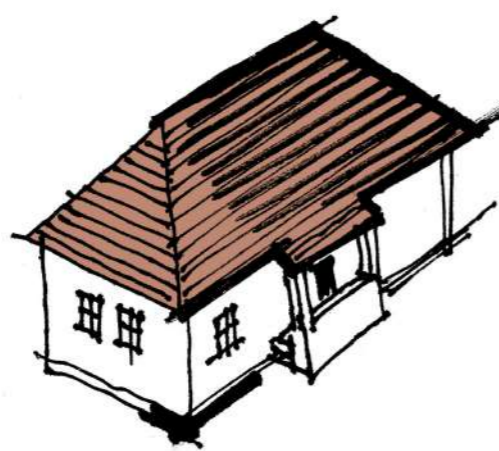
„Friguria” perpendiculară pe volumul acoperișului o considerăm o rezolvare acceptabilă a dezvoltării naturale a târnațului în vederea protejării intrării, accesului la demisol și a ocupării podului cu spațiu de locuit.

Casă din anii '50 cu friguria din zidărie amplasată, de obicei, paralel cu strada. Aceste case sunt mai late și au șarpante pe scaune.

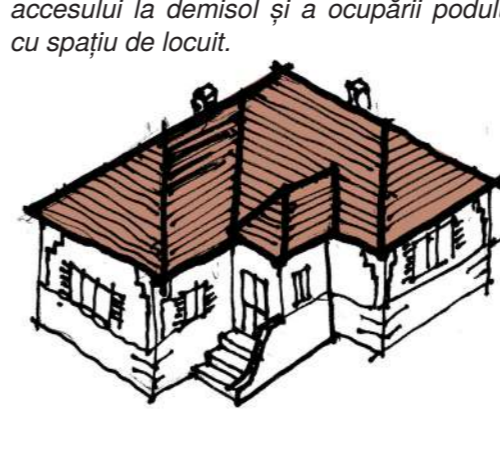
Frigurii în două ape pe acoperișuri specifice în patru ape.

O polată deasupra intrării regăsită atât la șuri, cât și la case – în zona Sânmihaiu Almașului.

Proiecte tip moderniste în diferite configurații. Apar doliile și volumele mari intersectate.

Proiecte de tip modernist cu diferite corpuri de intrare acoperite în diverse moduri cu marcarea în acoperiș a intrării.

Proiecte de tip modernist „case-bloc”, cum li se spune „la țară”. Au șarpante pe scaune cu cosoroabe și căpriori care ies peste zid – au streșini înfundate cu podine de scânduri uniforme.

Tipuri de acoperiș specifice local la anexele tradiționale

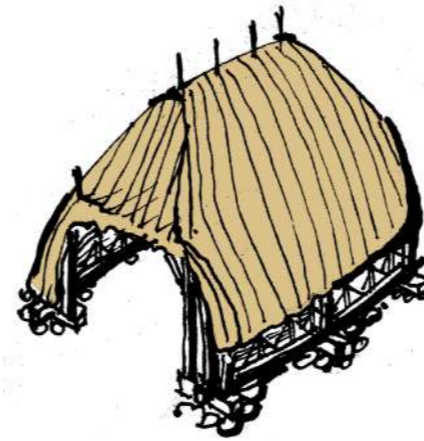
Șuri cu acoperiș în două ape semiteșite și cu aruncătoare largi – le întâlnim spre zona Ciucea și Călata.

Șuri cu ladă cu acoperișul cu aruncătoare ce protejează lateralele sau unele anexe. „Fundurile” podului sunt drepte.

Șuri cu gârbe cu acoperișuri din paie în patru ape, cu șarpante specifice de o mare inventivitate în folosirea lemnului.

Șură pe tălpi din Dragu cu acoperiș din paie semiteșit, cu căpriori și tălpi curbe ce stau pe „perini”.

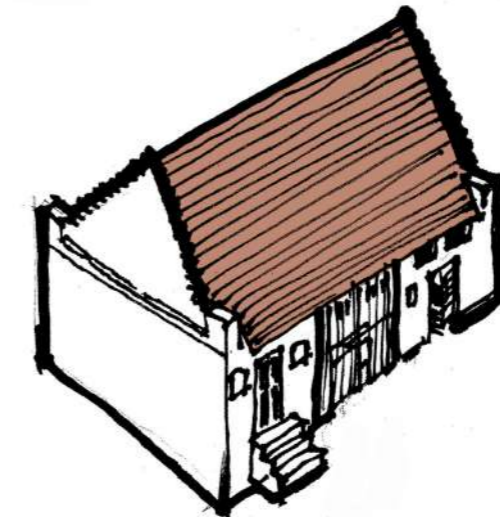
Șuri în două ape cu o poiată sau două fără ladă.

Lăzi din zidărie la șuri cu acoperișul în două ape semiteșit la frontoane.

Șuri cu acoperiș în patru ape cu o polată la intrarea în poiată și cel mai adesea cu șura deschisă pe latura scurtă.

Șuri cu frontoane de zidărie – întâlnite în Jac, Brebi, Creaca, mai specifice, totuși, zonei etnografice Sălaj.

Anexe, găbănașe în forme diverse, de obicei în două sau patru ape, unite sau nu cu „cohea” sau chiar cu șura. De multe ori, au și ele un pridvor asemănător casei.

5.1.2. Tipuri de învelitori

Acoperișul cu patru ape este acoperișul format din patru versanți, câte unul pe fiecare latură a casei, și este considerat cel mai comun tip de acoperiș în această zonă. Chiar și acoperișul cu patru ape poate permite crearea unor spații suplimentare în pod, ca mansardă, pot fi folosite pentru depozitare, dar și pentru locuit. Unghiul de înclinare al versantului se numește pantă și acesta depinde, de obicei, de zonă și de materialul folosit pentru învelitoare.

Acoperișuri din paie

La construcția acoperișului din paie se foloseau paie de grâu și de secară, cele de ovăz dând un grad de umiditate mai mare. Acestea trebuie treierate manual, iar paiele trebuie să fie foarte lungi pentru o acoperire mai bună. La trei straturi de paie se așază un strat de nuiele de mestecăn dispuse în lung, care armează acoperișul. Se clădește astfel până în vârf. Panta dată acoperișului din paie este foarte

importantă, o pantă sub 60° scade rezistența în timp. Streașina este foarte importantă, de asemenea, și așezatul paielor trebuie să aibă o anumită înclinație, deoarece așezate neadecvat, acestea nu vor sta, așa că se pun țepușe de lemn la vârf, cuie de lemn din loc în loc și "lețuri", toate având un rol foarte important. Întreținerea acoperișului din paie se face destul de des, mai ales la coamă. Vârful lestat cu „lăturoaie” trebuie refăcut la un an de zile, „dupa prima iarnă”¹³.

Acoperișuri cu șindrilă

În zona Meseș, șindrila se folosea sporadic pentru acoperirea construcțiilor din gospodărie. Totuși, fiind un material tradițional și ecologic, întâlnit la unele gospodării, nu putem interzice folosirea ei.

Șindrila trebuie să aibă lungimea cuprinsă între 300-500 mm, lățimea între 50-130 mm și grosimea de 15 mm. Montarea ei necesită o serie de materiale auxiliare: șipci de lemn, cuie cu cap plat speciale pentru

șindrila. Acest tip de învelitori din șindrila trebuia să fie așezat pe șipci, prăjini cioplite sau lăturoaie care erau bătute pe căpriori, paralel cu poala acoperișului. Apele acoperișului puteau fi rotunjite sau drepte la intersecția lor. Atunci când erau rotunjite, erau compuse din suport și învelitoare, iar când erau drepte, acoperirea zonei respective se făcea prin așezarea în unghi drept a două scânduri și se impunea ca aceea de pe versantul cu vânturi predominante să o depășească pe cealaltă. Doliile puteau fi și ele rotunjite sau drepte. Lucarnele mici (aerisirile) în pod aveau rol de ventilare și le găsim în Meseș sub formă de ochi de bou. Pentru montarea șindrilei, aceasta trebuia să fie bătută în rânduri paralele, cu streașina pornind de la poală. Muchia ascuțită trebuia să fie prinsă în ulucul șindrilei apropiate. Totodată, era important ca rosturile care erau paralele cu linia de cea mai mare pantă, să fie așezate decalat, de la un rând la altul. La

nivelul coamei, șindrila montată pe versantul predominant expus vânturilor trebuia să depășească coama, iar pe coamă trebuia să fie montat un rând suplimentar de șindrila¹⁴.

Acoperișul cu țiglă

Acoperișul cu țigle ceramice a sporit gradul de durabilitate al caselor, existând acoperișuri cu țiglă solzi care încă rezistă deși au peste 100 de ani. Țiglele ceramice sunt materiale obținute din argilă arsă, iar acest tip de țiglă se fabrica în diverse zone, cele mai căutate fiind, în trecut, cele de la Jimbolia. Acestea au avantajul de a putea fi refolosite odată cu o nouă recoacere. Ele vin fixate cu ajutorul cuielor. Țigla ceramică este un material destul de greu, dar se montează ușor și este foarte apreciat pentru calitățile sale izolante. Ea nu se deteriorează la temperaturi extreme și nici nu se sparge la expunerea pe o durată mai lungă la soare. Totodată, este un bun izolator fonic, nu are emisii poluante,

și este permeabilă permițând o aerisire naturală a podului.

Pentru acoperișul cu țiglă trebuie construită o șarpantă din lemn rezistentă, care va servi ca suport pentru învelitoare¹⁵.

Locuință cu acoperiș din țiglă ceramică trasă în satul Petrinzel

Locuință cu acoperiș din paie din satul Mierța aflată acum în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

Locuință cu acoperiș din paie în satul Cizer

Atelier meșteșugăresc cu acoperiș din șindrilă din satul Preoteasa aflat la granița dintre zona Meseș și zona Sălaj, acum în Muzeul Etnografic al Transilvaniei

Locuință cu acoperiș din țiglă solzi în satul Jac

13 Ligia Bodea și Sebastian, „Interviu cu meșterul de acoperișuri din paie Vicențiu Florian”, <http://arhitectura-1906.ro/2016/08/interviu-cu-mesterul-de-acoperisuri-din-paie-vicentiu-florian/> (accesat 21 noiembrie 2016).

14 AOV Architecture, „Învelitoarea din șindrila”, <http://www.aov-architecture.ro/invelitoarea-din-sindrila> (accesat 21 noiembrie 2016).

15 Spațiul Construit, „Acoperișuri cu pantă: materiale pentru învelitori”, http://www.spatiuconstruit.ro/ghid-de-construcții/acoperisuri-cu-panta-materiale-pentru-invelitori-object_id=21 (accesat 21 noiembrie 2016).

5.1.3. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar

Forma și volumetria

Spațiul interior generat de acoperiș poate fi utilizat ca spațiu funcțional. Nu se recomandă folosirea acestuia ca depozitare pentru obiecte voluminoase sau grele, din motive de siguranță în exploatare, siguranță la foc etc.

Se va păstra specificul local prin preluarea nealterată a formei și a volumetriei existente în zonă. Acoperișul va fi cât mai simplu: cu patru ape în pante egale și cu streșinile și coamele orizontale. Nu se admit forme și pante provenite din alte zone climatice sau geografice. Dacă zona are multe case vernaculare cu acoperiș în două ape, acesta se va prelua și la

construcțiile noi. Streșinile vor fi de maxim 60 cm, cu tot cu jgheab (în funcție de materialul din care este executat acesta).

Se acceptă și acoperiri cu pantă mică, de minim 2%, dar cu învelitoare din strat înierbat cu vegetație locală și doar acolo unde relieful permite și sunt necesare soluții speciale de integrare în peisaj: volume mari, (semi) îngropate, garaje sau spații tehnice parțial sau total îngropate, care pentru integrarea în peisaj se acoperă cu strat vegetal. În acest caz, se permite utilizarea membranelor din PVC sau a celor bituminoase în alcătuirea învelitorii, greu vizibile.

De asemenea, sunt permise aditii la case cu corpuri perpendiculare pe

Locuință cu frigurie în satul Creaca. Recomandăm reinterpretarea acestor volumetrii pentru locuințele noi.

volumul principal, care interpretează arhitectura **friguriilor** prezente în specificul local.

În funcție de învelitoare, panta va avea între 45°, pentru cele din țiglă ceramică sau șindrilă, și 60°, la cele acoperite cu paie, ținând cont de specificul local.

Pentru zona Meseș, este specific ca șura să fie cu o înălțime mai mare sau

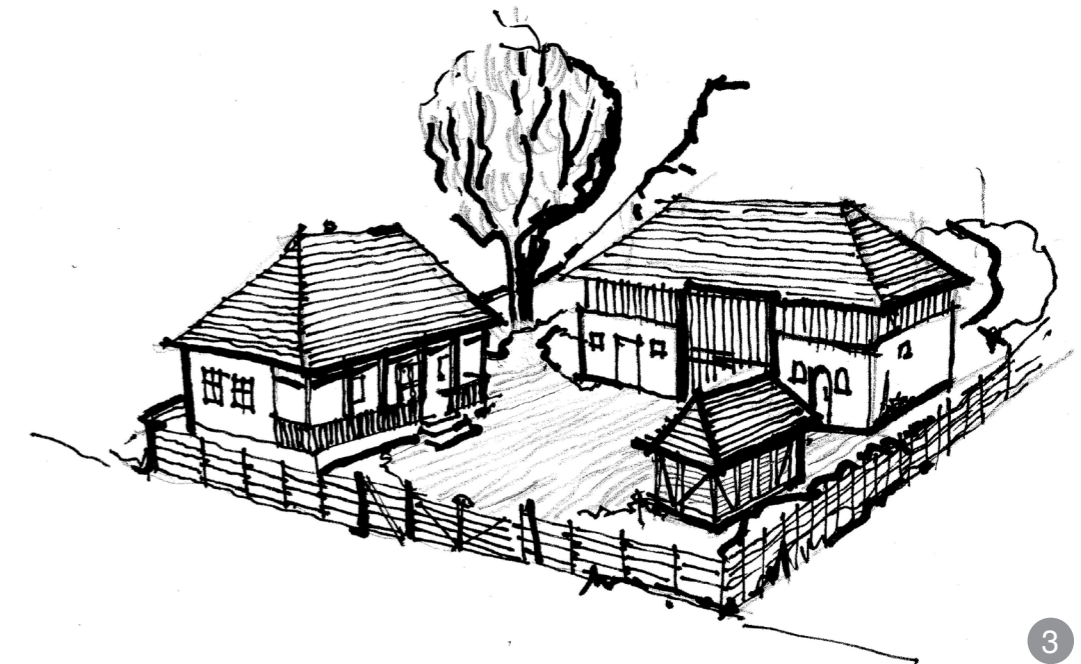
AȘA NU: Casa aceasta are o pantă prea mică a acoperișului. Intervalul recomandat este de 40°-60°.

egală la streășină cu cota casei. De asemenea, găbănașele au o înălțime în jur de peste 2 m la streășină.

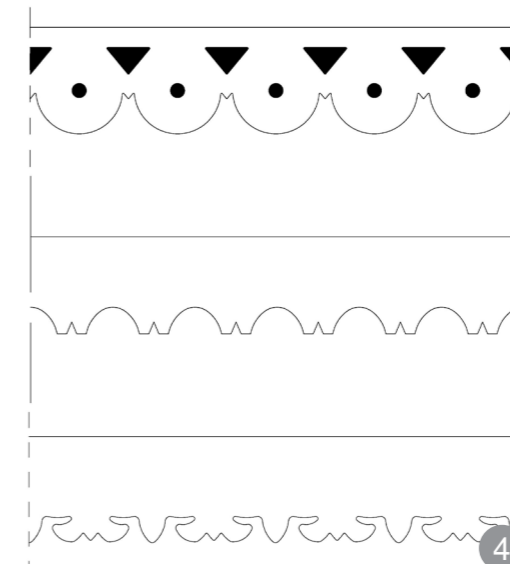
Acoperișul lucarnelor și partea vitrată a acestora va ocupa maximum 15% din suprafața pantei respective și vor fi dimensionate și poziționate, astfel încât să se păstreze o imagine coerentă cu imaginea specifică locului și acestea să nu constituie un element discrepant vizibil din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local. Se propune amenajarea lucarnelor spre curte.

Decorațiile, dacă este cazul, se vor prelua nealterate, dar într-o formă simplificată, păstrând specificul local. Nu se vor folosi forme și detalii provenite din alte zone etnografice, geografice sau climatice.

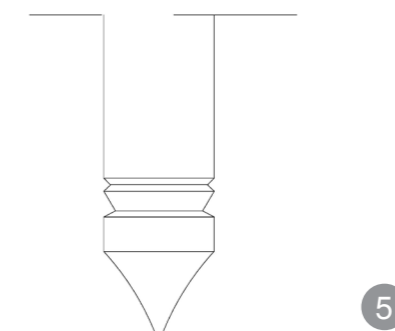
Mansardarea caselor de factură modernistă din anii '50, '60, '70 a devenit o practică la ordinea zilei. Cu autorizație sau fără, aceste

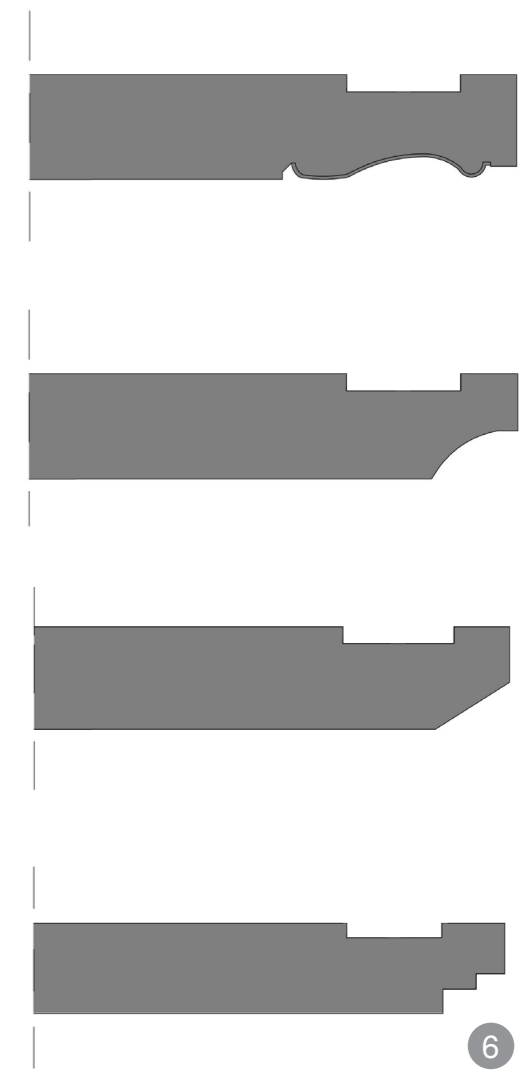
Schiță explicativă cu ilustrarea proporțiilor dintre locuința și anexele tradiționale – înălțimea la streășină este cea mai mare la șură, mai mică la casă și cea mai mică la găbănaș.

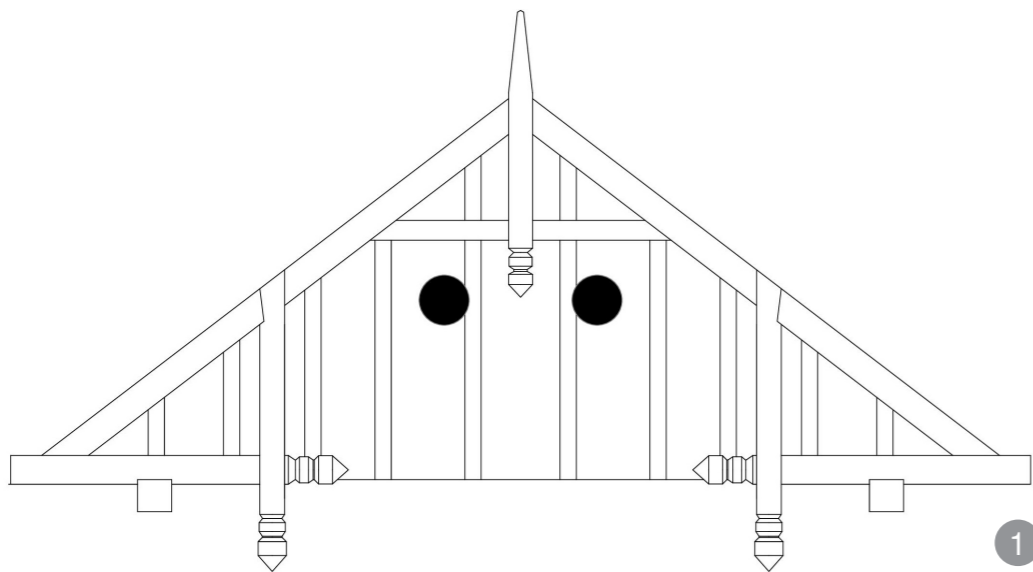
Decorații de dată recentă în lungul pațiilor sub streășină

Capete de elemente de lemn sculptate, la susținere streășini regăsite mai ales la acoperișurile în două ape.

Capete decorate ale „cununilor”

1
Fronon din scânduri la frigurie – elementele de lemn de susținere a streșinii evazate cu încă o pereche de căpriori sunt decorate cu motive geometrice. Frontoanele friguriilor la acoperișurile în patru ape marchează intrarea.

2
Decorații la streășina din fațada principală (de la drum) la o locuință din satul Miluani cu motive florale (lalele) specifice zonei Călata, dar preluate și în zona Meseș.

case relativ solide, care constituie, în multe sate, fondul majoritar, sunt amplificate putând deranja, pentru că se transformă acoperișul în patru ape. Casele se schimbă, cel mai adesea, cu ajutorul unui fronon afirmat la stradă și, eventual, al unui balcon la mansardă. Învelitoarea este înlocuită cu una nespecifică, din tablă profilată în culori stridente. Înălțimea la streășină se mărește și în aliniamentele constituite este deranjantă. Asistăm la schimbarea negativă a unor construcții relativ neutre sau chiar cu elemente (pantă, ape, raport: plin/gol) care le apropie de specificul local. Adosarea de terase și pridvoare integrate mai bine decât se face în mod curent, incluse în arhitectura de ansamblu, poate schimba pozitiv aceste construcții. Mansarde amenajate în volumul podurilor existente, relativ mari față de locuințele tradiționale, se pot face de asemenea cu succes.

Șarpanta

Șarpanta se va realiza din lemn, folosind tehnici și îmbinări tradiționale locale (sau plecând de la tehnologii locale), pe cât posibil prin implicarea meșterilor tâmplari și dulgheri din zonă și folosindu-se, oriunde este posibil, materiale naturale regenerabile, fără a avea efecte negative asupra destinației construcției. Nu trebuie

3
AȘA DA: Șarpantă cu căpriorii sprijiniți pe grinzile planșeului peste parter. Paneele de coamă își fac apariția pentru alinierea și contravântuirea acoperișurilor cu funduri drepte.

utilizate materiale din cele denumite în mod generic „plastic”, întrucât își schimbă calitățile (portanță, torsiune, curgere) în timp, din cauza condițiilor de mediu (proces repetat de îngheț/dezgheț, ultraviolete, variații de temperatură vară/iarnă).

Pentru toate elementele din lemn, se vor realiza lucrări de ignifugare

și biocidare cu materiale care nu afectează structura și culoarea lemnului și care permit tratamentul ulterior al acestuia cu ceruri, uleiuri și soluții naturale.

Există posibilitatea realizării unor șarpante din alte materiale, precum metalul, atunci când funcțiunea și necesarul privind deschiderile o cer.

4
AȘA DA: Acoperișuri care interpretează aruncătoarea șurilor din estul zonei Meseș.

5
AȘA DA: Structura șarpantei poate face parte din compoziția arhitecturală a amenajării spațiului interior.

Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități)

Învelitoarea se va realiza din materiale naturale regenerabile, cu păstrarea imaginii locale nealterate. Învelitoarea va fi din țiglă ceramică, din șindrilă sau din paie, cu păstrarea streșinilor (în raport cu materialele respective). Se vor folosi materiale și tehnologii locale sau care pornesc/derivă din tehnologii locale, fără a avea efecte negative asupra destinației construcției. Se poate păstra sistemul de lățuire și dispunerea specific locală a pieselor de învelitoare, inclusiv forma și dimensiunea acestora.

AȘA NU: Învelitoare nespecifică zonei, din țigle de beton, în satul Peceiu.

AȘA NU: Culoarea învelitorilor industriale este prea stridentă prin comparație cu coloritul pământiu al învelitorilor tradiționale.

AȘA NU: Folosirea tablei ridică o gamă largă de întrebări, plecând de la problema reciclării ei până la probleme de onestitate: imitarea prin culoare și formă a țiglei ceramice. Cele mai mari probleme rămân însă cele legate de aspect, de încălzire excesivă, care poate crea un disconfort vara într-o mansardă locuită și de zgomot pe timp de ploaie sau grindină. În cele din urmă, tabla este un material ieftin, importat din zona construcțiilor industriale, unde până de curând nu a contat aspectul finisajului. Prezentul ghid interzice folosirea tablei pe suprafețe mai mari de 15% din suprafața unui acoperiș.

Culorile vor fi cele naturale (atât cele pentru materialele de învelitoare, cât și cele pentru alte elemente constructive sau tehnologice): nu se vor folosi culori stridente sau saturate.

Materialele de termoizolare/hidroizolare pentru învelitoare vor fi compatibile cu cele din care este realizată aceasta. Se vor folosi, pe cât posibil, materiale naturale și soluții de alcătuire care să permită schimbul de vapori dintre interior și exterior, prin aceasta asigurându-se realizarea unui climat interior optim utilizării/locuirii (se va avea o grijă sporită la detaliile constructive din jurul coșurilor de fum, al lucarnelor, al intersecției cu friguriile etc.).

Acoperirea lucarnelor sau

umbrirea ferestrelor în planul acoperișului se va face din materiale care nu contravin specificului local și imaginii de ansamblu a construcției (ex. tablă fâltuită gri asemănătoare celei pentru jgheaburi și burlane). Elementele de umbrire/control solar (obloane) pot servi, totodată, ca elemente de camuflare a lucarnelor în volumul și forma învelitorii.

Elementele de iluminare, ventilare, instalații

Elementele de iluminare (luminatoare de coamă, lucarne) sunt permise doar dacă sunt justificate funcțional și vor ocupa maximum 15% din suprafața pantei respective. De asemenea, instalațiile (panouri solare, panouri fotovoltaice, coșuri de fum) trebuie să respecte aceleași principii. Pe cât posibil, se vor orienta spre interiorul lotului, astfel încât să se păstreze o imagine coerentă și acestea să nu constituie un element discrepant, vizibil din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local.

Se recomandă utilizarea panourilor de captare a energiei solare în planul acoperișului cât mai integrate în specificul acestuia.

AȘA NU: Acoperirea totală a învelitorii cu panouri fotovoltaice face ca acestea să se substituie ele însele învelitorii și să influențeze într-un mod neplăcut imaginea de ansamblu a clădirii.

AȘA DA: Panouri solare montate pe „împroșcătorul șurii”. Suprafața panourilor nu va depăși 15% din suprafața totală a acoperișului.

AȘA DA: Model de reinterpretare a gospodăriei tradiționale din Filduri cu metode de iluminare a acoperișurilor înalte din paie.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

În satele răsfirate, în cazul amplasării construcției în intravilanul satului, se va păstra specificul local prin preluarea formei și a volumetriilor existente în zonă. În rest, se va limita acest gabarit la cel al șurilor specifice satului respectiv.

În cazul amplasării construcției în zone special destinate (prin PUG) pentru producție, servicii, sănătate, educație, se permite și folosirea altor tipuri de materiale și tehnologii (metal, beton etc.). În acest caz, atenție la culorile folosite! Nu se vor folosi culori stridente sau saturate, doar culori naturale. De asemenea, se acceptă alte materiale și în cazuri unde este necesar și unde folosirea materialelor locale nu poate asigura cerințele de siguranță, stabilitate și de rezistență la foc.

Forma și volumetria

Se va păstra specificul local prin preluarea nealterată a formei și a volumetriei existente în zonă. Acoperișul va fi cât mai simplu, în cele mai multe cazuri, cu două ape, cu pante egale, cu streșinile și coamele orizontale. Nu se admit forme și pante provenite din alte zone climatice sau geografice, teșiri nejustificate ale pantelor. Streșinile

AȘA DA: Exemplul unei anexe în care panta acoperișului are o valoare adecvată.

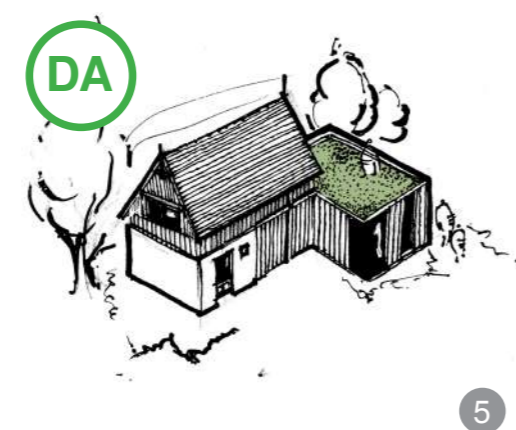
Specificul local la streșinile acoperișurilor din paie la șura din satul Țăudu, aflat acum în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

Specificul local la streșinile acoperișurilor din țiglă la o șură în estul zonei Meseș

Specificul local la streșinile acoperișurilor din țiglă la o locuință din satul Brebi

AȘA DA: Extindere a șurilor cu corpuri parter acoperite cu terasă verde care nu afectează silueta acoperișului existent

vor păstra și ele specificul local, după natura învelitorii, și nu vor fi mai late.

Se acceptă și acoperiri cu pantă mică, de maximum 2 – 5 %, doar cu învelitoare din strat înierbat cu vegetație locală și doar acolo unde relieful o permite și sunt necesare soluții speciale de integrare în peisaj: volume mari, (semi)îngropate, garaje sau spații tehnice parțial sau total îngropate, care pentru integrare în peisaj se acoperă cu strat

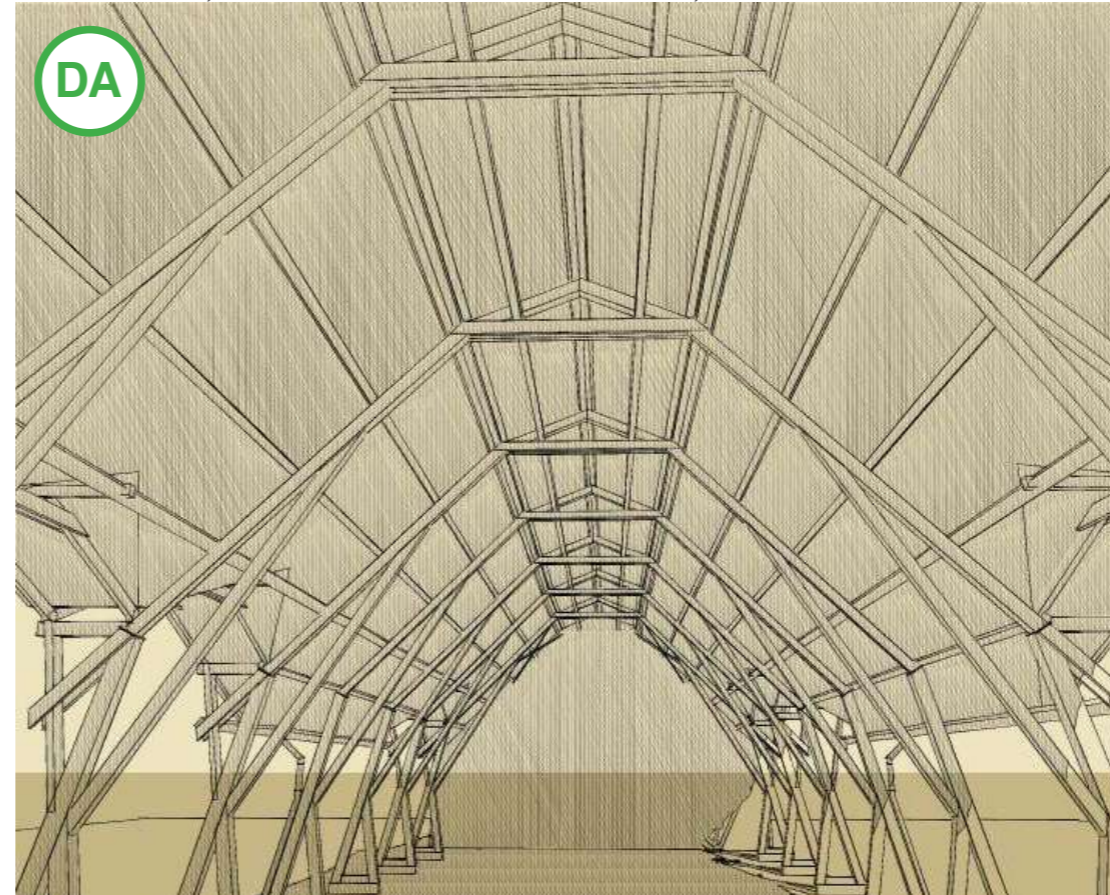

AȘA DA: Recomandăm acoperișurile vegetale atunci când se dorește integrare în peisaj a construcțiilor de tip monovolum.

vegetal. În acest caz, se permite utilizarea membranelor din PVC sau a celor bituminoase în alcătuirea învelitorii, nevizibile. Sunt interzise acoperișurile de tip terasă utilizate în proporție mai mare de 60% din aria construită și dispuse la frontul stradal. În funcție de învelitoare, panta va fi în jur de 45° la cele ceramice și la șindriță, iar în jur de 60° la cele acoperite cu paie, ținând cont de specificul local.

AȘA DA: Structura șarpantei poate face parte din compoziția arhitecturală a amenajării spațiului interior.

AȘA DA: Model de șarpantă pentru o construcție monovolum inspirată din șarpanta șurii tradiționale din satul Dragu, aflată acum în Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu

Șarpanta

În cazul amplasării construcției în vatra satului, structura șarpantei va fi, recomandabil, de lemn și va fi realizată cu tehnologii locale folosind, oriunde e posibil (nealterând procesul tehnologic), materiale naturale regenerabile sau tehnologii contemporane de industrializare a lemnului (lemn lamelar, panouri multistrat, lemn stratificat). Se pot folosi rigidizări suplimentare din alte materiale structurale pentru prinderi/legături, fără ca acestea să fie prezente ca pondere importantă în ansamblu.

În cazul amplasării construcției în zone special destinate (prin PUG) pentru producție, servicii, sănătate, educație, se permite și folosirea altor tipuri de materiale și tehnologii (metal, beton etc.), acolo unde este necesar și unde folosirea materialelor locale nu poate asigura, prin folosire singulară, cerințele de siguranță, stabilitate și de rezistență la foc.

Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități)

Învelitoarea se va realiza din materiale naturale regenerabile, cu păstrarea imaginii locale nealterate. Învelitoarea va fi din țiglă ceramică de tip solzi sau trasă cu păstrarea streșinilor (specifică materialelor). Se vor folosi materiale și tehnologii locale sau care pornesc/derivă din tehnologii locale, fără a avea efecte negative asupra destinației construcției.

Materialele de termoizolare/hidroizolare pentru învelitoare vor fi compatibile cu cele din care aceasta este realizată. Se vor folosi, pe cât posibil, materiale naturale, precum țigla ceramică de tip solzi sau trasă, și soluții de alcătuire care să permită schimbul de vapori dintre interior și exterior, prin aceasta asigurându-se realizarea unui climat interior optim utilizării/locuirii (se va avea o grijă sporită la detaliile constructive din jurul coșurilor de fum, al lucarnelor, al intersecției cu foișoarele etc.). Nu este recomandată combinarea la același acoperiș a mai multor tipuri de învelitori, cu excepția acoperișului vegetal și a celor pentru lucarne.

Culorile vor fi naturale (atât cele pentru materialele de acoperire, cât și cele pentru alte elemente

constructive sau tehnologice): nu se vor folosi culori stridente sau saturate.

În cazul acoperișurilor cu fibre vegetale (paie), se vor respecta detaliile specifice în jurul hornurilor, al lucarnelor, al decupajelor: se va evita folosirea în aceste acoperișuri a mai multor tipuri de materiale.

Elementele de iluminare, ventilare, instalații

Elementele de iluminare (luminatoare de coamă, lucarne) sunt permise doar dacă sunt justificate funcțional. Se acceptă și se recomandă utilizarea panourilor de captare a energiei solare în planul acoperișului.

Acoperirea lucarnelor și umbrirea ferestrelor în planul acoperișului se vor face din materiale care nu contravin specificului local și imaginii de ansamblu a construcției. Elementele de umbrire/control solar pot servi și ca elemente de camuflare ale acestora în volumul și forma învelitorii.

Culorile vor fi naturale (atât cele pentru materialele de acoperire, cât și cele pentru alte elemente constructive sau tehnologice), similare cu cele ale învelitorii: nu se vor folosi culori stridente sau saturate.

AȘA DA: Lucarnă ce se încadrează frumos în limbajul tradițional al șurii la cafeneaua „Cuib” în Siculeni

AȘA DA: Recomandăm utilizarea cu măsură a aerisirilor de coamă.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Forma și volumetria

Se vor realiza, în prealabil, fotografii ale clădirii existente.

Dacă nu se încadrează în specificul local și este lipsit de valori constructive și memoriale certe, acoperișul se va reconfirma pentru a răspunde nevoilor de încadrare în specificul local (recomandări similare cu cele pentru construcțiile noi). Extinderile și/sau conversiile vor ține cont de recomandările din capitolele anterioare, în funcție de volumul rezultat al construcției.

Dacă se încadrează în specificul local, intervențiile vor respecta scara și conformarea acoperișului existent.

În cazul înlocuirii totale a structurii unei construcții cu specific local, se va efectua, mai întâi, relevul acoperișului existent și nu se vor modifica dimensiuni precum: panta acoperișului, dimensiunea streșinii sau aspectul „fundurilor”.

Decorațiile se vor prelua nealterate (dacă este cazul). Nu se vor folosi forme și detalii provenite din alte zone etnografice, geografice sau climatice.

Se va păstra ierarhia volumetrică a clădirilor de pe lot: șura, casa, cohe și gâbănaș. Nu se admite sub nicio formă ca anexele din continuarea clădirii principale să fie extinse peste nivelul coamei acesteia din urmă.

Șarpanta

În cazul intervențiilor asupra construcțiilor existente, acolo unde acestea nu se încadrează în specificul local și sunt lipsite de valori constructive și memoriale certe, se va reconfirma șarpanta pentru a răspunde nevoilor de încadrare în specificul local (recomandări

similare cu cele pentru construcțiile noi). Extinderile și/sau conversiile vor ține cont de recomandările din capitolele anterioare, în funcție de volumul rezultat al construcției.

În cazul intervențiilor asupra construcțiilor existente, acolo unde șarpanta (prin materiale și conformare) se încadrează în specificul local, se recomandă păstrarea elementelor constructive valoroase și, pe cât posibil, repararea și conservarea, la nivel cât mai extins, prin folosirea tehnologiilor tradiționale locale. Elementele deteriorate se pot înlocui cu elemente similare din lemn de aceeași esență, pentru a nu interveni și a nu dezechilibra capacitatea portantă de ansamblu a structurii. Se pot folosi rigidizări suplimentare din lemn și/sau metal pentru prinderi/legături, fără ca acestea să fie prezente ca pondere importantă în ansamblu.

Intervențiile realizate trebuie să fie reversibile, pentru a nu împiedica șansa unei intervenții viitoare, cu materiale și tehnologii noi, ce se pot dovedi benefice în privința calității de ansamblu a obiectului și a utilizării optime a acestuia. Intervențiile vor respecta scara și conformarea acoperișului.

Pentru toate elementele din lemn, se vor realiza lucrări de ignifugare și biocidare cu materiale care nu afectează structura și culoarea lemnului și care permit tratamentul ulterior al acestuia cu ceruri, uleiuri și soluții naturale. Structura acoperișurilor reprezintă un element important pentru evidența istorică și dă un farmec aparte spațiilor mansardate atunci când rămân aparente, de aceea nu se recomandă schimbarea lor integrală, ci înlocuirea pieselor degradate.

AȘA DA: Reabilitare a unei locuințe din anii '50 cu specific local din zona Meseș

Învelitoarea (materiale folosite și compatibilități)

În cazul intervențiilor asupra construcțiilor existente, acolo unde acestea nu se încadrează în specificul local și sunt lipsite de valori constructive și memoriale certe, se va interveni asupra învelitorii, pentru a răspunde nevoilor de încadrare în specificul local (recomandări similare cu cele pentru construcțiile noi). Extinderile și/sau conversiile vor ține cont de recomandările din capitolele anterioare, în funcție de volumul rezultat al construcției.

Acolo unde învelitoarea se încadrează în specificul local, se recomandă păstrarea elementelor valoroase, în special a țiglei vechi, și, pe cât posibil, repararea și conservarea la un nivel cât mai extins, prin folosirea tehnologiilor tradiționale locale. Nu este permisă utilizarea de tablă, azbociment, diverse membrane bituminoase sau alte materiale nespecifice zonei la

învelitori, din acest motiv, acestea se vor înlocui cu cele care se încadrează în specificul local.

Materialele de termoizolare/hidroizolare pentru învelitoare vor fi compatibile cu cele din care aceasta este realizată. Se vor folosi, pe cât posibil, materiale naturale, precum țigla produsă manual, și soluții de alcătuire care să permită schimbul de vapori interior/exterior, prin aceasta asigurându-se un climat interior optim utilizării/locuirii (se va avea o grijă sporită la detaliile constructive din jurul coșurilor de fum, al lucarnelor, de la intersecția cu foișoarele etc.). Nu este recomandată combinarea în același acoperiș a mai multor tipuri, culori sau forme de învelitori, cu excepția acoperișului vegetal. Culorile vor fi cele naturale (atât cele pentru materialele de învelitoare, cât și cele pentru alte elemente constructive sau tehnologice): nu se vor folosi culori stridente sau saturate și se va evita folosirea țiglei industriale în a cărei compoziție s-a introdus colorant.

Elementele de iluminare, ventilare, instalații

Elementele de iluminare (luminatoare de coamă, lucarne) sunt permise doar dacă sunt justificate funcțional. Acest lucru este valabil și pentru instalații (panouri solare, panouri fotovoltaice, coșuri de fum). Acestea vor ocupa 15% din suprafața șarpantei. Pe cât posibil, se vor orienta spre interiorul lotului, astfel încât să se păstreze o imagine coerentă și să nu constituie

un element discrepant, vizibil din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local.

Se recomandă utilizarea unor tipuri de lucarne care se bazează pe tehnici locale. Lucarnele vor ocupa maximum 15% din suprafața pantei respective și vor fi dimensionate și poziționate, astfel încât să se păstreze o imagine coerentă cu imaginea specifică locului și acestea să nu constituie un element discrepant, vizibil din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere. Se propune amenajarea lucarnelor

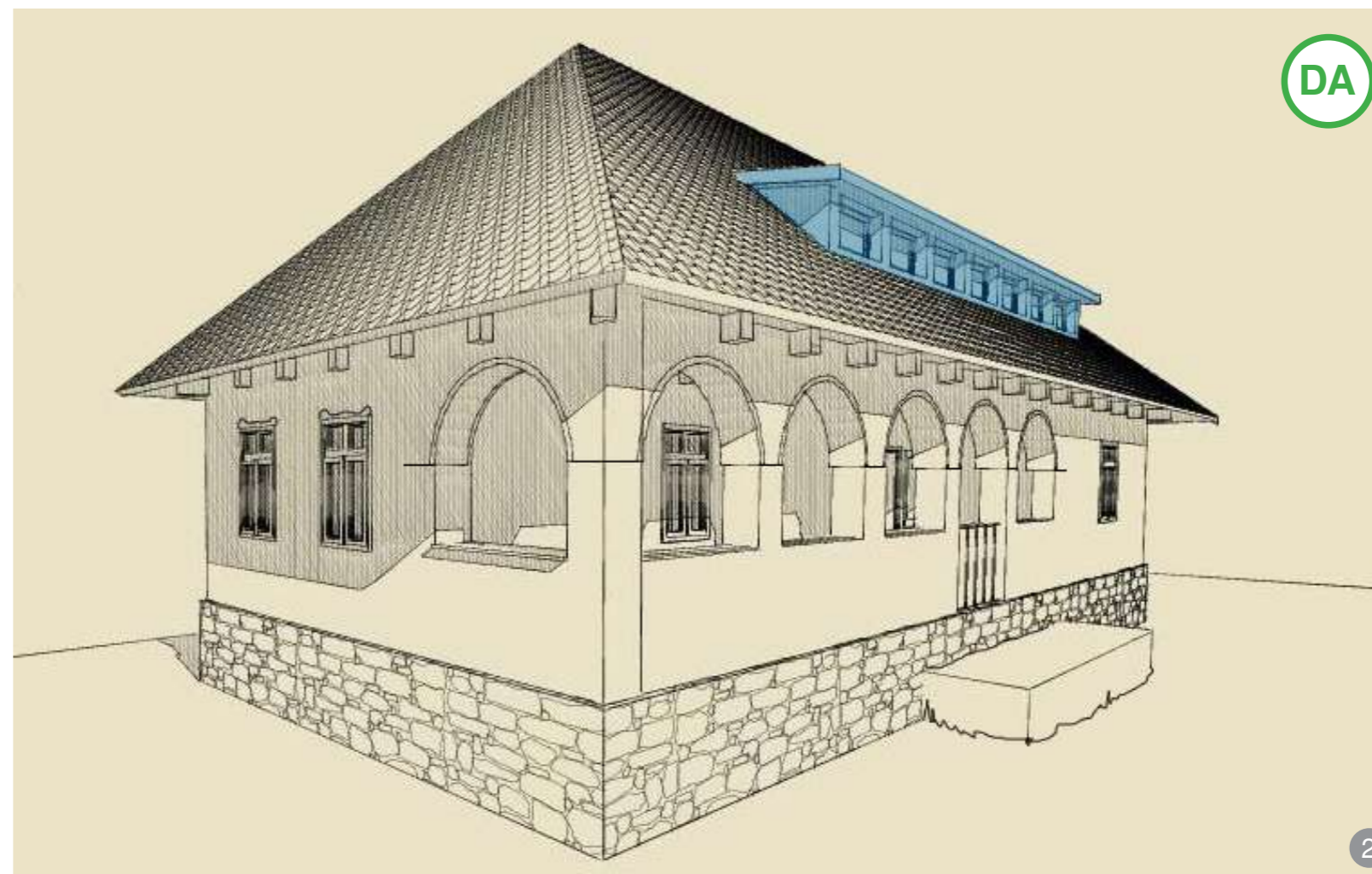
spre curte. În general, se recomandă utilizarea unor lucarne într-o singură apă sau în formă de „ochi de bou” la țiglă solzi sau șindrilă. Acolo unde se poate dovedi existența unor alte forme istorice, se vor prelua acele exemple.

Acoperirea lucarnelor, umbrirea ferestrelor în planul acoperișului se vor face din materiale care nu contravin specificului local și imaginii de ansamblu a construcției.

Pentru acoperișurile din paie, se va avea în vedere scurgerea apelor care generează lucarne și decupaje specifice.

AȘA DA: Completarea țiglei deteriorate cu țiglă nouă.

AȘA DA: Recomandăm utilizarea lucarnelor de tip bandă pentru iluminarea podurilor transformate în mansardă utilă.

5.2. PEREȚII

Analiza și recomandările cu referire la pereți studiază mai exact tipurile de pereți: pereți portanți sau pereți de compartimentare. Se face referire la materialele din care sunt compuși și la problemele pe care aceștia le pot avea în exploatare.

Recomandările se fac pentru:

A. construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar;

B. construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcțiile existente (gabariți mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte a fiecărui material care intră în alcătuirea pereților. Pentru a obține un produs constructiv, cu o durată mai mare de viață, este necesară folosirea de materiale naturale de calitate și întreținerea lor periodică din partea utilizatorilor. Se recomandă folosirea de materiale caracteristice zonei în care urmează să se realizeze investiția, în zona Meseș

fiind specifice: lemn, cărămidă, pământuri, piatră și liant din var-nisip sau cu arină. Este necesar să se facă referire nu doar la stabilitate, ci și la siguranță, la protecția la foc și la compatibilitatea materialelor.

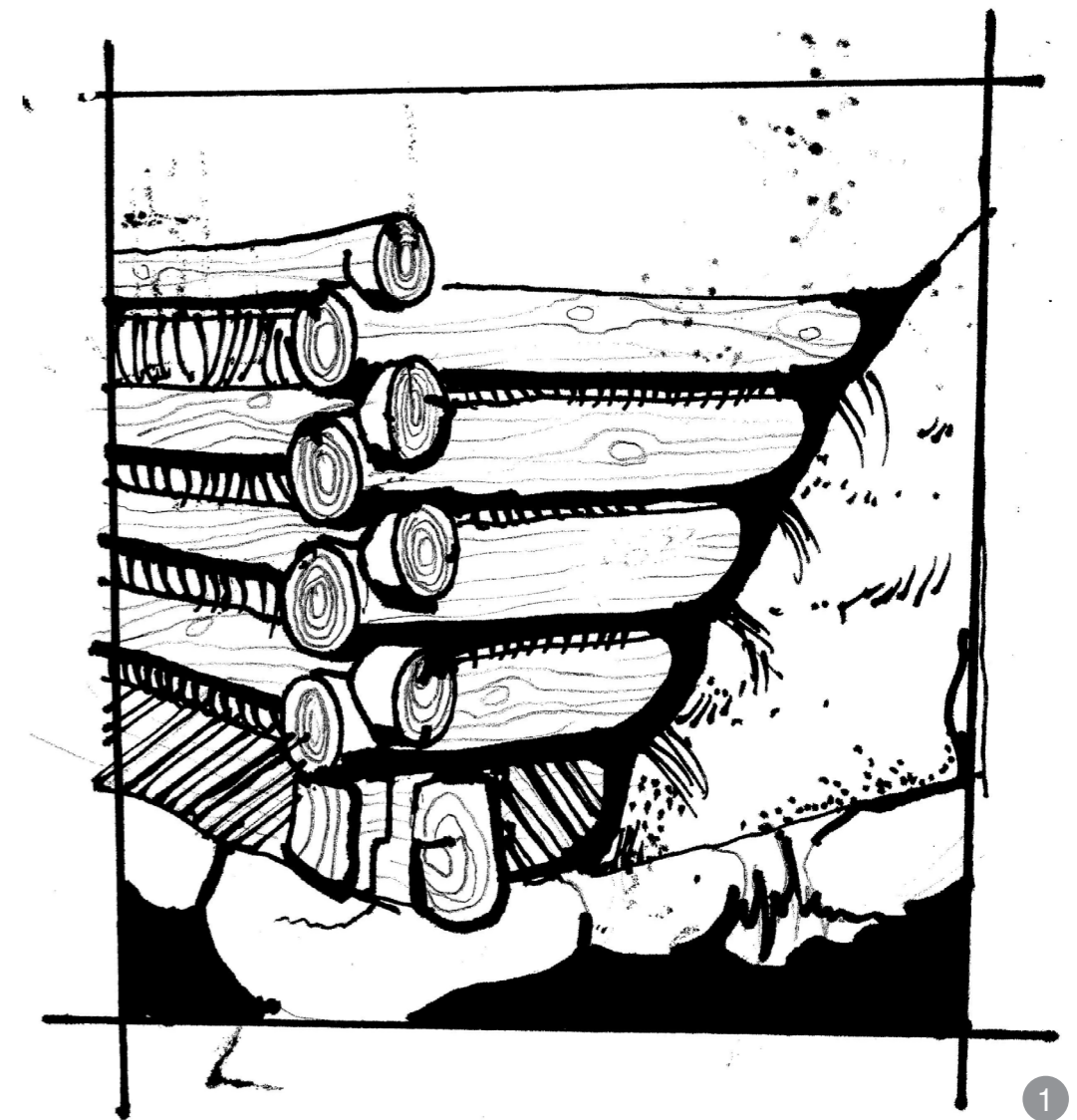
5.2.1. Specificul local

Materialul de construcții cel mai des întâlnit până la sfârșitul secolului al XIX-lea era lemnul, material folosit mai apoi și în perioada interbelică împreună cu pământul bătut, lipit, așezat în structuri de lemn. Abia la jumătatea secolului al XX-lea, lemnul era înlocuit în totalitate de către cărămida arsă și nearsă (sau cu „văioage”). Utilizarea lemnului de-a lungul timpului urmărea o serie de reguli, astfel că el nu era procurat primăvara deoarece conținea multă sevă care îl făcea să putrezească mai repede, ci doar iarna, când acesta avea sevă puțină. După ce era tăiat lemnul pentru construcții, acesta era lăsat la uscat cel puțin 1-2 ani, după care își urma destinația dată. Cele mai utilizate esențe de lemn în zona Meseș erau gorunul și fagul, gorunul fiind una dintre cele mai apreciate

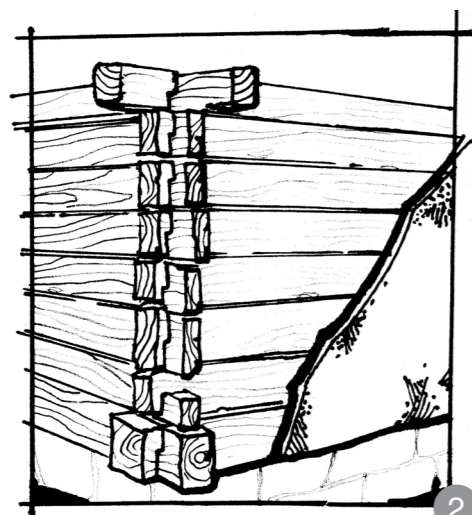
esențe de către meșteri datorită rezistenței crescute la umezeală și încovoiere. După secolul al XIX-lea, lemnul de esență tare devine un material tot mai scump și, din acest motiv, urma să fie folosit doar la elemente de bază ale structurii de rezistență. În construirea caselor din lemn, pereții erau construiți în tehnica bânelor, care erau dispuse în straturi orizontale suprapuse¹⁶.

În Meseș erau întâlnite, chiar și în secolul XX, casele construite în tehnica furcilor cu datare încă din neolitic, având ca elemente de bază furcile de stejar înfipte în pământ. Între furci exista un spațiu gol, care era umplut cu „potoci” (stinghii elastice de lemn) sau cu „gradele” (nuiele). Primele se împleteau vertical printre trei „tingi” orizontale: cununa, brâul median și tînga de jos, iar ultimele se împleteau orizontal printre parii verticali plasați între furci. Mai apoi, se „murluiu” pereții din lut. O variantă mai evoluată a acestui tip de construcție este cea cu furcile înfipte în tălpi de gorun, oferind astfel un plus de stabilitate construcției.

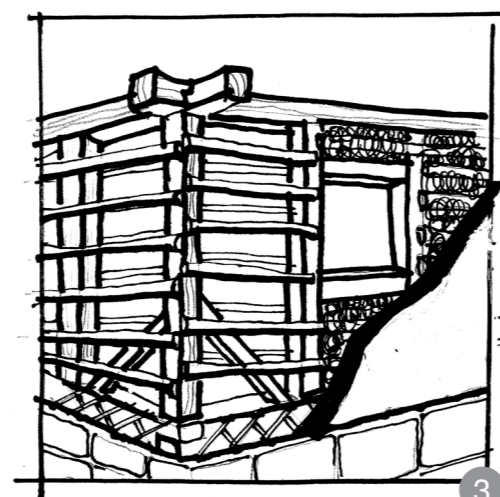
Altă variantă ancestrală de

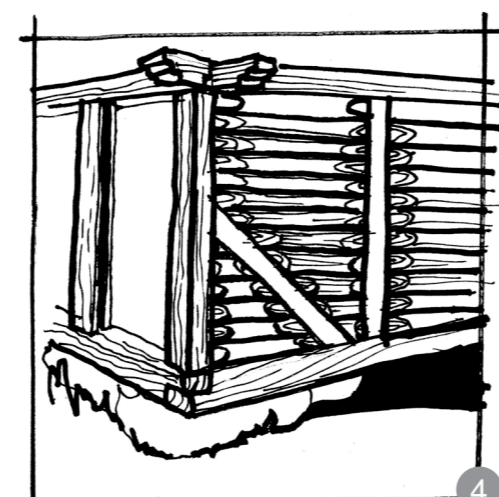
Perete din lemn rotund prins în cheutori – dă **specificul local în Zona Meseș**

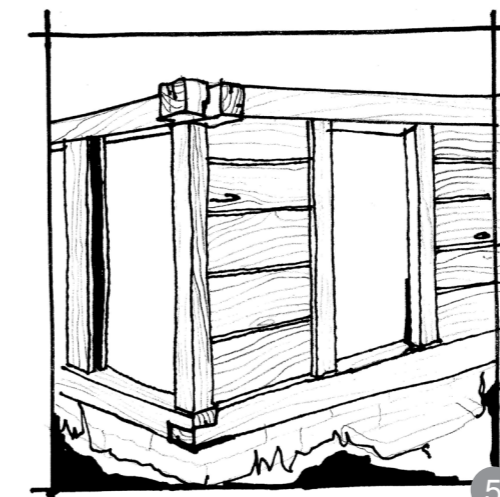
Perete din lemn cu bârne cioplite în patru muchii prinse în cheutori

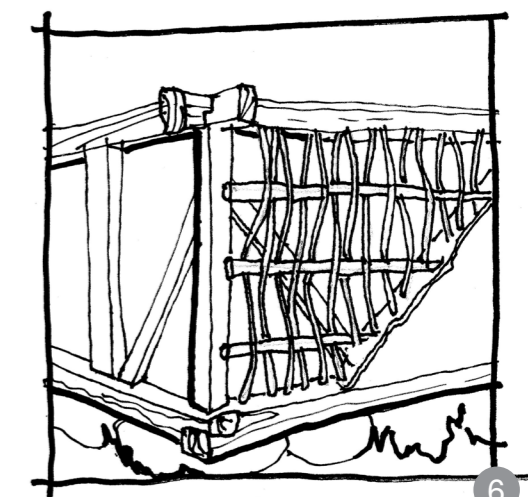
Perete cu pământ lipit între lobde (lețuri)

Perete din lemn ne-ecarisat prins în șoși

Perete cu dulapi din lemn prinși în șoși

Perete realizat din nuiele împletite între brâie orizontale

construcție implică tehnica bânelor dispuse orizontal. Acest tip de casă se numește, în zona respectivă, casă de bârne „în cheutori” și se sprijină cu întreaga greutate a construcției pe tălpi masive de gorun care erau cioplite manual „cu flencacea”. Lungimea tălpilor stabilea lungimea construcției (dar mai apoi apar și tălpi îmbinate), iar, pe capetele acestora, erau fixate două trunchiuri cioplite în patru muchii, de aceeași grosime cu a tălpilor mai scurte, denumite „căpătâie”. Aceste „căpătâie” aveau rolul de a susține pereții scurți ai casei și erau prezente și sub pereții interiori ai casei. Peste construcția formată din „căpătâie” și tălpi, erau așezate în straturi orizontale bârnele care erau fixate în cheutori. Casele vechi aveau bârne rotunde, scobite pe părțile inferioare și superioare. Aceste bârne au fost, mai apoi, înlocuite de cele cioplite în patru muchii, fără a le lua locul în totalitate celor rotunde.

Tehnica în cheutori este o tehnică care datează de foarte multă vreme. În trecut, la această tehnică se foloseau bârne de aceeași lungime cu a peretelui, care erau secționare doar în dreptul ușilor, iar capetele acestora erau fixate în jgheburile ușurilor. Deoarece era destul de dificilă obținerea bânelor de o asemenea lungime, au început

Șură cu perete din lemn realizat cu cheutorilor drepte.

să realizeze diferite modificări ale tehnicii de construcție. Aceste modificări permiteau amplasarea între talpă și cunună a unor stâlpi cu jgheaburi laterale, care au primit denumirea de șoși, iar între aceștia erau fixate bârnele mai scurte. La colțuri, bârnele se încheiau tot în cheutori. În jurul anului 1900, apar mai des șoși și la îmbinările de la colțuri, casa fiind deja construită în întregime din șoși. Pentru a economisi lemn, în pereți erau adesea montați numai jumătăți de bârne rezultate din crăparea bânelor întregi pe lungime. Comparativ cu alte zone, **în zona Meseș casele din bârne erau tencuite nu doar la exterior, ci și la interior. Bârnelor se tencuiau (lipeau) cu un strat de pământ umed amestecat cu pleavă înainte de a se pune pe perete**, iar, în final, se folosea spoială alb-vineție și „mnerâie” (albastru închis). Era o tradiție văruirea casei și muruirea prispei înaintea fiecărei sărbători importante.

După anul 1900, pe lângă casele din lemn, își fac apariția casele confecționate în tehnica pământului bătut, tehnica cărămizii nearse, a văioagelor și tehnica pământului clădit între „lețuri”. Cu toate acestea, tehnicile menționate nu au fost folosite decât rar în zona Meseșului. Pentru realizarea pereților din pământ bătut, era necesară presarea pământului în cofraje și trebuia armat cu nuiete. Apoi, pe pereți se așeza un rând de cununi care susțineau grinzile.

Pentru zidirea caselor din cărămidă arsă, era acum nevoie de diverși meșteri specializați în zidărie, fierari-betoniști, dulgherie etc.¹⁷

5.2.2. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp)

Pereții portanți (de rezistență) au un rol important în ceea ce privește durabilitatea construcțiilor. Pentru construcția lor se vor folosi materiale tradiționale locale precum: lemn, piatră, cărămidă și pământuri în combinație cu lemn. Dacă, în urma unor studii geotehnice, condiția seismică a zonei nu permite utilizarea materialelor tradiționale de bază, se vor folosi alte materiale de construcții, de preferat naturale, care nu sunt specifice local. La zidăria din piatră sau cărămidă este necesară tencuirea pereților cu mortar pe bază de var pentru o mai bună absorbție, circulație și evaporare a apei. În circumstanța în care calculele de rezistență permit,

se va folosi liant tot pe bază de var sau arină.

Este necesară acordarea unui tratament diferențiat fațadelor în funcție de importanța lor. După specificul local, putem spune că fațada principală, cea de la stradă, prezintă puține decorațiuni speciale care să o diferențieze de celelalte fațade, este tencuită și zugrăvită și prezintă goluri, singurele decorațiuni putând fi întâlnite la tâmplăriile de la ferestre, sub streșină și pe muchiile casei. Fațada dinspre curte este tencuită și zugrăvită și prezintă, de obicei, accesul în interiorul casei și o serie de goluri pentru ferestre. Peretele târnațului este deseori

zugrăvit în altă culoare decât restul casei. Fațada dinspre vecini este tratată mai auster, este tencuită, dar nu este zugrăvită și prezintă uneori ferestre cu aerisiri.

Pereții de compartimentare (despărțitori) vor fi construiți tot din materiale naturale tradiționale: lemn, piatră, cărămidă sau alte materiale utilizate în prezent, rezistente și ecologice: lemn, cărămidă, pământuri/lut, lână, paie, cânepă, rumeguș/așchii de lemn etc. Dacă alcătuirile constructive o cer, se pot utiliza și alte materiale precum: cărămidă industrială cu goluri, diverse elemente structurale din beton, structuri metalice sau pereți din rigips.

AȘA DA: Pereții din cărămidă nearsă pot înlocui cu succes alte soluții industriale de pereți și arată respect față de specificul local.

17 Ibid.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Pereții portanți (de rezistență) au un rol important în ceea ce privește durabilitatea construcțiilor. Pentru construcția lor, se vor folosi materiale tradiționale locale precum: lemnul, piatra și cărămida. Dacă, în urma unor studii geotehnice, condiția seismică a zonei nu permite utilizarea materialelor tradiționale de bază, se vor folosi alte materiale de construcții, de preferat naturale, care nu sunt specifice local. La zidăria din piatră sau cărămidă este necesară tencuirea pereților cu mortar pe bază de var. În circumstanța în care calculele de rezistență permit, se va folosi liant tot pe bază de var sau în combinație cu arină.

Pereții de compartimentare (despărțitori) vor fi construiți tot din materiale naturale tradiționale: lemn, piatră, cărămidă, sau alte materiale utilizate în secolul al XXI-lea, rezistente și ecologice: lemn, cărămidă, pământuri/lut, lână, paie, cânepă, rumeguș/așchii de lemn etc. Se interzice folosirea materialelor precum: BCA sau cărămidă de sticlă. Dacă alcătuirile constructive o cer, se pot utiliza și alte materiale precum: cărămidă industrială cu goluri, diverse elemente structurale din beton, structuri metalice, pereți de rigips.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Propunem păstrarea și restaurarea tuturor detaliilor vernaculare prezente pe fațade, cornișe, brâie, ancadrame, pilaștri adosați, zugrăveli decorative etc.

Intervențiile asupra construcțiilor existente implică un mare risc legat de armonizarea cu noile standarde și normative referitoare la stabilitate, rezistență, protecție la foc (mai ales la clădirile cu funcțiuni publice), hidroizolare, izolare termică, igienă și sănătate. Se dorește să se păstreze cât mai mult din fondul construit, considerat valoros. Se vor găsi diverse soluții care să nu influențeze negativ compatibilitatea materialelor, structura și comportamentul acestora în zona seismică în care se încadrează construcțiile respective.

Nu se dorește realizarea unor pereți la care, prin alcătuirea constructivă, este împiedicat transferul de vapori, fapt care determină apariția igrasiei și a mușcăiului. Prin injectarea cu mortare speciale de asanare a pereților existenți realizați tradițional, se pot realiza bariere de rupere de capilaritate.

Se recomandă abordarea unor soluții pe cât posibil tradiționale, care să implice păstrarea materialelor specifice local, folosirea de tehnici tradiționale, reparații locale cu inserarea de noi elemente structurale din materiale tradiționale. În anumite condiții pot fi realizate consolidări discrete și din alte tipuri de materiale care nu sunt specifice local, precum beton sau metal, doar cu asigurarea realizării unor alcătuirii

de pereți compatibile cu existentul.

Se vor folosi vopsele pe bază de var sau silicați care nu împiedică transferul de vapori, atât la finisajele exterioare, cât și la cele interioare. Este interzisă folosirea de culori stridente și saturate la finisajele interioare, și mai ales la cele exterioare – trebuie urmărite culorile similare cu cele din zona studiată. În funcție de volumul rezultat prin

extinderi și/sau conversii, se va ține cont și de recomandările din capitolele anterioare. Termoizolările se vor face în funcție de specificul fiecărei case și tip de perete cu:

- termoizolație cu vată bazaltică la interior;
- tencuieli termoizolante cu fibre;
- fațade ventilate adosate noi.

AȘA NU: Este interzisă folosirea culorilor stridente.

AȘA NU: În reabilitarea unei construcții tradiționale sunt interzise: tencuirea și acoperirea detaliilor prin termoizolare, folosirea unei culori nespecifice și înlocuirea ferestrelor tradiționale cu ferestre de tip termopan care nu respectă canaturile ferestrelor inițiale.

Biserică din Bălan cu pereți din lemn lipiți cu pământ.

În zona Meseș întâlnim construcții tradiționale realizate din următoarele tipuri de pereți după tipul de material folosit:

Pereții din lemn

Piesele deteriorate ale acestora se vor înlocui cu piese identice realizate din aceeași esență de lemn, pentru a nu interveni în structură și în comportamentul higrotermic al acesteia. Pentru prinderi sau legături, se pot folosi rigidizări din lemn sau din metal fără ca acestea să fie o pondere prea importantă în ansamblu. Se pot realiza lucrări de ignifugare și biocidare, acestea neafectând structura sau culoarea lemnului folosit și care permit pe parcurs tratarea cu ceruri și uleiuri a acestuia. Sub tălpile de lemn, nu se va hidroizola. Hidroizolarea se poate face mai jos, dacă este cazul, la nivelul subfundărilor sau în soclurile de piatră la câteva rânduri sub tălpile de lemn.

Pereții din pământ

Se pot realiza intervenții doar cu materiale compatibile care favorizează transferul la vapori. Este interzisă folosirea de tencuieli acoperitoare din ciment, deoarece nu sunt permeabile la vapori. Se vor realiza alcătuiți constructive care să diminueze/împiedice capilaritatea peste elevații. Dacă au tălpi de lemn, sub acestea, totuși, nu se va hidroizola.

Pereții din cărămidă

Intervențiile permise se referă la compatibilitatea materialelor pentru favorizarea transferului la vapori precum mortare și tencuieli var-nisip, lut. Nu se dorește folosirea tencuielilor acoperitoare din ciment, deoarece acestea nu sunt permeabile la vapori. Este necesară realizarea unei expertize tehnice pentru a stabili dacă este necesară consolidarea structurală a pereților din cărămidă. Dacă da, se vor evita soluțiile de cămășuire pe toată suprafața peretelui, iar dacă nu, se vor putea utiliza aditivi care cresc permeabilitatea la vapori a acestuia, având ca scop prevenirea efectului „de pungă”. La baza acestor pereți, este permisă hidroizolarea sau injectarea cu materie hidroizolantă.

Pereții din piatră

Se întâlnesc sporadic, mai ales în zonele care se exploatează: Moigrad, Prodănești și Ciglean. Pe mortare vor fi realizate intervenții numai cu materiale compatibile cu acestea, elastice, și care pot favoriza transferul de vapori cum sunt: mortarele și tencuielile din var-nisip și arină. Tencuielile acoperitoare din ciment nu sunt permeabile la vapori, așadar, este interzisă utilizarea lor. Totodată, este interzisă folosirea de lacuri sau vopsele care influențează gradul de porozitate și permeabilitate la vapori. Materialele alese trebuie să fie compatibile cu tipul de piatră folosită, ele fiind dependente de gradul de porozitate al acesteia. Pereții se pot hidroizola peste elevații. Se va controla umiditatea în timpul exploatării în construcțiile cu acest tip de pereți.

Perete din lemn ne-ecarisat prins în șoși

Perete din lemn rotund prins în cheutori și acoperit cu pământ

Perete cu pământ lipit între lobde (lețuri)

Perete din zidărie de cărămidă arsă.

Perete din piatră.

5.3. FUNDAȚIILE ȘI SOCLURILE

Acest capitol cuprinde date despre fundațiile-soclu („temeliile”), pivnițele, subsolurile și demisolurile din zona studiată Meseș.

Recomandările se fac pentru:

A. construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar;

B. construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcțiile existente (gabariat mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).

Este necesară întreținerea materialelor utilizate în alcătuirea fundațiilor, unele în mai mare măsură ca altele. O construcție corectă a fundațiilor este alcătuită din materiale de calitate, naturale și compatibile, iar prin întreținerea conștientă, periodică, se poate asigura o durată mai mare de viață a acestora. Se recomandă folosirea de materiale specifice zonei, în acest caz: piatră și cărămidă. Betonul

armat se va folosi, dar cât se poate de discret.

Trebuie făcute referiri și la: stabilitate, siguranță, compatibilitatea materialelor, compatibilitatea termoizolațiilor și a hidroizolațiilor, realizarea drenajelor pentru îndepărtarea apelor la nivelul fundației, modalitățile și materialele folosite la construcția trotuarului de gardă.

5.3.1. Specificul local

Zidurile groase din cărămidă sunt susținute, cel mai adesea, de fundațiile din piatră. Structurile caselor de lemn erau așezate pe o fundație continuă de piatră sau o fundație discontinuă realizată din bolovani poziționați sub talpă în dreptul îmbinărilor și la mijlocul tălpilor. Acest spațiu dintre bolovani era umplut cu pietre de diverse mărimi. Casa cu soclu a apărut datorită nevoii de a rezolva diferența de nivel, pentru evitarea inundațiilor, pentru adaptarea la pantă și, odată cu realizarea pivnițelor sub case, grajduri sau găbănașe.

Linie de demarcație decorativă între soclu și câmpul fațadei

Piatră de moară sub talpa Bisericii de lemn din Dragu

5.3.2. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400mp), dispuse în sistem pavilionar

Fundațiile au un rol foarte important în ceea ce privește durabilitatea unei construcții. Se recomandă folosirea de tehnici constructive specifice local doar dacă structura și particularitățile zonei seismice permit acest lucru.

Se vor adopta soluții ecologice și durabile în ceea ce privește realizarea fundațiilor tradiționale, precum fundații continue pe sub ziduri de rezistență sau fundații izolate, și nu se vor „sigila” terenurile cu radieră sau plăci pe sol realizate din beton. Se vor construi sisteme de drenare subterane sau rigole perimetrice în locurile unde este necesar.

Fundațiile vor folosi materiale specifice zonei: piatră și cărămidă. Nu este indicată construirea unor pereți masivi din beton deoarece aceștia împiedică transferul de vapori, rețin umezeala și favorizează un climat nesănătos. Există și pentru subsoluri soluții cu elevații de cărămidă. La casele cu soclu, pivnițele vor avea goluri pentru ventilație, poziționate la un nivel sigur, pentru a evita inundațiile, care se pot păstra deschise pe timp de vară pentru uscarea pereților.

În realizarea soclurilor se vor folosi materiale specifice local, și tehnici știute de meșterii locali. Este permisă folosirea betonului ca material de lucru sau a cimentului ca material pentru liant, doar în cantități mici. Dacă se realizează fundații/socluri din beton armat, este necesară tencuirea cu mortare pe bază de var. Soclul va avea o tencuială adecvată cu o aparență discretă și nu va fi placat cu piatră de râu sau piatră spartă, dat fiind faptul că această tehnică nu este specifică zonei, de cele mai multe ori generând un aspect impropriu și nu unul rustic. Se acceptă folosirea cofrajelor pierdute de piatră sau pereții ventilați cu finisaj de piatră.

Uneori, este necesară construirea unui trotuar de gardă perimetral, cu o pantă nu foarte mare, dar suficientă cât să îndepărteze apele pluviale față de fundația construcției. Se vor folosi materiale naturale și se vor crea rosturi de dilatație, iar în punctele de scurgere a apelor pluviale se vor realiza detalii care să ajute la îndepărtarea acestora de construcție, de preferat, în așa fel încât să fie direcționate către suprafețele verzi amenajate.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Se recomandă folosirea de materiale specifice zonei precum: piatră, cărămidă și beton (doar dacă se va realiza fundația pe sub zidurile de rezistență). Nu este indicată construirea unor pereți masivi din beton, deoarece aceștia împiedică transferul de vapori, rețin umezeala și favorizează un climat nesănătos.

La pivnițe și bolți, materialele din care pot fi realizate sunt: cărămidă și/sau piatră legate cu mortar pe bază de var. La casele cu soclu, pivnițele vor avea goluri pentru ventilație poziționate la un nivel sigur, pentru a evita inundațiile, care se pot păstra deschise pe timp de vară pentru uscarea pereților. În realizarea soclurilor, se vor folosi materiale specifice local și tehnici știute de meșterii locali. Este permisă folosirea cimentului, ca material de lucru sau ca material pentru liant, doar în cantități mici. Dacă este necesară realizarea unor fundații/socluri din beton armat, este necesară tencuirea cu mortare pe bază de var. Soclul nu va fi placat cu piatră de râu sau piatră spartă, dat fiind faptul că această tehnică nu este specifică zonei, de cele mai multe ori generând un aspect impropriu și nu unul rustic.

Este necesară construirea unui trotuar de gardă perimetral, cu o pantă nu foarte mare, dar suficientă, cât să îndepărteze apele pluviale de fundația construcției. Se vor folosi materiale naturale și se vor crea rosturi de dilatație, iar, în punctele de scurgere a apelor pluviale, se vor realiza detalii care să ajute la îndepărtarea acestora față de construcție.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Sunt necesare consolidări ale fundațiilor, în funcție de zona seismică în care se încadrează. Soluțiile permise sunt: diverse reparații, subzidiri, țeseri de ziduri, îngroșări, lestări și termoizolații. Legat de hidroizolare și termoizolare, acestea nu vor îmbrăca întreaga infrastructură, ci se pot realiza bariere de capilaritate prin injecții cu mortare speciale și tencuieli cu mortare de asanare speciale. Totodată, se pot realiza drenaje care să ajute la îndepărtarea apelor de fundație, acest lucru prevenind infiltrațiile și degradările la nivelul său. Pivnițele vor beneficia de aerisire naturală prin intermediul unor goluri de ventilație din soclu, acestea fiind poziționate la un nivel sigur pentru a evita inundațiile.

Trotuarul de gardă se dorește a fi reparat sau reconstruit, dacă este cazul, cu o pantă nu foarte mare, dar suficientă, cât să îndepărteze apele pluviale față de fundația construcției. Se vor folosi materiale naturale și se vor crea rosturi de dilatație, iar în punctele de scurgere a apelor pluviale se vor realiza detalii care să ajute la îndepărtarea acestora de construcție – este de preferat să fie direcționate către suprafețele verzi, amenajate. Totuși, la casele tradiționale, se poate evita această soluție cu ajutorul drenajelor, a dopurilor de argilă bătută sub trotuar sau a suprafețelor drenate cu lespezi pe nisip și piatră spartă.

Fundație din bolovani mari de râu așezați fără mortar

Fundație din lespezi de piatră așezate sub pereții din cărămidă

Fundație din blocuri de piatră masive așezate fără mortar

Fundație din lespezi de piatră așezate sub tălpile pereților și scări din piatră masivă

Fundație din piatră mare spartă prinsă cu mortare pe bază de pământ

Temelie din bolovani mari de râu amplasați sub capetele tălpilor și la mijlocul deschiderii acestora

Fundație din piatră cu mortar „lipită cu” muruiei din lut

Fundație din lespezi de piatră cu socluri tencuite cu mortare de pământ sub pereți cu structură de lemn umplută cu cărămidă

5.4. TÂMLĂRIA ȘI GOLURILE

Acest capitol cuprinde prevederi cu referire la uși și ferestre, în ceea ce privește materialele din care sunt confecționate, soluțiile de umbrire, conformația și culorile folosite.

Pentru o mai bună redare a tradiționalului, se recomandă apelarea la meșterii tradiționali care lucrează și azi în tehnica veche a tâmplărilor interioare și exterioare. Se recomandă același lucru și în cazul feronierilor sau a altor elemente decorative de fațadă, bătute sau turnate.

Recomandările se fac pentru :

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar;

B. construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcții existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte, în mai mică sau mai mare măsură, a tuturor elementelor de tâmplărie. Pentru a obține un produs cu o durată mai mare de viață, este necesară folosirea materialelor naturale de calitate și întreținerea periodică a acestora de către utilizatori.

5.4.1. Specificul local

De-a lungul timpului, disponerea ferestrelor pe fațade a fost determinată de tehnologia construcțiilor folosită în acele vremuri și, totodată, de nevoile oamenilor, precum confortul termic, iluminarea și aerisirea. Tipologia ferestrelor determină într-o mare măsură caracterul specific al fațadelor construcțiilor și trebuie păstrate și întreținute. Proporțiile întâlnite la golurile de pe fațade diferă de la perioadă la perioadă, astfel, la casele mai vechi se pot observa construcții cu goluri

mai mici și aproape pătrate, în rest, ferestrele întâlnite sunt de obicei duble, fiecare având câte două canaturi care răspund cerințelor de iluminare pentru „case” și izolare termică. Totodată, ferestrele mici întâlnite la casele tradiționale sunt datorate nu doar metodelor constructive din acea perioadă, ci și accesibilității mai grele la diverse materiale, precum sticla. Rândul de ferestre de la exterior are rolul de a îmbunătăți izolația termică. La fața zidului este poziționat pervazul decorat de jur-împrejur. Raportul dintre laturile ferestrelor este de doi la trei, acestea fiind mai înalte decât mai late. Tâmplăriile specificului local

sunt realizate din lemn și prezintă diverse motive decorative, sculptate cu diverse elemente geometrice sau inspirate din arhitectura clasică și romantică. Șprosurile și decorațiile de tâmplărie participă și ele la conturarea imaginii fațadei. Traversa este cel mai adesea decorată la exterior. Se dorește păstrarea golurilor originale și este interzisă crearea de noi goluri nespecifice (rotunde, triunghiulare) pentru a nu afecta imaginea arhitecturală a satului. Totodată, se va păstra tâmplăria de lemn și nu se dorește înlocuirea ei cu alte materiale. Obloanele se pot recondiționa, de asemenea, în zonele în care acestea

sunt specifice și nu se dorește înlocuirea lor cu rulouri moderne, ci păstrarea celor originale din lemn. Culorile utilizate sunt variate: maro, crem, vișiniu, verde și lemn natur. De obicei, elementele de tâmplărie ale ferestrelor sunt vopsite în aceeași culoare cu ușile. În ultimele decenii, s-a apelat prea mult la ferestrele tip termopan, acestea neavând nici un element tradițional păstrat. Pentru o mai bună iluminare a încăperilor, se pot propune variante alternative precum: lucarne sau ferestre, atâta timp cât noile goluri păstrează tipologia și forma ferestrelor tradiționale. Lucarnele nu sunt elemente foarte des întâlnite

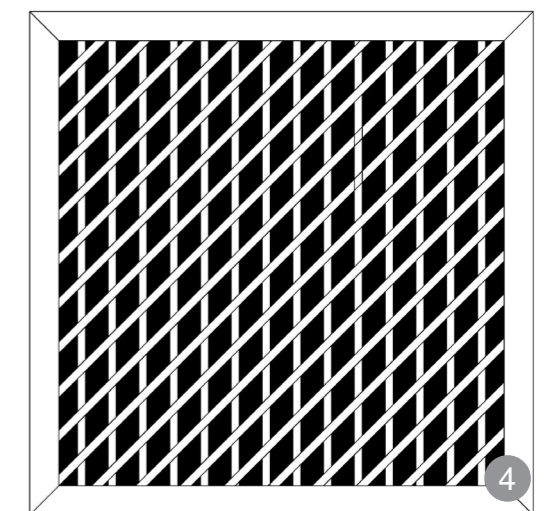
Ferestre simple cu canaturile mobile, împărțite în trei, mai ales la case vechi de secol XIX.

Ferestre simple cu canaturile mobile, împărțite în două, mai ales la case vechi de secol XIX.

Lăcaș decorat cu incizii în „unghii”, în pereți din grinzi de lemn, pentru fereastră simplă din lemn.

Aerisiri prezente la lada șurilor, din șipci suprapuse prinse în ramă.

Fereastră dublă, fiecare față având două canaturi, cu transversa și montantul decorat.

Pervazul este la fața zidului și este, de obicei, decorat la partea superioară.

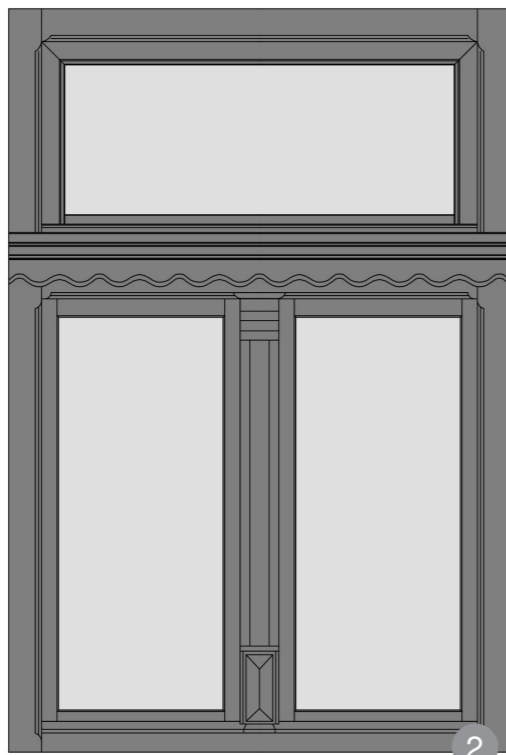

Obloane simple, din scânduri, la ferestrele la stradă, în zonele Zimbor-Sânmihaiu Almașului și Românaș-Romita.

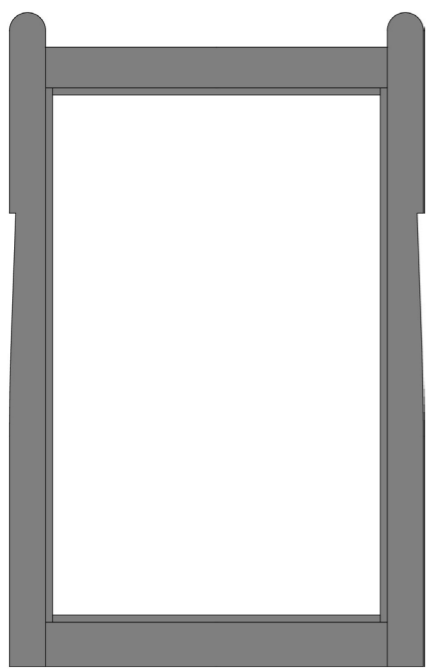

Ferestre moderniste cu trei canaturi, amplasate în fațada principală, apar frecvent la casele interbelice și postbelice.

În arhitectura tradițională a zonei Meseș, deși ele apar tot mai des la construcțiile noi. Se întâlnesc aerisiri în „ochi de bou” la acoperișurile de șindrilă. Amplasarea acestora trebuie să țină cont și de alte elemente prezente pe fațadă: uși și ferestre. Lucarnele sunt singurele ferestre acceptate în planul acoperișului. Pentru amplasarea geamurilor tip „Velux” se vor face studii de imagine și se vor amplasa cât mai discret. Lucarnele se vor acoperi cu aceleași materiale utilizate la acoperișul cu șarpantă sau cu tablă gri, dublu fălțuită, pe suprafețe de maxim 15% din suprafața învelitorii, și vor avea o singură formă și dimensiune pe același acoperiș, pentru a nu afecta peisajul rural.

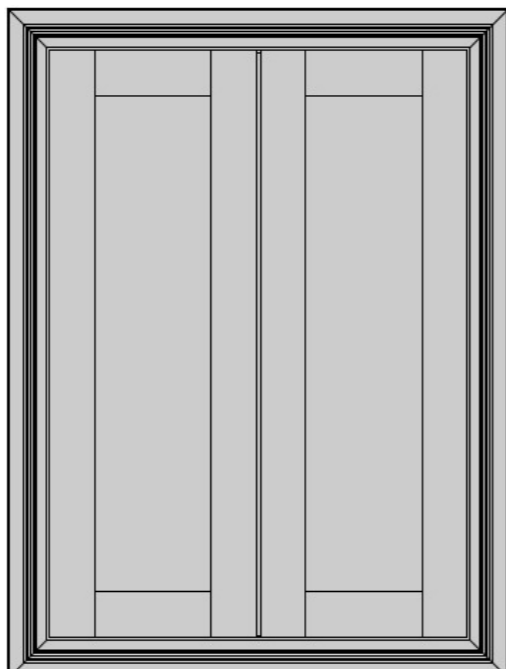

Fereastră dublă cu luminator, cu ornamente reprezentând cocârta (linii șerpuite paralele) la tronsonul orizontal.

1

Pervaz fereastră din lemn rotunjit în părțile de sus amplasat, de cele mai multe ori, la fila tencuielii.

3

Obloane de lemn simple, din satul Zimbor.

5.4.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Materiale

Pentru realizarea tâmplărilor ferestrelor și a ușilor se recomandă utilizarea lemnului tratat cu ulei, ceruit sau vopsit cu soluții naturale, se recomandă, de asemenea, lemnul de esență tare. Apelați la meșterii din zonă și insistați pentru respectarea tehnicilor specificului local.

În funcție de necesarul de izolare termică determinat de climatul și de factorii de mediu ai zonei, se poate stabili dacă este necesară tâmplăria simplă sau dublă. Lemnul nu este un material rezistent la foc sau la deteriorări produse de animale, de aceea reglementările legate de aceste lucruri se vor conforma în cazul unor construcții speciale, iar dacă este necesar, se va folosi tâmplărie metalică. Se va putea folosi vitrajul termoizolant, cu două sau trei foi, pentru a îndeplini cerințele eficienței energetice. În cazul construcțiilor amplasate în zone mai gălăgioase, pe lângă drumuri cu circulație intensă sau dacă funcțiunea acestora o impune, se recomandă utilizarea unor foi de sticlă de diverse grosimi pentru a crește gradul de izolare fonică a vitrajelor. Este necesară folosirea unor geamuri transparente pentru a păstra specificul local, sticla poate avea diferite tratamente pentru realizarea controlului solar, fără a afecta culoarea sau textura geamului. Este total interzisă folosirea de geamuri reflectorizante, geam oglindă sau geam bombat. Dacă alcătuirea ferestrelor nu îndeplinește cerințele privitoare la igienă și sănătate, se pot utiliza aerisitoare acționate automat sau

manual, incluse în tocul geamului, pentru o ventilație mai bună a spațiilor interioare.

Forma și proporțiile ferestrelor

Elementele tâmplăriei sunt: rama, șprosurile, cercevelele și traversele. Se vor respecta proporțiile specifice legate de lungimea și lățimea ferestrei ($1/1$, $1/2$, $1/3$, $1/\sqrt{2}$, $1/\sqrt{3}$), mai ales la fațada principală care trebuie să se încadreze în desfășurata stradală. Pentru folosirea pasivă a energiei solare și pentru deschiderea către peisaj, se admite crearea de verande sau panouri vitrate, atâta timp cât ele nu ocupă mai mult de 30% din suprafața fațadei dispusă spre interiorul terenului. Este interzisă folosirea golurilor de forme

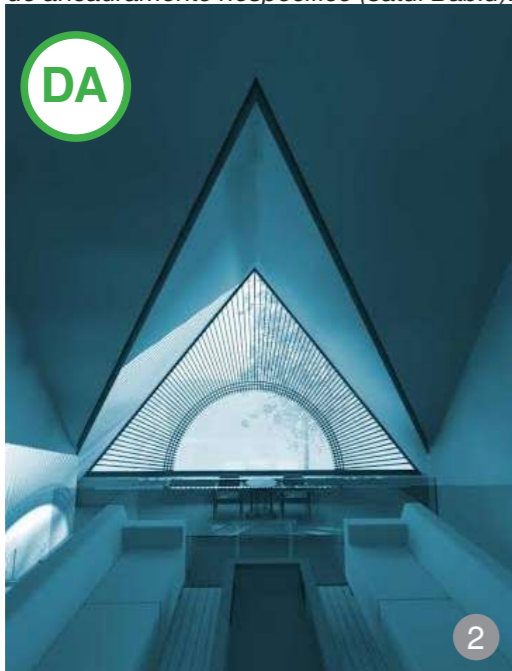
ASA NU: Nu este recomandată utilizarea ferestrelor din PVC și a celor cu forme geometrice nespecifice, cum ar fi cerc, sferă de cerc, triunghi etc. Fotografii din satele Bălan și Peceiu.

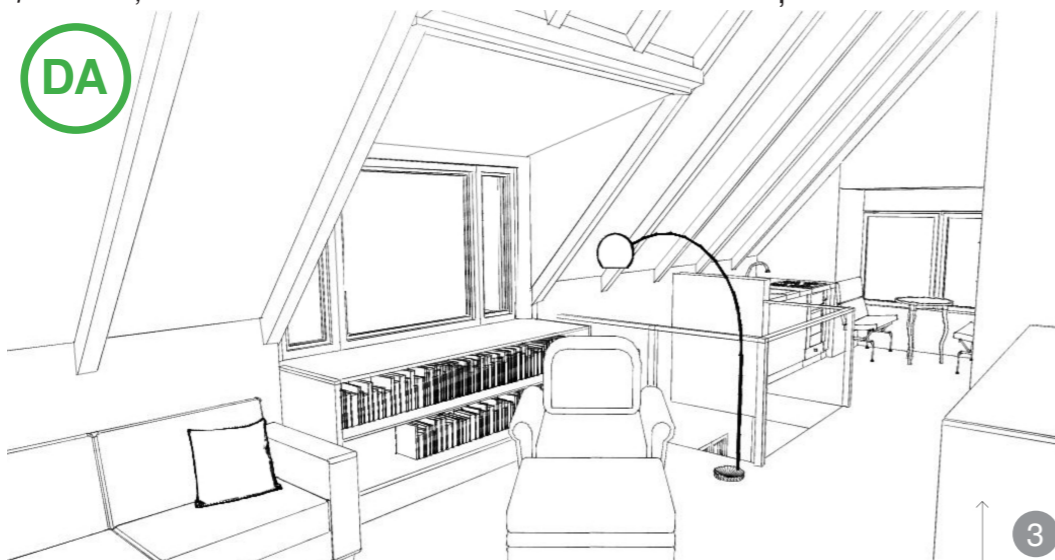
ASA DA: Alternarea unor ferestre cu o arhitectură inspirată din cultura locală cu pereți vitrați cu suprafața mare este o soluție recomandată ce ține cont atât de specificul local, cât și de nevoia de iluminare sporită a spațiilor. Acest tip de soluție poate fi utilizată în cazul reconversiei de șuri.

AȘA NU: Nu este recomandată utilizarea de ancadramente nespecifice (satul Băbiu).

AȘA DA: Exemplu de obturare cu parasolare a vitrajelor mari, permise înspre spatele curții.

AȘA DA: Exemplu de spațiu interior obținut prin deschiderea de lucarnă în acoperiș.

atipice care nu se încadrează în specificul local: triunghi, cerc, romb etc., datorită faptului că acestea, pe lângă că pot fi costisitoare, sunt și inestetice.

Soluțiile de umbrire

Soluțiile de umbrire acceptate, care se încadrează în specificul local, sunt: obloanele din lemn, streșinile și vegetația. Obloanele se vor realiza din lemn și se vor monta pe partea exterioară a construcției, având un rol de protecție suplimentară a ferestrelor și, totodată, un rol de asigurare a controlului climatic. Putem spune că obloanele pline sunt specifice și sunt folosite izolat. Nu se dorește folosirea de rulouri exterioare, neutilizabile fără reglaje. În cazul vitrajelor mai mari, se pot utiliza diverse instalații din lemn, fixe sau cu lamele, pentru a ascunde, pe cât posibil, suprafețele mari de reflexie. Este interzisă utilizarea unor astfel de instalații pe fațada principală de la stradă. Elementele confecționate din lemn necesită tratarea cu uleiuri, ceruri sau alte soluții naturale.

Culorile

Tâmplăriile exterioare vor fi vopsite în culori care aparțin specificului local, nuanțe opace, nesaturate, cu pigmenți naturali, neintervenindu-se în aspectul lemnului și evitând efectul de material ud și lucios.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Materialele

Ferestrele și ușile se vor realiza din lemn, masiv sau stratificat, conform specificului local, și va fi tratat cu diverse uleiuri, ceruri sau vopsite cu soluții naturale. Pentru realizarea tâmplăriilor exterioare, se va utiliza lemn de esență tare prelucrat în tehnicile tradiționale de către meșterii din zonă. În funcție de zona în care este amplasată construcția, se vor stabili detaliile tâmplăriilor. Dacă este necesar, se vor utiliza tâmplării duble pentru evitarea folosirii geamurilor termopan sau sunt suficiente cele simple, în vederea izolării termice corelate cu climatul și factorii de mediu. Toate elementele ferestrelor: rame, șprosuri, traverse etc. vor fi confecționate din lemn. Doar într-un caz special, în care este necesară asigurarea construcției la foc, lucru care nu poate fi obținut cu lemn, se pot utiliza alternative precum tâmplăria metalică. Se permite utilizarea de uși batante, glisante, panouri de sticlă sau goluri cu dimensiuni agabaritice la funcționile cu flux de circulație mai mare interior-exterior.

Referitor la eficiența energetică, este permisă folosirea de vitraje termoizolante cu două sau trei foi, iar pentru izolarea fonică se vor folosi foi de sticlă, de grosimi diferite, care „rup” vibrația sunetului. Geamurile pot fi acoperite cu diverse folii pentru a facilita controlul solar, atâta timp cât acestea nu modifică culoarea și textura acestuia.

Este interzisă folosirea geamurilor bombate, oglindă sau reflectorizante, deoarece nu sunt specifice local.

Referitor la igienă și sănătate, este recomandată montarea de aerisitoare automate sau manuale în tocul geamurilor, pentru o mai bună ventilare naturală a încăperilor, atunci când alcătuirea ferestrelor nu permite împropătarea aerului.

Forma și proporțiile ferestrelor

Se vor respecta proporțiile specificului local referitor la lungime și lățime. Formele, proporțiile și dispunerea golurilor pe fațade vor urmări specificul local existent. Nu se admit verande sau panouri mari vitrate pe mai mult de 40% din suprafața fațadelor dispuse spre interiorul terenului.

Este interzisă folosirea golurilor de forme atipice care nu se încadrează în specificul local: triunghi, cerc, romb etc. datorită faptului că acestea, pe lângă faptul că pot fi costisitoare, sunt și inestetice.

Soluțiile de umbrire

Soluțiile de umbrire acceptate și care se încadrează în specificul local sunt: obloanele din lemn, streșinile și

vegetația. Obloanele se vor realiza din lemn și se vor monta pe partea exterioară a construcției, având un rol de protecție suplimentară a ferestrelor și putând avea un rol de asigurare a controlului climatic. Lamelele obloanelor pot fi reglabile, permițând astfel gradul de umbrire optim pe toată perioada zilei și în funcție de fiecare anotimp. Nu se recomandă folosirea de rulouri exterioare, neutilizabile fără reglaje. În cazul vitrajelor mai mari, se pot utiliza diverse instalații din lemn, fixe, glisante sau cu lamele. Este interzisă utilizarea unor astfel de instalații pe fațada principală de la stradă unde sunt interzise și vitrajele mari. Elementele confecționate din lemn necesită tratarea cu uleiuri, ceruri sau alte soluții naturale.

Culorile

Tâmplăriile exterioare vor fi vopsite în culori care țin de specificul local, nuanțe opace, nesaturate, cu pigmenți naturali, neintervenindu-se în aspectul lemnului și evitând efectul de material ud și lucios.

AȘA DA: Pereții vitrați pot fi dublați de un element de umbrire din lemn care trimite la detaliile de închidere ale construcțiilor tradiționale.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Materialele

Ferestrele și ușile se vor realiza din lemn, masiv sau stratificat, tratat cu diverse uleiuri, ceruri sau vopsit cu soluții naturale. Pentru realizarea tâmplărilor exterioare, se va utiliza lemn de esența tare prelucrat în tehnicile tradiționale de către meșterii din zonă. Elementele constructive ale tâmplărilor considerate valoroase se vor conserva și recondiționa cu aceleași materiale și tehnici, iar dacă este necesară înlocuirea lor, se va păstra împărțirea specifică și detaliile specifice. Referitor la confortul termic, dacă fereastra este simplă, se permite dublarea acesteia, pe interior, cu o fereastră, într-un singur canat cu vitraj termoizolant, în două sau trei foi, pentru ca această intervenție să nu fie observabilă din exteriorul construcției. Totodată, fereastra tradițională se va deschide dinspre interior. În funcție de zonă, se vor observa detaliile ferestrelor, dacă sunt simple sau duble, și se vor proiecta replici sau se vor interpreta aceste modele. Toate elementele ferestrelor: rame, șprosuri, traverse etc. vor fi confecționate din lemn. Doar într-un caz special, în care este necesară asigurarea construcției la foc, lucru care nu poate fi obținut cu lemn, se pot utiliza alternative precum tâmplăria metalică. Se permite utilizarea de uși batante, glisante, panouri de sticlă sau goluri cu dimensiuni agabaritice la funcționile cu flux de circulație mai mare interior-exterior. Referitor la

eficiența energetică, este permisă folosirea de vitraje termoizolante, cu două sau trei foi, iar pentru izolarea fonică se vor folosi foi de sticlă de grosimi diferite care „rup” vibrația sunetului. Geamurile pot fi acoperite cu diverse folii pentru a facilita controlul solar atâta timp cât acestea nu modifică culoarea și textura acestuia. Și aici este interzisă folosirea geamurilor bombate, oglindă sau reflectorizante, deoarece nu sunt specifice locale. Referitor la igiena și sănătate, este recomandată montarea de aerisitoare automate sau manuale în tocul geamurilor, pentru o mai bună ventilare naturală a încăperilor, atunci când alcătuirea ferestrelor nu permite îmborsăritarea aerului.

Forma și proporțiile ferestrelor

Elementele constructive ale tâmplărilor considerate valoroase se vor conserva și recondiționa cu aceleași materiale și tehnici meșteșugărești, iar dacă este necesară înlocuirea lor, se va păstra împărțirea specifică și detaliile de tâmplărie.

AȘA DA: Atunci când fereastra nu mai poate fi salvată, se poate recurge la serviciile unui atelier local de tâmplărie, pentru a reproduce fereastra după croiul original.

Soluțiile de umbrire

Elementele valoroase se vor conserva și se vor recondiționa folosindu-se aceleași materiale și tehnici constructive sau se vor înlocui, fără modificarea împărțirii specifice. În zonă au fost întâlnite obloane cu tăblii și rame din scânduri.

Culorile

Elementele de tâmplărie exterioare și cele de umbrire, precum și alte elemente decorative de la nivelul fațadei, vor fi vopsite în culori care țin de specificul local, nuanțe opace, nesaturate, cu pigmenți naturali, neintervenindu-se în aspectul lemnului și evitând efectul de material ud și lucios.

AȘA DA: Ușă nouă confecționată după modelul original.

AȘA DA: Inexistența în trecut a unor ferestre pentru funcțiuni precum baie, mansardă, restaurant etc., poate lăsa loc liber unei abordări creative în acest domeniu.

5.5. PORȚILE ȘI ÎMPREJMUIRILE

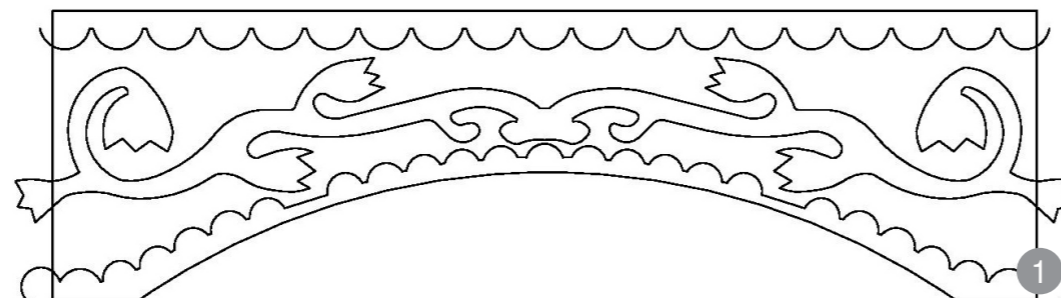
5.5.1 Specificul local

Gardurile cu fundații și stâlpi de beton și panouri de oțel beton sunt o prezență puternică. Totuși, se mai găsesc în Sălaj și gospodării care și-au păstrat din autenticitate chiar și în cazul porților și al împrejmuirilor. În multe localități sunt păstrate diverse porți sculptate tradițional, în lemn, cu elemente decorative: motive geometrice și cosmice, moștenite sau purtate de meșteri.

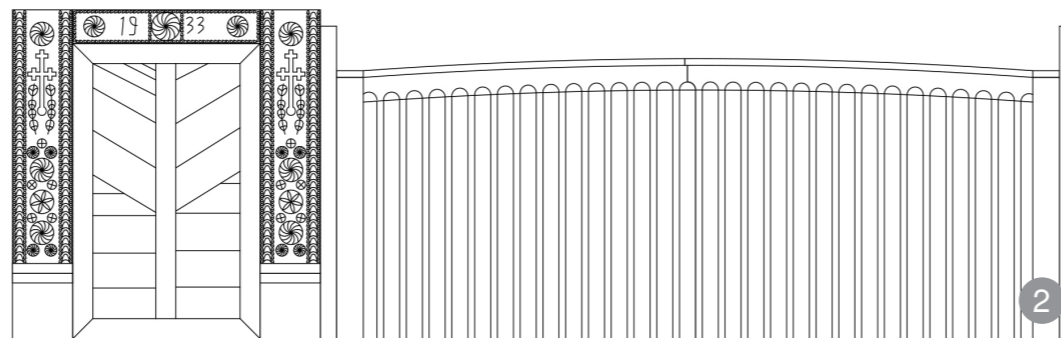
Tipurile de porți specifice zonei Meseș sunt cele scunde. Porțile înalte au apărut în partea sudică a zonei abia în perioada interbelică. Poarta veche, „vranița”, era compusă din una sau două lese de nuiete prinse cu „gujbe” de pari. După anul 1900, acest tip de poartă a fost înlocuit de către poarta scundă cu două aripi

de scândură și ușiță laterală pentru acces pietonal.

Împrejmuirile sunt de diferite tipuri și sunt determinate de tipologiile de ocupare a terenului de la satele îngrămădite, de vale, răsfirate și înșirate. În funcție de fiecare tip de sat, se pot observa diferențe în prezentarea împrejmuirilor. Astfel că, în satele înșirate și răsfirate avem de-a face cu suprafețe de teren mai mari, ceea ce implică niște costuri mai mari în ceea ce privește împrejmuirea, de aceea rezultatul, în acest caz, este împrejmuirea din elemente rare de lemn. În satele îngrămădite, se pot observa împrejmuirile mai opace, fiind amenajate în jurul unor parcele mai mici. Cele mai simple garduri constau în bârne de 2,5-3 m lungime, rotunde sau crăpate, plasate orizontal, și aveau capetele fixate în jgheaburi scobite în lungul unor stâlpi masivi înfiți în pământ. Acest tip de împrejmuire a evoluat de-a lungul timpului în gardurile din „lobde”

Detaliu jug poartă – în partea de sus ornamentată cu un motiv vegetal, încadrat de un motiv geometric compus din semicercuri.

Porțiță de intrare cu șoșii și grînda decorate cu rozete, incizii în unghie și cruce.

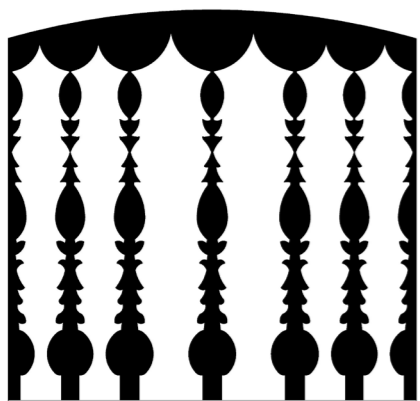
Împrejmuire din nuiete de alun împletite între pari crăpați din lemn de salcâm.

Ansamblu poartă, în zona Fildurilor.

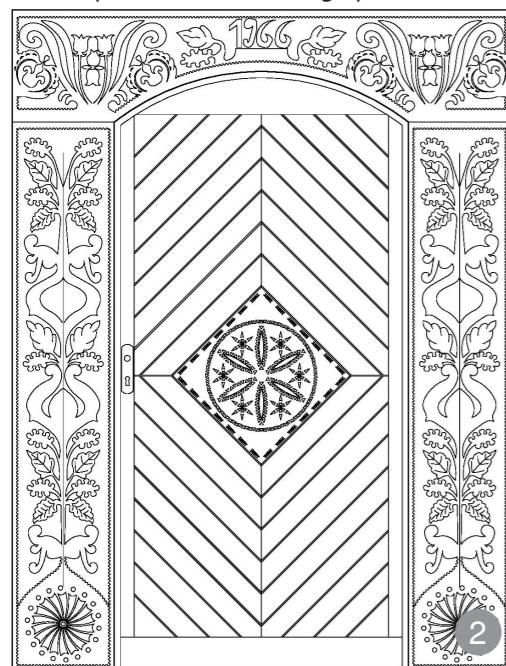

Poartă joasă, din lemn, în zona Fildurilor.

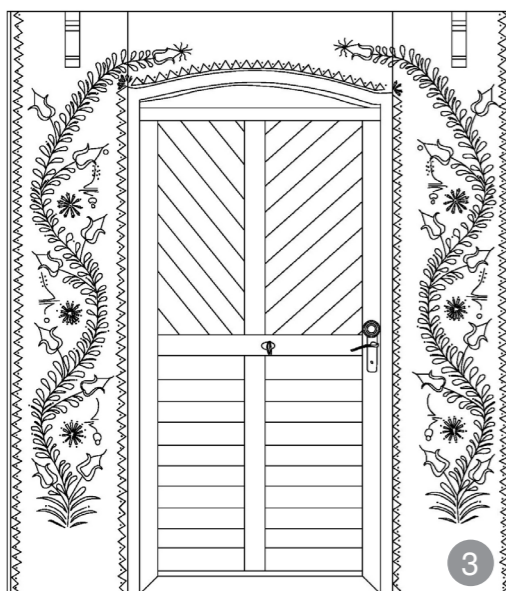
1

Decupaje între scânduri la aripile de porți sau în spatele băncii de lângă poartă.

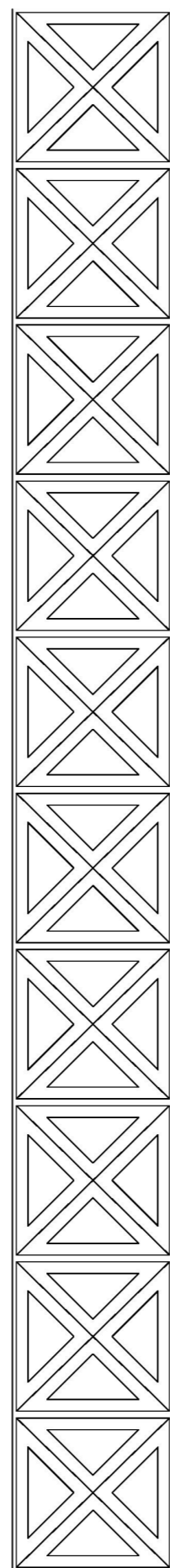
2

Portiță de lemn din Fildu de Sus sculptată în 1966 de meșter local.

3

Portiță din lemn de intrare în gospodărie cu stâlpi de susținere ornamentați cu un motiv vegetal și floral – crinul.

4

Detaliu de poartă la frize și muchii cu motive geometrice: X-uri înscrise în pătrat și triunghiuri.

care erau fixate în același mod și se acopereau cu spini sprijiniți pe un streșinar. Gardurile din nuiete se realizau, de obicei, în perioada primăverii, chiar înainte de înfrunzirea pădurii. Ele se confecționau din nuietele de corni, sânger, carpen sau alun și se împleteau orizontal printre pari de gorun, iar apoi se înfigeau în pământ la 50-60 cm unul de altul.

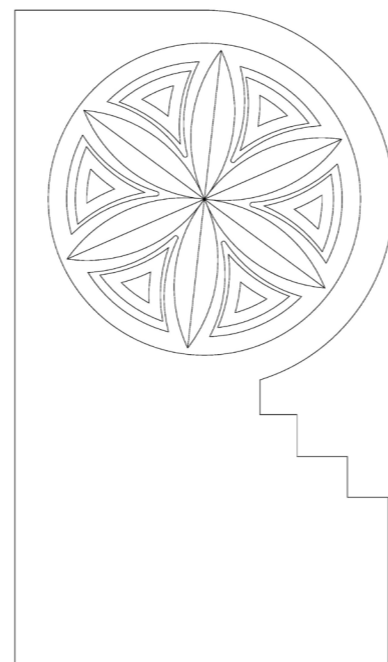
5

Poartă de lemn în satul Mesteacănu

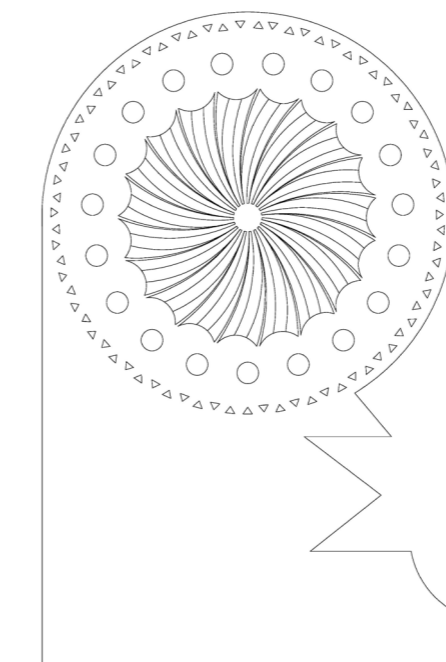
6

Poartă de lemn cu motive tradiționale în satul Răstoil

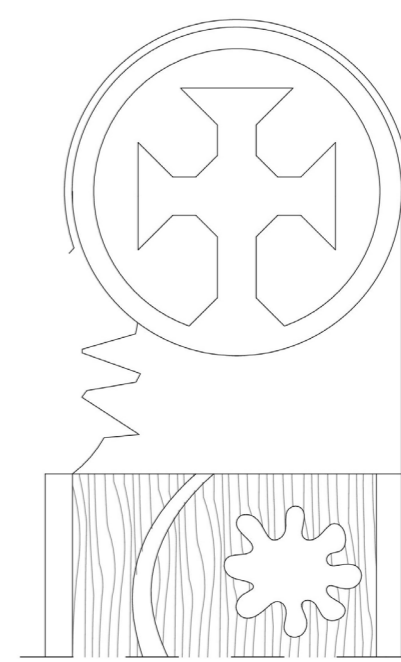
9

Stâlp de poartă având reprezentată o rozetă florală.

10

Stâlp de poartă având reprezentat un motiv zoomorf (dinții de lup), sub rozetă.

11

Motiv decorativ la partea superioară pe stâlpii de poartă format din mai multe motive, sus – crucea înscrisă în cerc și alte motive.

Gardurile de spini erau realizate tot între pari mai scunzi și mai lași. O nouă practică de împrejmuire este cu garduri din scânduri orizontale sau leturi verticale bătute în cui^{18,19}.

Se recomandă păstrarea, repararea și întreținerea împrejuririlor și porților tradiționale, acest lucru implicând și interzicerea vopsirii acestora, ele se vor lăsa în

culoarea naturală a lemnului.

Pentru păstrarea specificului local, se interzice folosirea materialelor precum: beton, zidărie, sârmă, materiale prefabricate, se vor păstra împrejuririle și porțile din materialul tradițional – lemnul. Totodată, gospodăriile noi construite vor prelua și utiliza modelul și materialele care se regăsesc la gospodăriile tradiționale.

7

Poartă de lemn în satul Almașu

8

Poartă cu motive tradiționale reproduse în beton – de evitat a fi reprodus.

18 Goia, *Zona etnografică Meseș*, pp. 87-99.

19 Marius Barbieri, Alexandru Damian, Laura Năsu, Gligor Mircea, *Reglementări urbanistice ilustrate pentru zona munților Apuseni* (Alba Iulia: Altip, 2013), pp. 22-41.

5.5.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Noile investiții vor păstra specificul local descris în capitolul anterior, privind porțile și împrejuririle. În acest caz, se va ține seama de următoarele recomandări:

- se vor folosi materiale pentru șoși și panouri de gard din lemn;
- culorile băițurilor și vopselelor de lemn trebuie să fie nesaturate; în general, se va urmări păstrarea

lemnului aparent cu patina trecerii timpului vizibilă;

- porțile joase sunt cele mai întâlnite în zonă și ar trebui folosite fără a fi decorate excesiv cu motivele geometrice sau florale din zonă; dacă există în zonă și sunt specifice, se pot folosi și porțile înalte, „laița” de la poartă, de multe ori acoperită și integrată în împrejmuire, este un element de ambient rural pe care-l recomandăm a fi folosit.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Funcțiunile extinse presupun și loturi mai mari care pot fi împrejmuite cu garduri din lemn, cu „brâiele sau lobdele” mai rare, care nu presupun un consum mare de material. Dacă măsurile de siguranță o impun, se pot folosi și panouri de plasă cu

condiția să fie dublate de garduri vii sau de plante agățătoare.

Sunt interzise, în toate cazurile, folosirea materialelor de tip plastic, a panourilor fumurii sau transparente din policarbonat, a panourilor de tip „onduline” etc. Se vor evita fundațiile extinse din beton și elevațiile. Stejarul, laricea sau salcâmul, specii rezistente la apă, pot fi folosite cu succes la realizarea împrejmuirilor.

Porțile marilor investiții nu trebuie să iasă din proporțiile celor specifice. Dacă se impun deschideri mari, glisante, automatizate, acestea se vor realiza cât mai discret în limbajul panourilor de gard și nu al porților specifice. Pe lungimi mari, gardurile trebuie să urmărească panta terenului.

Uneori, valurile de pământ (brazdele) sau rigolele perimetrice sunt de ajuns pentru marcarea mejdelor în peisaj. La stradă, împrejmuirile investițiilor mari vor fi dublate neapărat de aliniamente sau masive de vegetație.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Intervenind la gardurile și porțile specifice, se vor păstra detaliile și lucrăturile de lemn. Se vor înlocui piesele deteriorate cu altele similare.

Construcțiile specifice, chiar dacă nu au păstrat împrejmuirile specifice, pot înlocui cu replici după cele existente în zonă. Astfel, se pot obține ansambluri specifice și un aspect unitar (în variația decorurilor) la uliță.

Porțile înalte sau joase, dacă sunt specifice zonei, sunt construcții care pot impulsiona dezvoltarea meșteșugurilor dulgherești și de căuaci din zonă.

AȘA NU: Se interzice folosirea materialelor din fibră de sticlă, plastic, tip ondulin pentru realizarea împrejmuirilor.

AȘA DA: Realizarea unui gard nou din nuiele în tehnici tradiționale.

AȘA DA: Porțile noi din lemn pot fi realizate ținând cont de specificul local.

AȘA DA: Împrejmuiri împletite din nuiele ce poate fi considerat că se integrează în zonă.

AȘA DA: Ansamblu de împrejmuire.

5.6. TÂRNAȚUL

Acest capitol cuprinde prevederi cu referire la târnațuri, în ceea ce privește materialele din care sunt confecționate, soluțiile constructive, conformația și decorațiile existente.

Pentru o mai bună redare a tradiționalului, se recomandă apelarea la meșterii tradiționali care lucrează și azi în tehnica veche a sculptării lemnului și a decorării târnațurilor.

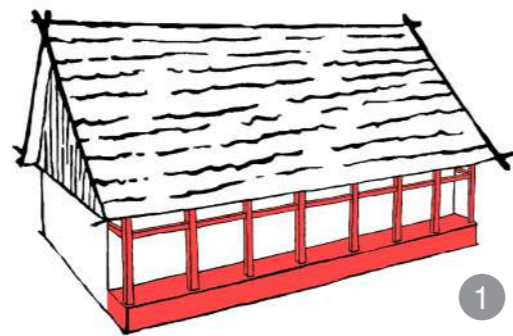
Recomandările se fac pentru:

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar;

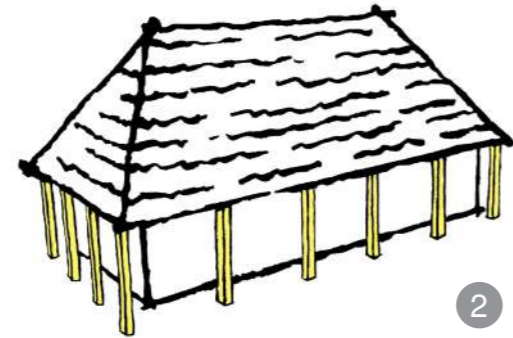
B. construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcții existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte în mai mică sau mai mare măsură, a tuturor elementelor pridvorului. Pentru a obține un produs cu o durată mai mare de viață, este necesară folosirea de materiale naturale de calitate și întreținerea periodică a acestora din partea utilizatorilor.

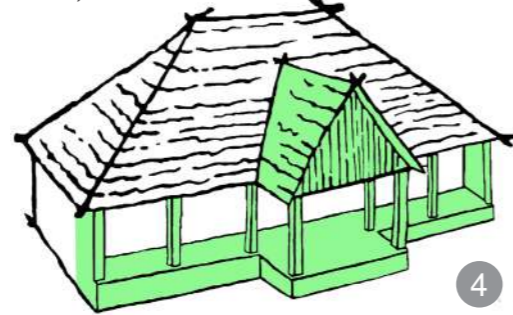
Târnaț pe o latură

Târnaț pe două laturi

Târnaț pe o latură la o casă în „L”.

Târnaț pe o latură cu frigurie.

5.6.1. Specificul local

Târnațul este un element component important al unei construcții care, de-a lungul timpului, a evoluat, suferind diverse transformări.

La început, prispa s-a realizat din pământ și piatră și nu avea stâlpi. În timp, intrarea s-a protejat, casa a devenit mai reprezentativă și a primit, de-a lungul său, un șir de stâlpi, la început așezați direct pe pământ, iar mai apoi, pe soclu. Din punct de vedere structural, târnațul este acum întâlnit în structura construcției. Într-o etapă următoare, se închide partea inferioară a târnațului cu scânduri, iar mai apoi, din dorința de a genera un spațiu mai mare de locuit, localnicii închid târnațul cu tâmplării de lemn și geamuri. Închiderea sau extinderea acestuia este permisă doar dacă se folosesc tehnicile tradiționale. Distrugerea sau utilizarea unor intervenții care nu se integrează în specificul local este strict interzisă, ele trebuind păstrate ca elemente definitorii acum pentru arhitectura tradițională a zonei Meseș. Totodată, este interzisă aplicarea diverselor vopsele de culori stridente, transparent-lucioase sau nuanțe roșiatice pe lemn, pentru a nu afecta imaginea tradițională a construcției.

Târnaț din lemn pe o latură. Se remarcă în zona Meseș că odată cu alinierea caselor la drum se închide laterala târnațului cu zid și fereastră sau cu o arcadă deschisă.

Târnaț din lemn pe o latură, balustradă din scânduri cu șoși de lemn galbați cu bază și capitel.

Târnaț cu șoși de lemn gablați prin tehnici de murlă. La partea superioară, de cunună, putem avea un suport pentru vie sau pentru agățat la uscat diverse lucruri și alimente.

Târnaț cu arcade din zidărie la casă cu planimetria în „L”, cu pereți cu schelet de lemn.

Târnaț din zidărie sau turnate din beton cu arcade întâlnite până în zona Dealurile Clujului. Se remarcă colonetele joase și galbate.

Târnaț din lemn parțial, pe latura lungă, la o casă cu planimetrie în „L” în zona Fildurilor.

În zona Meseș, târnațul este conformat astfel:

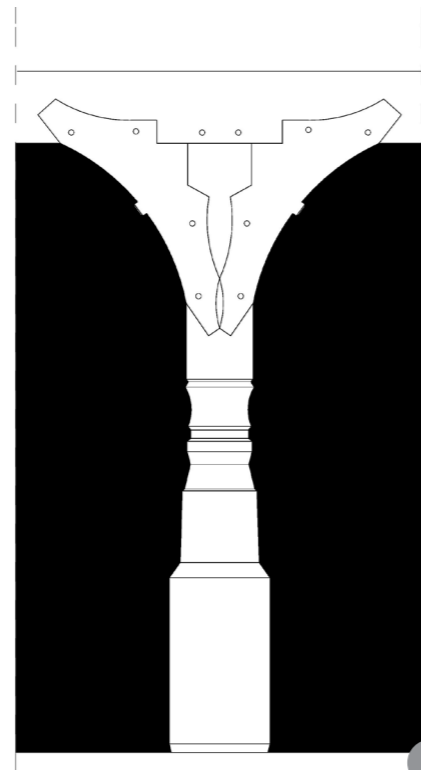
Stâlpii

- stâlpi de lemn, adesea sculptați, care susțin cununa de pe latura lungă a casei, iar prinderea în cununi se face cu cep; uneori sunt adăugate și contravântuiri;

- coloane joase galbate, precum cele din zona etnografică „Dealurile Clujului”, se întâlnesc adesea din Dragu până în Gălpâia sau Romita; aceste coloane sunt realizate din beton sau din cărămidă zidită sau cioplită; coloanele sprijină arce coborâte;

- odată cu arhitectura de cărămidă interbelică, apar și pridvoarele care au arcaturi în plin cintru; modele deosebite realizate astfel se află în Jac sau la Miluani; arcele sunt sprijinite de stâlpi masivi de cărămidă;

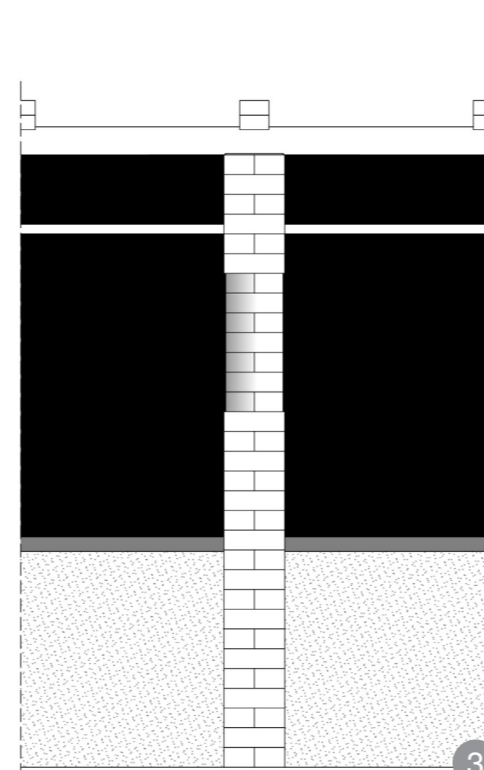
- stâlpi de cărămidă cu secțiune pătrată și cu capiteli din muluri, care sprijină cununi tencuite sau nu, se întâlnesc frecvent înspre zona Sălaj.

1 Stâlp de târnaț din lemn cu contravântuiri sculptate.

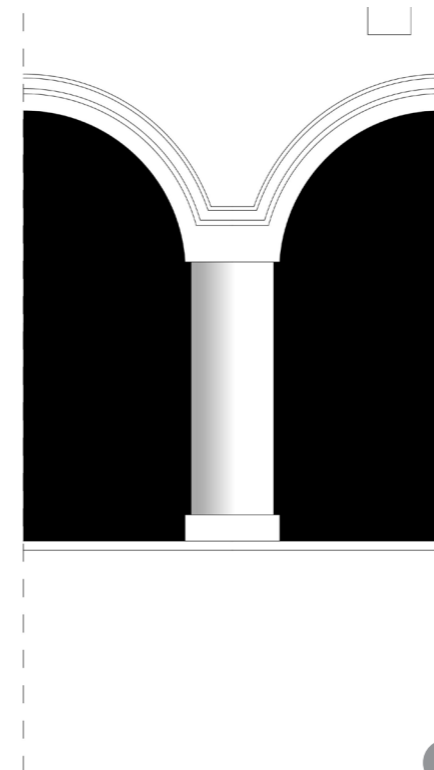
2 Stâlp din lemn așezat pe o talpă punctuală din piatră.

3 Stâlp de târnaț din cărămidă și cărămidă cioplită la mijloc.

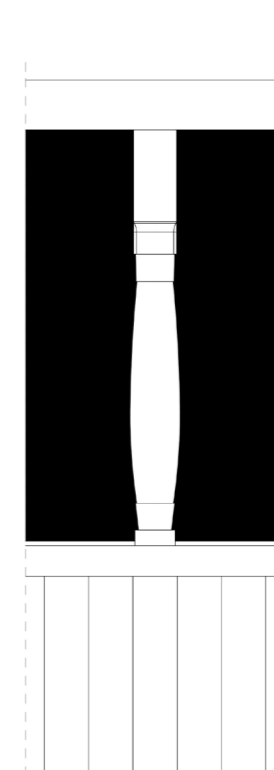
4 Stâlpi din cărămidă aparentă cu secțiune compusă – pătrată și parțial circulară.

5 Stâlp, colonetă din cărămidă plină cioplită rotund de susținere la târnaț cu arcaturi decorate la muchii cu muluri.

6 Stâlpi din zidărie de cărămidă sau turnat din beton la târnaț cu arcade.

7 Stâlp din lemn galbat la târnaț.

8 Stâlp din lemn galbat.

Stâlpii de lemn ai târnațului sprijină cununile pe care reazămă grinzile planșeului.

Cununile

- stâlpii de lemn ai târnațului sprijină cununile pe care reazămă grinzile planșeului (grinzile sunt închise la streșină cu scânduri);
- capetele cununilor sunt, de obicei, sculptate;
- sub cununi se află uneori „tingi” prinse în stâlpi cu rol de tirant;
- între cununi și tirant se montează câteodată panouri de lemn decorate prin decupare.

Tălpile

- stâlpii sunt prinși, de obicei, în tălpi de lemn de stejar;
- acolo unde casele sunt mai lungi, tălpile sunt prelungite prin petrecere.

Pereții

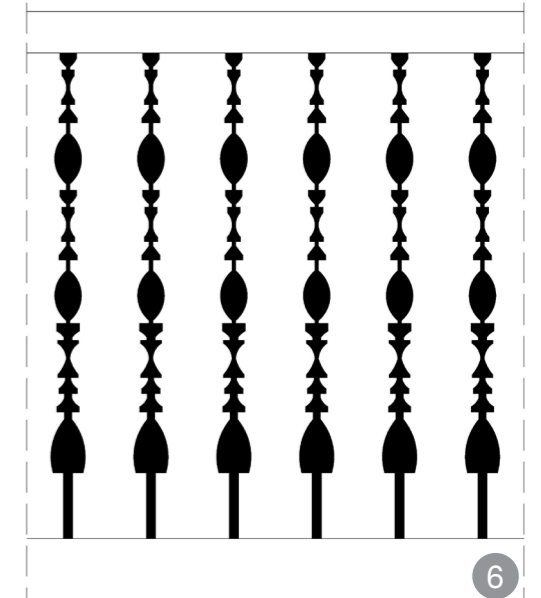
- de multe ori, peretele dinspre târnaț al casei este zugrăvit altfel

decât fațada principală;

- zugrăviți și dați cu rola, pereții aceștia susțin ideea târnațului ca spațiu intermediar, camera exterioară;
- peretele de la stradă este de multe ori prelungit ca să închidă laterala târnațului; aici se amplasează un geam asemănător celor din fațada principală; închiderea cu o arcadă a târnațului de lemn se poate, de asemenea, înscrie într-un specific al zonei.

Parapetul

- acoperă la exterior stâlpi de lemn;
- este din scânduri prinse jos și sus în brăie orizontale;
- o scândură pusă pe laterală închide capetele scândurilor la partea superioară.

Detaliu în balustradele pridvorului sau la porți cu aripi din scânduri cu reprezentări zoomorfe.

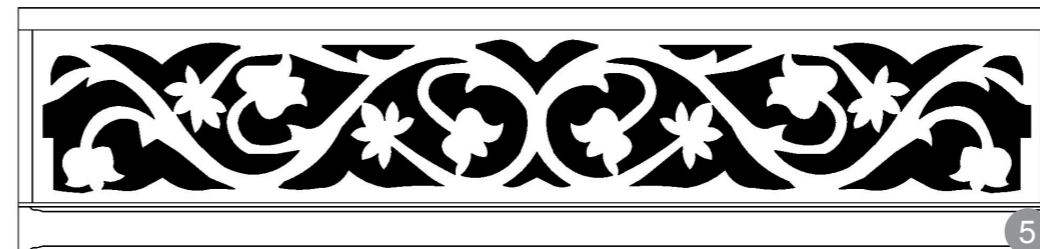
Peretele dinspre târnaț al casei este zugrăvit altfel decât fațada principală, definindu-se astfel „camera exterioară” a casei

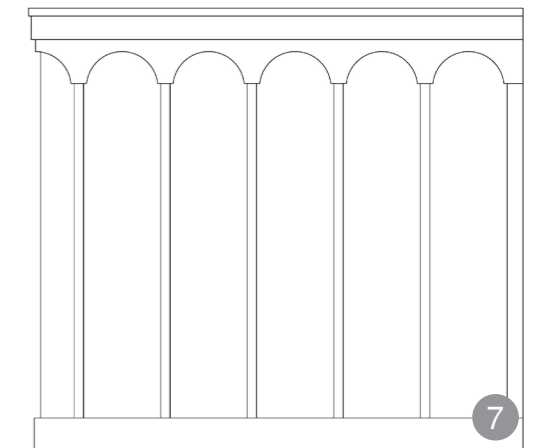
Inchiderea târnațului înspre stradă cu fereastră.

Inchiderea târnațului înspre stradă cu arcadă.

Panou decorativ de poartă sau târnaț compus dintr-un motiv floral (laleaua și crinul)

Detaliu balustradă cu friză cu arcaturi din lemn în Sânmihaiu Almașului. Acest tip de balustradă este frecvent, dar fără arcaturi.

Detalii superioare între stâlpi la târnaț sub streșină.

5.6.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Conformarea târnațului poate fi preluată ca replică din construcțiile tradiționale atât pe laturile scurte, cât și pe latura lungă (aceasta poate fi orientată și spre stradă, mai ales în satele îngrămadite, răsfirate sau pe văi înguste). Considerăm că târnațul cu șoși de lemn este cel mai adecvat în zona Meseș. Se pot executa și șoși sculptați, dar într-o manieră simplificată. Nu este

specifică decorarea lor în exces. Detaliile de pridvor pot fi folosite și la terasele care dau spre partea din spate a proprietății. Specifice uneori găbănașelor, pridvoarele pot fi folosite pentru legături între corpurile gospodăriei. Arcaturile și colonetele galbete pot fi folosite cu adecvarea lor la specificul local și mai ales la scara caselor pentru care au fost folosite.

DA

1

DA

2

AȘA DA: Construcțiile noi pot avea târnaț din lemn ce respectă specificul zonei Meseș.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Pridvoarele pot fi folosite cu succes chiar și la construcțiile de dimensiuni mari. Zonele de intrare, terasele pot avea conformații cu șoși, balustrade din scânduri verticale, decupate etc. Corpurile mari, de tipul fermelor, pot prezenta în prim plan șoși care să susțină, de exemplu, acoperirile peste padourile de vară.

Ca element de umbrire, de intrare, pentru acoperire terase, arhitectura pridvoarelor poate fi interpretată. Monotonia fațadelor tip hală poate fi întreruptă de astfel de zone deschise.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Pridvoarele vor fi lăsate, pe cât posibil, deschise și integrate în volumul casei fără ca acoperișul să fie rupt în dreptul lor. Intervențiile vor înlocui cu elemente similare pe cele deteriorate. Sculptarea și decorarea elementelor târnațului pot sprijini dezvoltarea meseriilor pe plan local.

Pridvoarele pot fi extinse, așa cum am văzut, odată cu casa, înspre partea din spate, până la șapte interspații. Friguria o considerăm o dezvoltare normală a târnațului și ajută la folosirea pentru locuire a podului și pentru extinderea zonei de intrare. Există o tendință de închidere a părții din spate a târnațului pe unul sau două interspații ale șoșilor. Aceasta trebuie făcută într-o manieră cât mai discretă. Se poate obține, astfel, la case, o cămară, o baie, o „casă mică” mai mare sau chiar două camere în locul celei din spate.

DA

3

AȘA DA: Construcții cu gabarit mare cu târnaț și panouri fotovoltaice.

DA

4

AȘA DA: Intervenție de reabilitare a unui târnaț tradițional în satul Moigrad.

5.7. ANEXELE

Tipuri de anexe întâlnite în zona Meseș:

- construcții pentru animale mici: coteț cu cobârlău pentru porci, găinare, construcții mixte etc.;
- construcții pentru depozitare: în casă în tindă sau în grajduri (găbănașele), grajduri pentru pemnițe și grăjduțuri independente ce copiază arhitectura casei, coștei (pătul) pentru uscarea porumbului (realizate chiar din nuiele împletite), afumătorii, pemnițe etc.;
- construcții deschise: șopruri, cuptorii;
- construcții mobile: stâni cu staule;
- construcții temporare: colibe asociate cu șuri și poieți de vară;
- construcții pentru bucătării de vară, tip „cohe”, apar destul de des la stradă sau în fundul curții atunci când casa și șura sunt amplasate paralel una față de cealaltă.

Poiată cu pereți din lobde cu pământ lipit și cu șarpantă specifică destinată învelitorilor din paie.

5.7.1 Specificul local

Aceste construcții tip anexă sunt o prezență importantă în ansamblul gospodăriei țărănești, realizând împreună textura generală a satului din zona Meseș. Este important a fi păstrate și refuncționalizate.

De multe ori, dacă nu sunt construcții independente, aceste anexe sunt adosate șurilor și, mai rar, caselor. Șopruri se realizează uneori în continuarea caselor. De asemenea, multe din construcțiile anexă sunt mixte: șura cu poiată și grajd, cohe cu cuptorie și cotețe, cohe cu găbănaș etc. Deseori, în același volum, funcțiunile sunt diferențiate prin folosirea de materiale diferite.

În general, aceste construcții sunt din lemn și sunt tratate mai simplist decât casa; nu este cazul găbănașelor, care uneori au pridvor ca și casa, caracteristică întâlnită și în zona Codru sau Maramureș. Cea mai frecventă tehnică constructivă este cea a șoșilor contravântuiți și

cu pereți din dulapi. Se întâlnesc, de asemenea, și construcții din alte materiale – văiog. Acoperirea se face cu șarpante simple în două sau patru ape.

Șurile pot fiacompaniate de poiată, două poieți sau poiată și grajd pentru depozitare.

Șurile specifice zonei sunt cele cu gârbă (dar acestea se mai găsesc sporadic sau în condiții de muzeu).

Tipul de șură care este folosit cu succes în zonă este cel cu ladă (model foarte asemănător celor din Călata). Lada este supraînălțarea de peste poiată, necesară depozitării. De asemenea, cele mai multe șuri au șarpante cu „funduri” și nu acoperișuri în patru ape tocmai pentru mărirea spațiului de depozitare. Sub grajd, de multe ori, cu intrare din șură, se află o pivniță semi-îngropată.

Șurile noi sunt din cărămidă; majoritatea celor care au păstrat din specificul local al șurilor de altă dată sunt din pământ bătut între lobde și lipite la față. Se întâlnesc și șuri din șoși și dulapi sau din șoși contravântuiți cu tâlpi și cununi, între care se umple cu cărămidă zidită cu mortare din lut (Fachwerk).

Șură cu coteț adosat

Cuptor în consolă adosat unei cohe.

Grajd cu pemniță realizat din lemn și acoperiș din paie.

Anexă găbănaș din lemn peste pivniță din piatră lipită.

5.7.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Investițiile noi de gabarit mic trebuie să propună construcții de tip anexă chiar dacă acestea sunt refuncționalizate. Garaje, depozitari, bucătării de vară pot ocupa replici sau volume care interpretează arhitectura anexelor. Astfel, se scade din masivitatea construcțiilor care le pot depăși pe cele tradiționale, de al căror specific trebuie să se țină cont. Locurile de luat masa vara, chioșcurile de grădină nespecifice, pot fi înlocuite cu succes cu astfel de construcții care seamănă cu anexele tradiționale.

Volumele de tip șură pot suplini nevoile de spații ale funcțiilor noi care s-ar dezvolta în vatra satului, compatibile cu locuirea, șurile din zona Meseș putând dezvolta peste parter chiar și două mansarde, rezultând o suprafață utilă de peste 200 mp.

AȘA DA: Decât să se umple suprafețe mari de acoperiș vizibile din locurile publice, recomandăm structuri separate pentru panouri solare în spatele curții.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Șurile, șoprurile, fânarele sunt construcții care pot influența arhitectura investițiilor cu gabarit mare. O gospodărie cu casă, cu anexe poate dezvolta ușor până la 400 mp suprafață utilă. Chiar și în afara vetrei satului, aceste investiții se pot, deci, aproxima cu un ocol, cu o gospodărie.

Arhitectura șurilor cu ladă poate fi dusă mai departe, astfel încât să fie folosită la ferme de dimensiuni mai mari decât cele gospodărești. Un exemplu este interpretarea arhitecturii șurilor ancestrale „pe tălpi”. Sunt spații tip ladă care pot adăposti funcțiuni diverse (ex. producție zootehnică).

Materialele folosite pot fi cele tradiționale dacă se pot respecta normele de: sănătate, securitate la incendiu, siguranță în exploatare etc.

AȘA DA: Extinderea cu maxim 40% a anexelor tip șură cu o arhitectură integrată volumului principal și cu valorificarea podului în vederea locuirii.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Șurile pot fi refolosite relativ ușor pentru funcțiuni de locuire, turistice, alimentație publică, mică producție fiind spații cu deschideri relativ mari, cu structuri vizibile ușor de reabilitat. Șoprurile, găbănașele pot fi, de asemenea, refuncționalizate. Menținerea construcțiilor anexe vernaculare dau ambianța unei gospodării rurale și mențin textura și ierarhia volumelor în țesutul rural. Intervențiile trebuie făcute în mod similar cu piesele înlocuite sau cu alte modele din zonă.

AȘA NU: Se va încerca acoperirea cu materiale naturale a construcțiilor de tip anexă.

AȘA DA: Reinterpretarea anexelor și refuncționalizarea lor poate păstra specificul și la clădirile cu gabarit mare prin folosirea caracteristicilor tradiționale – lada, târnațul, golurile pătrate, materialele specifice.

AȘA DA: O posibilă reinterpretare a arhitecturii șurilor ancestrale „pe tălpi”.

5.8. ELEMENTE DE FAȚADĂ

5.8.1 Specificul local

Există o ierarhie a fațadelor la casele tradiționale. Fațada la stradă este cea mai decorată. Fațada la târnaț, dacă nu este tratată separat, atunci este asemănătoare celei de la stradă. Spatele casei, cel pe limită cu vecinul este, de cele mai multe ori, netencuit. „Casa din jos” are, de obicei, ferestre înspre grădină, șură. Sunt decorate spațiile de trecere, ușile, ferestrele, stâlpii târnațului sunt sculptați și servesc pentru reprezentativitate. Colonetele târnațului sunt, de obicei, decorate cu brâie, pedestale sau capiteli. Aruncătorile pot fi marcate cu muluri.

Se întâlnesc forme clasicizante, deoarece ferestrele de pe fațadă sunt în cea mai mare parte de factură clasică. Astfel, apar ancadramentele în tencuială, brâie sau frize sub streșină. De factură modernistă, apar și registrele orientate.

Am întâlnit pilaștri adosați pe fațada principală a caselor interbelice și tratarea cu asize a colțurilor caselor. În tencuială, apar și diferite medalioane cu simbolistică diversă.

Parapeții sunt decorați prin decuparea scândurilor. Partea superioară a

târnațului are același tip de decorare rezolvându-se, astfel, umbrirea adecvată a fațadei înspre curte.

Alte decorații apar pe celelalte elemente de lemn: cununi, meșter-grinzi, șoși și buiandrugi care mărginesc ferestre, geamuri și porți.

În zona satelor Almașu, Filduri, Petrinzel, Cuzăplac este des folosit timpanul decorat specific zonei Călata. Streașina extinsă protejează un timpan realizat din scânduri care au în față panouri ca o „zadie”, decupate cu motive zoomorfe, florale, geometrice aflate între elementele sculptate ale susținerii streșinii. Timpanul de lemn îl regăsim și tencuit ca, mai apoi, să fie făcut din cărămidă. Rozetele în tencuială și decorațiile la nivelul aerisirilor podului sunt făcute tot în această tehnică.

Linia de demarcație a soclului față de câmpul fațadei la casele ancestrale ni se pare elegant și e un decor simplu care poate fi interpretat. Pазii decorate apar rar, mai ales înspre zona Dealurile Clujului. Uneori, se marchează coamele prin intermediul unor cruci metalice. Alte decorații la învelitoare nu am remarcat.

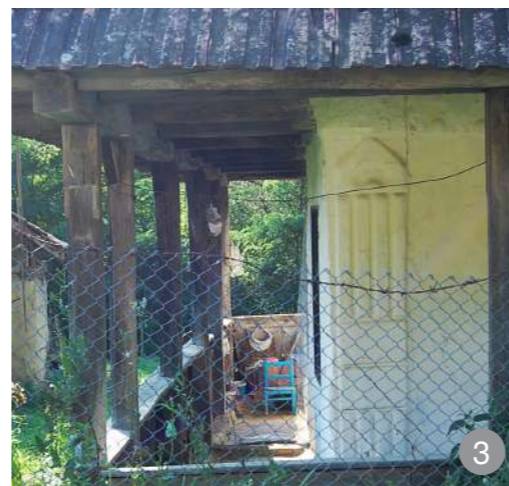
Aerisirea lăzilor de șuri, porțile șurilor, ușile lor sau pridvoarele unor găbănașe sunt uneori decorate. Dacă se fac replici sau se întrețin astfel de anexe, decorațiile acestea trebuie păstrate.

Ierarhia fațadelor la o casă din zona Meseș. Se observă diferența de tratare a fațadei de la stradă față de fațada orientată către vecin prin finisaje și decorații.

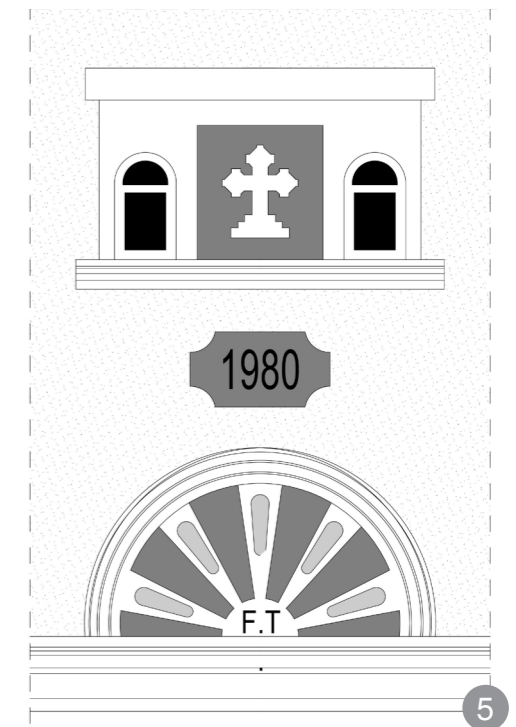
Poartă de șură din lemn cu decupaje între scânduri și aerisiri la ladă din șipci suprapuse prinse în ramă.

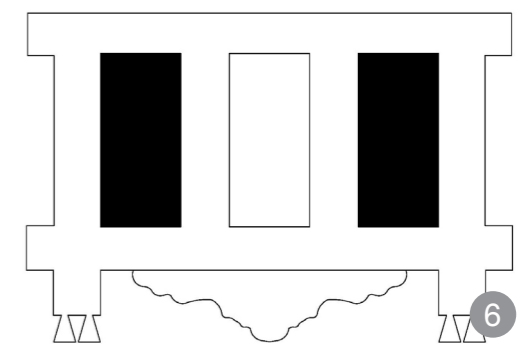
Detaliu pilastru din tencuială ornamentat

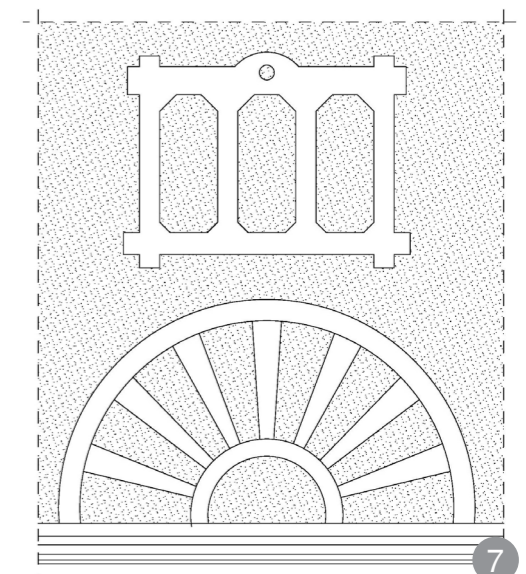
Casă ancestrală cu linie de demarcație între soclu și câmpul fațadei.

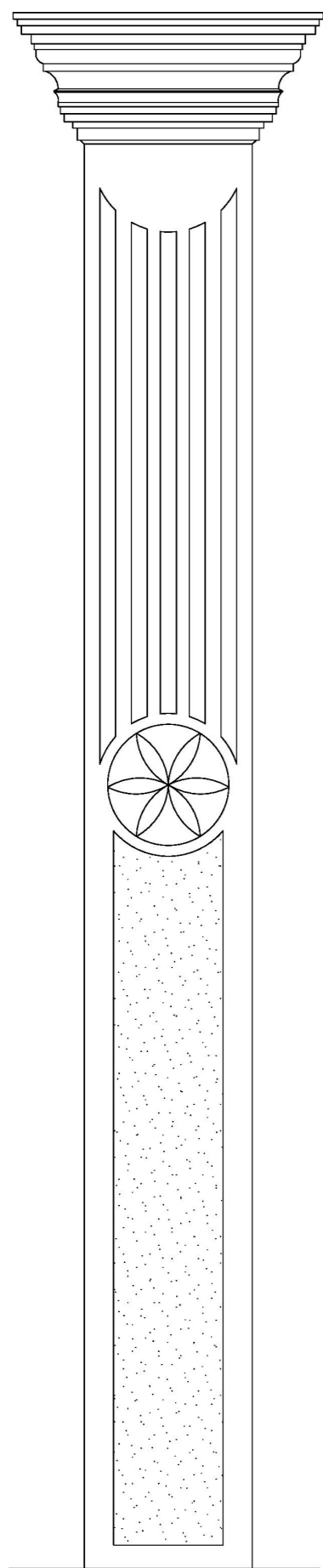
Ancadrament la aerisiri pod în fronton, ornamentat cu motive preluate din arhitectura cultă, cu cruce și lunetă falsă.

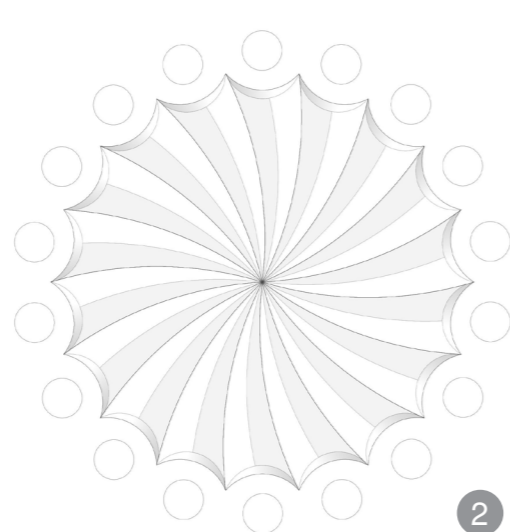
Ancadrament la aerisiri în fronton, ornamentat cu motive geometrice formate din triunghiuri și elemente din arhitectura cultă.

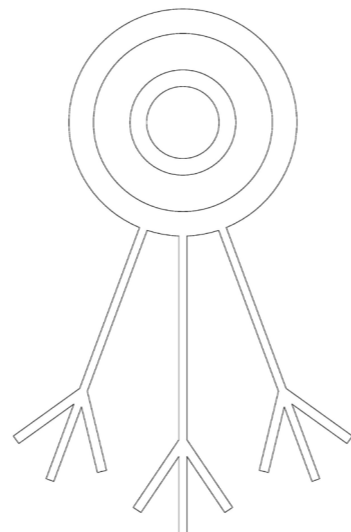
Ancadrament la aerisirele podului din fronton ornamentat cu motive radiale în lunetă falsă.

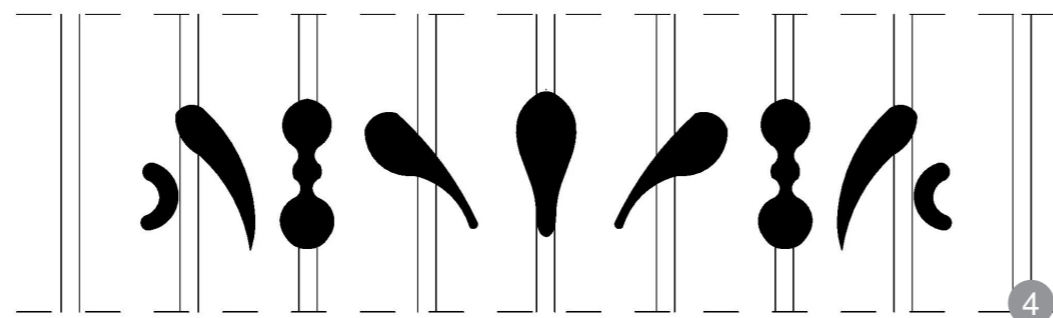
1 Pilastru adosat din arhitectură neoclasică dar, în mijloc este reprezentată o rozetă.

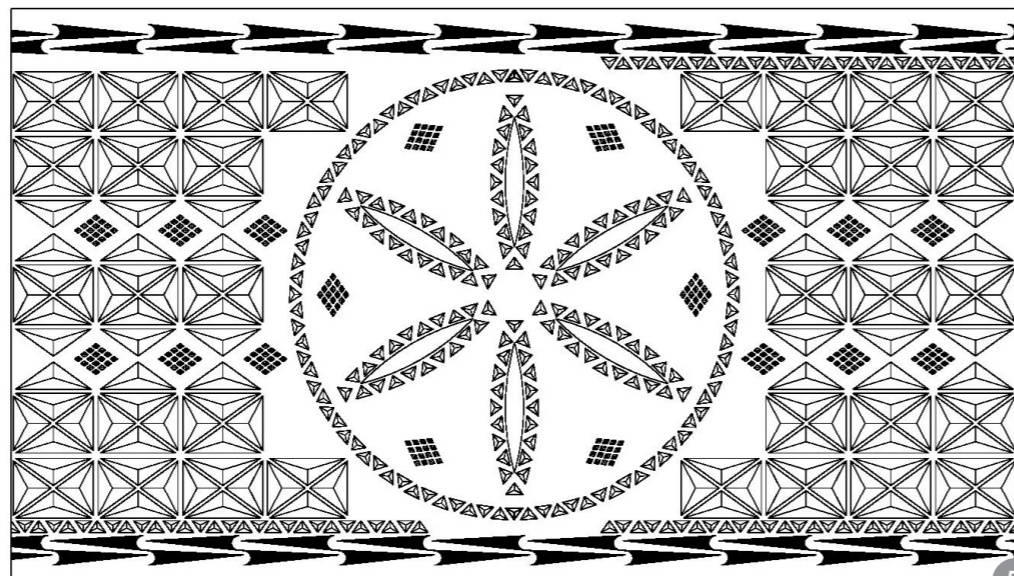
2 Rozeta florală concepută din linii geometrice

3 Ornamet din tencuială compus din cercuri intercalate și raze descendente.

4 Detaliu la pinioane de casă spre drum reprezentând diferite motive geometrice, rar înâlnite, decupate între scânduri.

5 Elementele decorative cele mai des întâlnite sunt: rozeta geometrică sau rozeta florală, concepute într-o nelimitată varietate de forme. Cercul și spirala sunt reprezentate ca simboluri solare în multe forme. Acest tip de rozetă este cunoscut ca rozeta solară.

5.8.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Decorațiile de fațadă trebuie să țină seama de cele ale caselor cu specific local, mai ales pentru că acestea sunt relativ simple și ușor de realizat. Fațada la stradă poate fi decorată cu forme simplificate care să țină seama de împărțirea câmpurilor de fațadă. Târnațul sau alte terase este locul unde pot apărea decorații specifice lemnului. Ușile și ferestrele cu ușori, montanți, panouri etc., comandate cu decoruri specifice, pot întreține meșteșugurile locale.

Mulurile și ancadramentele simple pot fi trase cu profile specifice. Medalioanele de fațadă pot fi făcute atâta vreme cât mențin o simbolistică care mai are sens și se înscrie în specificul local.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Decorații, mai ales în elementele de lemn, pot apărea și pe astfel de construcții de gabarit mare sau pe construcțiile pe care le acompaniază (case specialiști, birouri etc.) și care se realizează după specificul local. În rest, o arhitectură care își exprimă, cu materiale locale, utilitatea este cea mai

bună soluție de integrare a acestor gabarite relativ mari. Astfel, aerisirile de la șurile cu ladă și decorațiile la pridvoare pot fi folosite cu succes.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Piese decorative de lemn de la pridvoare, timpane, tâmplării la case și anexe trebuie să fie întreținute sau dacă sunt deteriorate, înlocuite cu unele similare. Termoizolarea cu polistiren nu se va face dacă elementele de fațadă sunt valoroase. Sunt preferate termoizolări pe partea interioară a pereților, pereți ventilați sau tencuieli subțiri termoizolante.

Elementele de tencuială se pot reface cu tehnici specifice. Fotografii din anii 30'-70' și exemple similare pot susține refacerea tipurilor de fațade decorate din zonă.

Marcarea elementelor clasicizante se poate face într-o manieră cât mai discretă. Astfel, se vor păstra culorile specifice zonei: mieriu, alb-vinețiu, ocru și alte culori desaturate.

6 Recomandăm folosirea zugrăvelilor naturale pe bază de var și reabilitarea decorațiilor existente.

6. SPAȚIUL PUBLIC

6.1. SPECIFICUL LOCAL

Specificul spațiului public rural – „la țară” – este fluiditatea și polivalența spațiilor. Iarba întâlnește pietrișul într-un mod delicat, natural, apa se scurge prin mici șanțuri înierbate, uneori pavate. Spațiul public rural nu se ascunde sub o vegetație bogată, ci caută un loc bine înșorit. Cimitirele sunt plantate cu pomi. Există aliniamente la drum. Se plantează un măr, dud sau nuc la intrare, lângă fântână. În gospodărie nu există nimic gratuit, fără scop. Fântâna, banca, copacul au toate valoare funcțională. Materialele folosite sunt cele locale: lemn, piatră, pietriș și iarbă. Nu se folosește metal în exces, nu se pun flori decorative de plastic.

Astăzi, în majoritatea satelor traversate de un drum județean sau național, strada principală a devenit șosea și a rămas puțin spațiu alocat oamenilor. Un fenomen recent apărut este apariția spațiului public amenajat în acest scop și dotat cu mobilier corespunzător.

6.2. RECOMANDĂRI

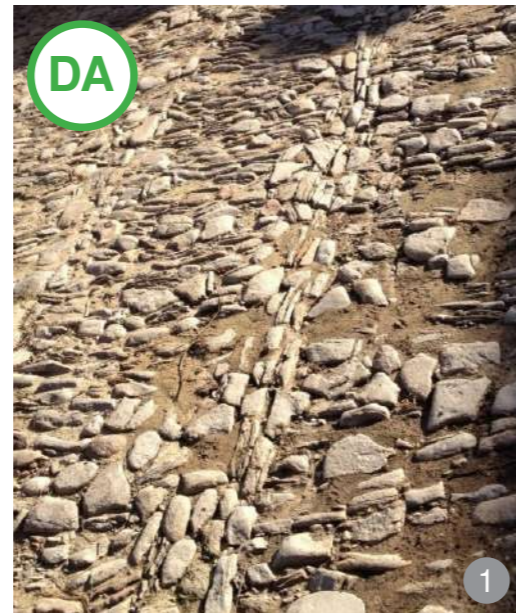
Spațiul public rural trebuie să-și păstreze autenticitatea, să conserve austeritatea, simplitatea și fluiditatea.

Acest specific nu trebuie distrus prin diverse amenajări urbane (ca în orașe: pavele de beton, trotuare cu borduri etc.). Pentru a-l conserva intact, se recomandă **evitarea** amenajării cu decorații tip – căruțe cu flori, fântâni arteziene sau plantații horticoale de flori și soiuri de arbuști de import.

Materialele folosite trebuie să fie exclusiv cele locale, iar elementele de mobilier (bănci etc.) trebuie confecționate cu meșteri locali. Mobilierul urban, cofretele publice și posturile de transformare și reglare vor fi astfel proiectate, încât să se integreze în peisajul și arhitectura locală. Nu se acceptă proiecte tipizate, ci doar soluții adaptate locului. Investițiile și evenimentele publice – clădirile publice (școală, primărie, biserică etc.), piețele pentru produse locale, târgurile sezoniere, festivalurile și sărbătorile – trebuie să fie exemple de bune practici pentru toată comunitatea atât ca arhitectură, cât și ca amenajare și integrare în peisaj.

Drumuri și alte căi de acces public

Pe timp uscat, circulația auto ridică praful, pe timp ploios se face mult noroi, iar circulația pe timp de iarnă este extrem de dificilă. În ultimii ani, drumurile principale sunt modernizate exclusiv pentru circulația auto, cu tendințe de

AȘA DA: Evitarea suprafețelor exclusiv cu pământ care se înnoroiază sau produc praf, poate fi făcută cu ajutorul materialelor naturale din zonă – piatra de râu.

amenajări urbane (trotuare înguste cu pavele de beton sau chiar din beton turnat) în interiorul localităților.

În mod tradițional, drumurile satești sunt delimitate de zone înierbate, taluzuri sau șanțuri deschise. Ele sunt utilizate simultan de către oameni, bicicliști, animale, căruțe/săni și autovehicule. Tendința actuală – prin amenajări și asfaltare – este de a crește și a favoriza tranzitul auto, în detrimentul celorlalți participanți la trafic. Acest lucru dăunează siguranței, confortului de locuire și comunității. La nivelul spațiului public, se vor reface aliniamentele existente la nivelul străzii (pomi fructiferi sau alte aliniamente specifice fiecărei localități/zone din interiorul localității). Se va conserva biodiversitatea (inclusiv păstrarea lângă construcții a speciilor de păsări și animale care asigură echilibrul ecosistemului: rândunele, cucuvele, lilieci, vrăbii etc.), prin folosirea plantelor autohtone, specifice zonei, și a practicilor agricole tradiționale.

În spiritul principiilor de conservare a specificului local, se recomandă păstrarea polivalenței drumurilor și limitarea vitezei auto, păstrarea rețelei stradale existente și a profilului transversale ale drumurilor. Nu se permite lărgirea drumurilor și crearea de trotuare supraînălțate, de tip urban, cu rigole îngropate. Suprafețele de circulație (drumuri și alei publice sau private) trebuie să fie cât mai permeabile, cu pavaj din piatră sau pietriș de calcar, evitându-se folosirea betonului, asfaltului și a pavelelor din beton.

Asfaltarea drumurilor trebuie să se limiteze la drumurile principale și să includă o atentă rezolvare a pantelor drumului, a scurgerii apelor pluviale, a terasamentelor. Ignorarea acestor detalii sau rezolvarea lor superficială conduce la deteriorarea rapidă a asfaltului sau a stratului de uzură (în special în zonele umbrite, unde apa și gheața stagnează) și face extrem

AȘA DA: Specificul spațiului public rural – „la țară” – este fluiditatea și polivalența spațiilor. Ulițele nu sunt doar un loc de parcurgere a distanțelor, sunt și un spațiu de socializare între săteni. Accesul la apă, chiar și pe pâraurile care au necesitat sistematizarea din cauza inundațiilor, poate fi făcut posibil prin amenajări ale spațiului public.

AȘA DA: Pe cât posibil, se va evita asfaltarea excesivă a ulițelor preferându-se îmbrăcămiși din pietriș drenante.

de dificilă folosirea drumului.

Drenajul căilor de circulație trebuie realizat cu șanțuri deschise, înierbate, care prezintă următoarele avantaje: încetinesc scurgerea apei, reduc riscul de inundații (reducerea vitezei apei înseamnă debite mai mici în aval) și participă la preepurarea apelor recuperate de pe drumuri (fenomenul de fito-epurare). Se recomandă rezolvarea corectă a colectării și a scurgerilor de ape pluviale, a taluzurilor, a podețelor, a sprijinirilor de pe marginile drumului, a parapetilor etc. și a infrastructurii

drumului, înaintea lucrărilor de finisare rutieră. În cazul drumurilor secundare, pavarea cu piatră spartă împănată, pe pat de geotextil, este mai rezistentă în timp și mai eficientă. Elementele de siguranță a drumului (podețe, ziduri de sprijin, balustrade etc.) vor fi realizate din materiale locale: zidăria din piatră naturală, construcții din lemn sau plantații cu scop de stabilizare a terenului.

Indiferent de modul de realizare a drumurilor, acestea se întrețin periodic (se completează pietrișul,

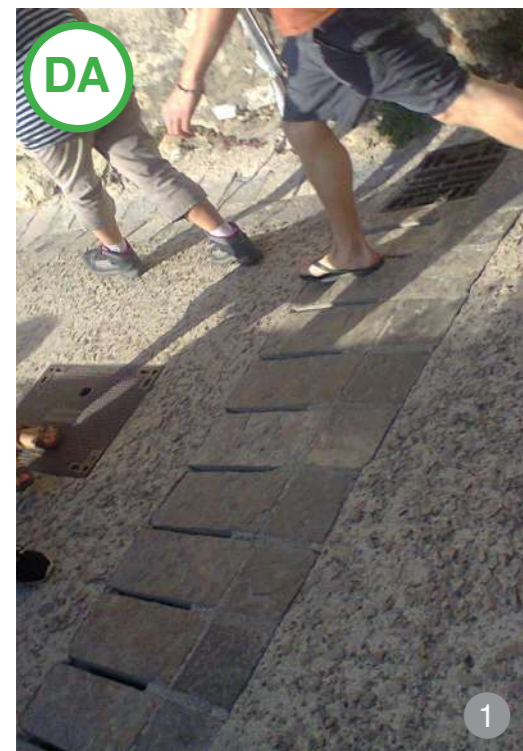
se repară asfaltul, se curăță șanțurile etc.). Fără o întreținere corespunzătoare, orice drum se deteriorează și face dificilă deplasarea. Întreținerea drumurilor asfaltate e mai costisitoare, iar pe timp de iarnă aderența lor e mai mică decât a celor pietruite.

Aleile pietonale se vor pava cu materiale naturale – piatră spartă sau de râu.

Ulițele și potecile nu vor fi asfaltate sau pavate, se recomandă pietruirea sau înierbarea lor.

Pentru plantațiile menite să stabilizeze drumurile, se recomandă specii locale (ulm, salcâm, carpen, salcie, alun).

Zonele de parcare vor fi realizate din pietriș compactat (criblură spartă) din materiale locale (calcar). Sunt interzise pavelele de beton și zonele asfaltate. Parcările vor fi integrate în vegetație și nu vor fi marcate cu vopsele, ca în mediul urban. Pistele pentru biciclete între sate sunt foarte necesare și sunt obligatoriu de făcut de către autoritățile locale pentru ușurarea transportului de scurt

AȘA DA: Rezolvări pentru colectarea apelor pluviale și transversale pe drum duc la o durată mai mare de folosire chiar și a suprafețelor de drenare.

parcurs atât pentru localnici, cât și pentru turiști.

Elemente de mobilier rural exterior

Se întâlnesc, în funcție de specificul și destinația așezării, o serie de elemente caracteristice realizate cu preponderență din lemn, nuiele/lețuri și zidărie din cărămidă și piatră. De aceea, se recomandă ca, pentru obiectele noi de mobilier din spațiul public rural, să se păstreze specificul localității în care se află.

Mobilierul se va realiza cu preponderență din materiale naturale: lemn, piatră. În alcătuirile constructive pot fi folosite și alte materiale (de ex., prinderi metalice discrete etc.), însă acestea nu vor avea o pondere importantă, încadrându-se în specificul și formele locale. Nu se vor folosi materiale ca betonul, metalul exclusiv (de ex., pe băncile din beton/metal nu se poate sta vara sau iarna), materiale strălucitoare (inox) sau alte materiale nespecifice (rășini, PVC, mase plastice, fibră

AȘA DA: Soluții puțin industrializate pot asigura rezolvări rapide a lungimilor mari de împrejmuire.

AȘA DA: Lemnul de larice, salcâm sau stejar tratat poate fi folosit chiar și la pardoseli.

AȘA DA: Dacă sunt necesare, terasările se pot realiza cu folosirea cât mai puțină a betonului.

Multe din satele sălăjene înlocuiesc tradiționala cruce din lemn cu altele noi realizate din beton.

de sticlă). Nu se vor realiza placări cu piatră spartă, plăci ceramice sau cu elemente de lemn care să dea un aspect „rustic”. Conceptul de „rustic” este diferit de conceptul de „tradițional” (vezi Glosar). Se va evita vopsirea mobilierului în culori stridente sau folosirea unor culori nespecifice de baie pentru mobilierul din lemn.

Răstignirile

Din perspectiva arhitecturală, se poate spune că există diferite tipuri de cruci. Acestea pot fi clasificate după:

- funcție: îndrumătoare (la răspântii de drumuri), probatoare (la răscruce de drumuri), protecție, aducere aminte, crucea și fântâna (loc de popas);
- amplasament: crucea din intravilan (de lângă casă, biserici, școli etc.), crucea din extravilan (la locurile de popas, lângă mori, la răspântii), crucea din locații cu semnificație specială (în locul vechilor biserici dispărute sau mutate, loc de jurământ).²⁰

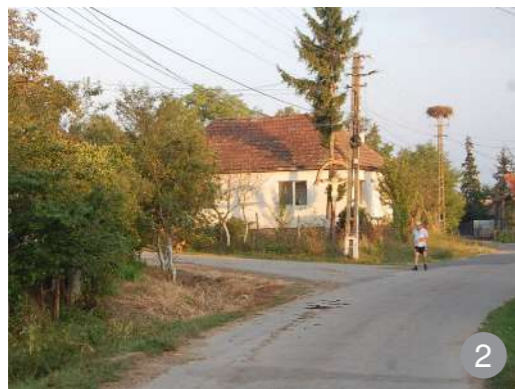
Răstignirile aflate la intersecții de drumuri sunt adesea lângă un copac cu coroană mai mare, o bancă și chiar și o fântână, pentru a deservi călătorilor.

La început, răstignirile au fost doar niște simple cruci de lemn, dar pe parcurs acestea au devenit niște obiecte complexe de proporții mai mari. Stilul lor diferă, fiind influențat de particularitățile zonelor în care au fost amplasate. Astfel, răstignirile aflate în Sălaj sunt mai simple, au un stâlp vertical, sculptat sau vopsit pe un suport de tablă, pe care este așezat trupul lui Hristos răstignit. Deasupra acestuia, este prinsă în cuie, pe stâlp, o plăcuță cu inscripția I.N.R.I sau este direct sculptat pe lemn. Pentru protejarea lemnului, aceste cruci au

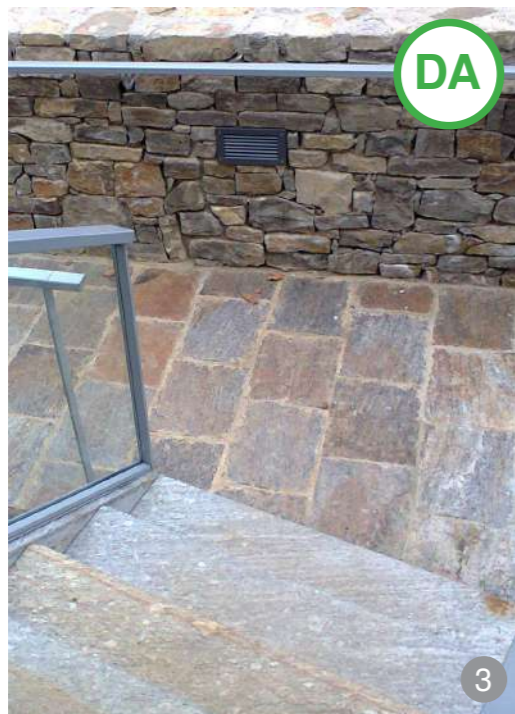
²⁰ Camelia Burghel, *Satele sălăjene și poveștile lor*, volumul I, *Ritmurile cotidianului. Dimensiuni feminine/masculine ale satului sălăjean tradițional* (Zalău: Caiete Silvane, 2015).

Răstănișurile de la Biserica din Voievodeni

Răstănișurile sunt amplasate la intersecții.

AȘA DA: Trepte masive din piatră și parapet din piatră cu rosturi adâncite pot acompania cu succes amenajările publice sau private.

de obicei un acoperiș semicircular din tablă ornat cu diverse elemente decorative, zoomorfe și florale.

Din păcate, în ziua de azi se pierde tot mai mult din specificul local, multe din satele sălăjene înlocuind tradiționala cruce, cu altele noi realizate din beton sau bare metalice, unde trupul lui Iisus este realizat din tablă de culori stridente și sunt înconjurată de garduri și parcuri.

Locuri de joacă

În organizarea locurilor de joacă din zona rurală se vor avea în vedere:

Amplasamentul

- o amplasare care să ajute la valorificarea spațiului public cu activități comunitare;
  - integrarea în ansamblurile construite;
  - integrarea în peisaj;
- Adresabilitate
- realizarea unor lucrări cu o adresabilitate pe grupe de vârstă;
  - posibilitatea realizării unui minim control social odată cu spațiile pentru părinți sau bunicii ce însoțesc copiii la locul de joacă;

Materiale

- echipamentele sau spațiile locului de joacă pot face referire la tradițiile

și obiceiurile copiilor din zona Meseș; • utilizarea de materiale naturale și tehnici tradiționale în realizarea acestor echipamente pot pune în evidență meșteri (dulgheri, tâmplari, fierari) și meserii (împletitul nuielilor) locale;

• este necesar ca proiectele și realizările de acest fel să fie o contrapondere fezabilă, după normele de siguranță europene, economică, mult mai atractivă decât echipamentele din plastic, fibră de sticlă etc.

Iluminarea exterioară

Nu se va folosi lumina artificială în exces (ținând cont de contextul cu preponderență natural în care se încadrează, aceasta poate dăuna bioritmului animalelor și al insectelor din zonă). Corpurile de iluminat vor avea volume simple, fără ornamentări excesive. Se recomandă folosirea luminii calde, apropiate de cea naturală (3000 K). Iluminarea nu se va realiza în mai multe culori. Pe cât posibil, se recomandă realizarea controlului luminii cu variatoare atât pentru spațiul public, cât și pentru cel privat.

AȘA DA: Reciclarea materialelor existente în comunitate folosite în scopul proiectării unui loc de joacă pentru copii este o posibilitate ecologică de dezvoltare a spațiului public la sat.

Reclamele, firmele, inscripțiile, însemnele

Se vor amplasa în așa fel încât să nu constituie elemente care obturează sau concurează cu elementele de fațadă (profilaturi, ferestre, streșini etc). Se va evita poluarea luminoasă. Dimensiunile panourilor vor fi specifice funcțiilor pe care le anunță și nu se vor amplasa mai sus de nivelul parterului. Se

recomandă realizarea unor piese/construcții mobile pe care să fie amplasate reclamele luminoase, amplasate în așa fel încât să nu obtureze construcțiile principale. Pe cât posibil, nu se vor amplasa pe clădiri.

Amplasarea panourilor obligatorii de edificare a investițiilor se va alege, astfel încât să nu obtureze imaginea de ansamblu a investiției.

AȘA DA: „Terra Nova Play Experience”, realizat de biroul de proiectare HAPA, Canada, este un loc de joacă pentru copii în relație strânsă cu peisajul înconjurător prin folosirea materialelor locale, fiind un model care prezintă posibilitatea de folosire a meșterilor și a tradițiilor locale.

7. PERFORMANȚĂ ENERGETICĂ

Casele în care locuim și clădirile în care ne desfășurăm activitățile zilnice reprezintă fondul construit care are un impact major asupra mediului înconjurător, fiind, pe lângă ocuparea unui teren ce ar fi putut fi verde, și un important factor de poluare. Utilizarea materialelor de construcție ecologice, din resurse naturale sau produse naturale reciclate, constituie, de fapt, un prim pas către bunăstare și un nivel superior de viață, în condițiile în care, sărăcia este o caracteristică atât de prezentă astăzi în majoritatea zonelor rurale. În mod paradoxal, deși multe din produsele naturale, au fost tradițional utilizate în construcții durabile și sănătoase, de sute de ani, acestea au fost total ignorate tehnic și legislativ-normativ, fiind considerate demodate sau „rușinos a fi utilizate” (ex. paie, lână, uneori chiar lemnul, varul natural etc.), în detrimentul produselor de sinteză, poluante încă din faza de fabricare și pe toată durata de exploatare,

dar considerate moderne (ex. PVC, BCA, polistirenul expandat sau extrudat, produsele aglomerate cu rășini sintetice, ș.a.)²¹.

7.1. RECOMANDĂRI

Recomandările privesc materialele de construcție, conformația acestora, soluțiile tehnice și compatibilitatea dintre materialele de alcătuire.

Acolo unde este posibil, se recomandă apelarea la materiale locale naturale, tehnici tradiționale și la meșteri populari.

Recomandările sunt comune tuturor categoriilor de construcții:

A. construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250 – 395 mp) dispuse în sistem pavilionar;

B. construcții noi cu gabarit mare (250 – 395 mp) de tip monovolum, atât pentru construcțiile noi/ conversii/ extinderi, cât și pentru construcțiile existente.

7.1.1 Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc)

Sistemele de încălzire folosite vor fi eficiente termic, conform standardelor de mediu și eficienței energetice a clădirilor.

Se recomandă folosirea unor sisteme de încălzire alternative folosirii gazului metan sau combustibililor solizi (fosili). Acestea pot fi folosite acolo unde există rețele locale specifice, însă se recomandă și folosirea unor tehnologii alternative, pentru asigurarea unui minim grad de independență.

Dintre sistemele de energie alternativă, se pot folosi:

- panouri solare și panouri fotovoltaice (se încurajează utilizarea acestora, amplasate pe acoperiș în măsura în care acestea nu denaturează imaginea ansamblului și se încadrează discret în peisajul rural);

- pompe de căldură, acolo unde este posibil, și investiția se justifică (în variantele aer-apă, sol-apă, apă-apă, aer-aer, în funcție de caracteristicile terenului);

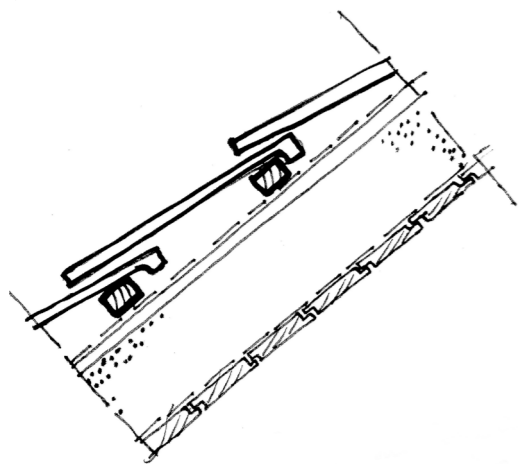
- cazane cu combustibil solid regenerabil (biomasă și/sau combustibil rezultat în urma reciclării).

Se recomandă încadrarea sistemelor de energie alternativă în specificul local sau camuflarea lor cu ajutorul unor elemente tradiționale specifice și, prin modul lor de funcționare, nu trebuie să afecteze vecinătățile. Dimensionarea, punerea în operă și funcționarea lor trebuie să respecte normativele și prevederile tehnice în vigoare la data întocmirii proiectului/execuției lucrărilor de construire.

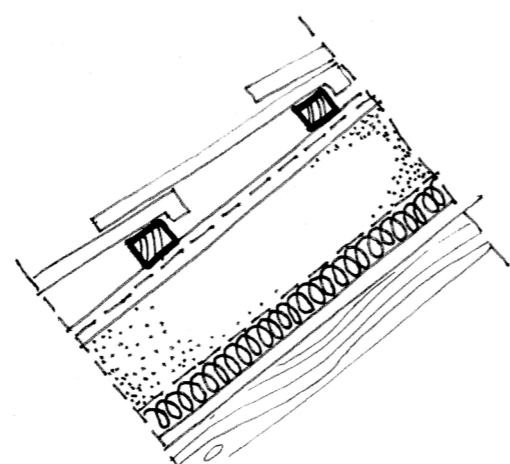
Materialele combustibile, disponibile local, se pot împărți în: materiale lemnoase (deșeuri de lemn, rumeguș, căzătură de lemn masiv în păduri, resturi de lemn) și materiale nelemnoase (cerealiere sau de origine organică). Pentru zonele în care nu sunt disponibile ca sursă de energie termică gazele naturale, este necesară utilizarea centralelor care utilizează combustibili solizi.

Exemple de materiale combustibile sustenabile:

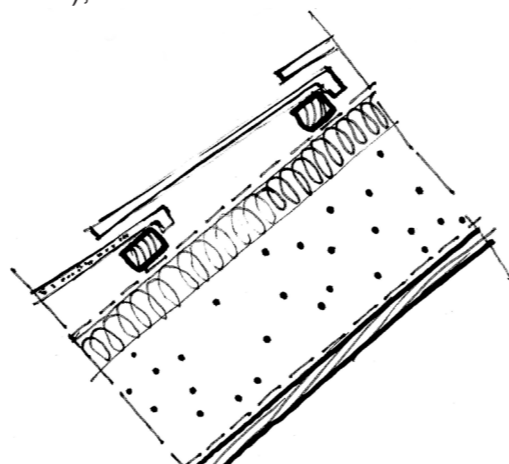
- **Peleții din lemn** sunt deșeuri lemnoase, deshidratate și comprimate până la dublul densității energetice a lemnului verde, neuscat. Caracteristici: putere calorică mare, densitate mare, costuri relativ reduse de transport; sunt o sursă alternativă de energie capabilă să înlocuiască combustibilii convenționali (gazul natural, GPL, petrol, cărbune, lemn, ulei, electricitate etc.); sunt neutri din punct de vedere al emisiilor de carbon. La ardere, aceștia emit aceeași cantitate de dioxid de carbon care a fost absorbită de pădure în timpul creșterii; peleții din lemn ard aproape fără emisie de fum – în gazele de ardere praful este alcalin; Au un conținut scăzut de metal, iar sulfurile sunt aproape inexistente; Cenușa, bogată în minerale, poate fi folosită cu succes drept îngrășământ natural; Peleții costă mai puțin decât combustibilii fosili și sunt considerați înlocuitori ai gazelor naturale (mai ieftini cu 20-25% față de gazul natural, nu prezintă pericol de explozie, se utilizează cu același confort); Comparativ cu lemnul de foc, peleții

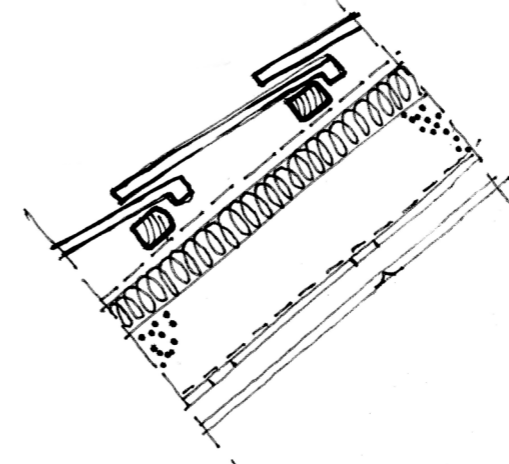
Acoperiș de țiglă izolat sub folia de difuzie de pe șipci cu: 15 cm mortar de pământ cu paie ce stă pe un pod de scânduri de lemn separat de acesta cu o folie împotriva vaporilor.

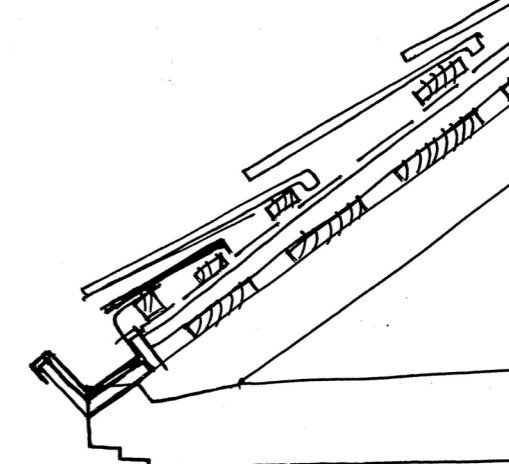
Acoperiș de țiglă izolat peste căpriori sub folia de difuzie de sub șipci avem 15 cm de fibre celulozice suflate sub folie împotriva vaporilor. Se mai adaugă între căpriori plăci rigide termoizolante fibrolemnoase 5 cm. Acestea se pot tencui cu tencuieli de lut.

Pluta este iarăși un material natural care poate termoizola sub folia de difuzie deasupra unui mortar de umplură din lut cu agregate uscate (tuf vulcanic care se poate exploata din zonă).

De asemenea, pluta este compatibilă și cu o termoizolație din fibre din cânepă. La interior tavanul mansardei poate fi realizat și din profile și gips carton.

Odată cu termoizolarea, se pot face și alte lucrări pentru întreținerea mai bună a clădirii. Exemplu: realizare de jgheaburi ascunse sau culcate.

21 Constantin Miron, *Materiale neconvenționale locale pentru energie sustenabilă* – INCD URBAN INCERC Iași, pp.10-11.

sunt mai eficienți din punct de vedere al randamentului de ardere, al puterii calorice, al confortului și al siguranței în utilizare.

• **Brichete din resturi vegetale din agricultură** – se obțin prin comprimarea mecanică sau hidraulică a biomasei (resturi vegetale din agricultură, paielor de grâu, orz, orez, răpiță, muștar, vrejuri de soia, fasole, resturi vegetale de viță-de-vie, coceni de porumb, resturi forestiere) pentru reducerea dimensiunilor și obținerea unui produs compact și cu o putere calorică mare. Dintr-o tonă de paie, se obține o tonă de brichete. Puterea calorică a brichetelor din resturi vegetale este mai mare decât a lemnului de fag și aduce o economie de 60% față de încălzirea cu gaze și de 40% față de încălzirea cu lemne²².

• **Porumb**

a) *Strujenii de porumb* au proprietăți foarte bune de combustie, aceștia având doar un dezavantaj minor: faptul că au un conținut ridicat de apă la recoltare. Momentan, există tehnologia necesară pentru recoltarea strujenilor, aceasta presupunând atașarea unei prese de balotat paralelipipedică de o combină, pentru procesul de colectare și presare

a cocenilor, pănușilor și frunzelor. Proportia porumb boabe-strujeni 1: 1,3, cu o producție de porumb de 6,8 t/ha ~ disponibilitate teoretică de 9 t/ha strujeni. Proprietăți de utilizare energetică: puterea calorică 4,92 kWh/kg.

b) *Coceni de porumb*

Datorită creșterii sectorului de energie regenerabilă și insuficienței biomasei bazată pe lemn, se cercetează metode noi de utilizare a resurselor agricole.

Porumbul este, în general, unul dintre cele mai importante recolte, iar cocenii se remarcă prin proprietățile de combustie, folosirea lor drept combustibil având un viitor promițător. Au apărut noi tehnologii de prelucrare a cocenilor, aceștia putând fi utilizați și ca așternut pentru păsări și producția avicolă, așternuturi pentru animale mici precum câini, pisici, etc. și, totodată, ca materie primă pentru industriile farmaceutice sau de construcții. 1 ha de coceni de porumb este echivalent cu 700, până la 1100 litri de petrol pentru încălzire. Densitatea volumetrică a cocenilor de porumb este comparabilă cu tocătură lemnoasă de molid (160-170kg/m³)²³.

• **Compost**

Compostul poate fi folosit și la alimentarea centralelor verzi, fiind o sursă naturală independentă de energia termică și gaz natural, totodată, putând fi construită de oricine și cu o investiție minimă. Acest sistem construit ca un generator funcționează pe baza fermentării naturale a compostului. De exemplu, acesta poate furniza căldură, gaz metan și electricitate unei ferme având suprafața de 1500 mp pe o perioadă de 12-16 luni^{24,25,26}.

7.1.2 Eficiență termică (sisteme și materiale de izolare)

Termoizolațiile utilizate în prezent au la bază materiale minerale (anorganice) – vată de sticlă, vată bazaltică sau materiale organice – polistirenul și poliuretanul. Materia primă pentru aceste materiale provine din surse neregenerabile, presupunând un consum mare de energie și emisii de CO₂ atât pentru fabricare, cât și pentru prelucrare.

Izolația are rolul de a reduce consumul de energie pentru încălzire. Din punct de vedere al

eficienței, termoizolațiile naturale nu sunt mai puțin performante decât izolațiile din fibre sintetice.

Tipurile de izolații naturale:

a. **Izolația naturală din fibre de lână de oaie** se utilizează ca izolator termic și fonic atât pentru construcțiile din lemn, cât și pentru casele din cărămidă sau piatră.

Calitățile izolației din fibre de lână:

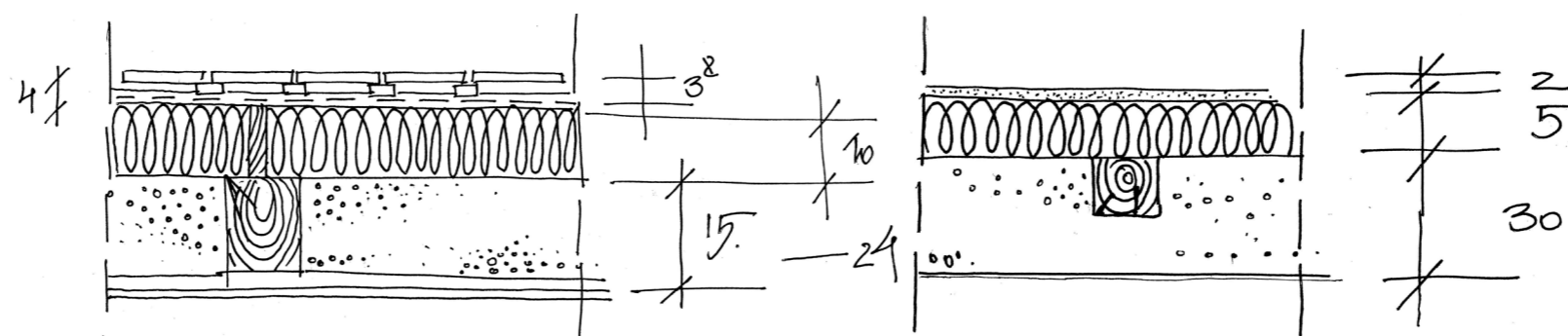
- e un material termo-fonoizolant ecologic și sănătos, obținut din materii prime naturale, regenerabile. După terminarea ciclului de viață, izolația din lână se poate refolosi, sau este biodegradabilă;

- e accesibilă local (se produce în România);

- se realizează din fibre de lână naturală, spălată, tratată cu sare de bor, pentru insecte, și ignifugată. Poate fi prelucrată în saltele, plăci semirigide sau puf, fără mijloace speciale de protecție;

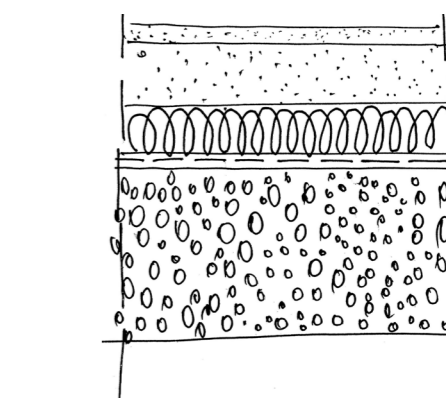
- este rezistentă împotriva mușcăturii și nu putrezește;

- are capacitatea de a absorbi și de a elibera umiditatea din aerul înconjurător. Lâna este un material higroscopic, ceea ce înseamnă că poate absorbi până la 30%-40%

Perete ventilat sub folia de difuzie ce protejează un „sandwich” de vată minerală pusă peste un perete de pământ cu schelet de lemn

Amplasarea termoizolației în sistem închis cu fața tencuibilă la un perete de pământ cu schelet de lemn. Nu este economic să se construiască numai pereți de pământ. Aceștia ar depăși grosimi de peste 1m ca să se ajungă la standardele actuale.

Pardoseală lipită reabilitată termic:

- mortar pe pământ;
- lipitură de pământ cu agregate minerale;
- termoizolare plăci rigide fibrolemnoase sau bazaltice;
- folie anticondens;
- strat rupere a capilarității.

22 Miron, *Materiale neconvenționale*, pp.106,116.

23 Agropower. Energie regenerabilă din reziduuri agricole, <http://www.agropower-energy.ro/index.php?page=agro-biomasa> (accesat 17 ianuarie 2017)

24 Garden Bio, <http://gardenbio.ro/cum-se-obtine-compostul/> (accesat 17 ianuarie 2017)

25 Compostarea Deșeurilor, <https://compostareadeseurilor.wordpress.com/category/compostul-si-utilitatea-lui/> (accesat 17 ianuarie 2017)

26 100% Construct, http://www.100construct.ro/index.php?section=detalii-articol&id=1603&cat_id=36 (accesat 17 ianuarie 2017)

Montarea termoizolației din fibre de lână de oaie

Montarea termoizolației din fibre de cânepă

Montarea termoizolației din fibre de lemn

din propria greutate în umiditate, păstrându-și proprietățile. Fibrele de lână încearcă, în mod natural, să se mențină în echilibru cu umiditatea schimbătoare a atmosferei. Când temperatura exterioară scade și umiditatea aerului crește, atunci, lâna preia din umiditatea suplimentară și eliberează căldura în acest proces. Într-o zi călduroasă, procesul invers se întâmplă: lâna eliberează umiditatea în aer și, în același timp, absoarbe energie, astfel, răcind încăperea pe care o izolează. Din acest motiv, se spune că lâna „respiră” și acționează ca un condiționator natural de aer. Fibrele sintetice sau minerale nu au această proprietate și nu reacționează la schimbările rapide în temperatură

sau umiditate;

- conductivitatea termică a izolației din lână este cuprinsă între 0,0356 W/ mK și 0,040 W/mK;

- este un depoluant natural – locuințele moderne sunt din ce în ce mai populate cu produse care emană substanțe toxice pentru sănătatea umană. Lâna absoarbe în mod natural, diverși poluanți ai aerului: formaldehida (un cancerigen cunoscut), dioxidul de azot și dioxidul de sulf. Formaldehida este foarte des utilizată în produsele rășinoase din lemn, cum ar fi plăci de aglomerații de lemn (MDF), parchet și mobilă. Formaldehida este eliberată încet din aceste produse pe măsură ce rășinile conținute hidrolizează (se dizolvă în contact cu vaporii de apă). Aceste emisii nocive cresc odată cu temperatura și umiditatea. Fibrele de lână absorb și se contopesc, ireversibil, cu formaldehida și alte substanțe nocive. O casă complet izolată cu lână de oaie poate absorbi aproape 100% din formaldehida eliberată în aerul interior. Dioxidul de sulf și dioxidul de azot sunt deșeurile gazoase produse din combustia combustibililor fosili sau ai cărbunelui. Ele sunt cele mai întâlnite în încălzitoarele cu gaz, focuri deschise sau fumul de eșapament (care pătrunde în casă datorită proximității cu șosele circulate). Izolatorii din lână de oaie absorb definitiv aceste gaze nocive, la fel ca și în cazul formaldehidei, astfel, realizând o filtrare a aerului interior. Izolatorii din lână de oaie sunt singurii izolatori care au calitatea de filtrare a aerului interior, contribuind, astfel, nu doar la un confort termic sporit, dar și la menținerea pe termen lung a unui mediu sănătos²⁷.

b. Izolația din fibre de cânepă

este un material natural care nu conține substanțe de adaos dăunătoare sănătății. Procesul de producere presupune un consum redus de energie, iar rezultatul este un material cu calități tehnice excepționale. Se livrează sub formă de saltele sau role, fiind un produs recomandat pentru izolarea acoperișurilor, a pereților și a pardoselilor. Se realizează din fibre la care se adaugă 10-12% fibre Biko, pentru o stabilitate dimensională optimă. În ultima perioadă, a apărut izolația din cânepă 100% naturală. În acest caz fibrele Biko sunt înlocuite cu fibre naturale din porumb.

Calitățile izolației din fibre de cânepă:

- montare rapidă și simplă, fără zgârieturi și iritații ale pielii, poate absorbi până la 20% din greutatea sa în umiditate, fără nici o deteriorare a performanței termice, spre deosebire de izolațiile din fibre sintetice;
- are capacitatea de a regla umiditatea din încăperea. Pentru a nu influența negativ această trăsătură, trebuie folosite folii și bariere de vaporii care permit transferul umidității;
- are o conductivitate termică scăzută, cu o valoare de 0,040 W/mK;
- datorită faptului că fibrele de cânepă nu conțin albumină, nu este nevoie de un tratament împotriva moliilor și gândacilor.

c. Izolația din fibre de lemn

se prezintă sub formă de vrac, plăci flexibile sau plăci rigide termofonoizolante. Aceste produse oferă o soluție modernă, eficientă și ecologică și sunt utilizate, în special, la case pe structură de lemn, la casele eficiente energetic, dar și la casele tradiționale, construite din cărămidă.

Calitățile izolației din fibre de lemn:

- fiind un produs natural care nu influențează biologia construcțiilor, se recomandă folosirea lui la reabilitarea termică a construcțiilor existente, atât pentru cele cu pereți din cărămidă, cât și pentru cele cu structura din lemn sau pereți din lemn masiv;

- pentru fabricarea panourilor izolatoare din fibre de lemn se utilizează, ca materie primă, deșeurile de așchii din lemn provenite din fabrici de cherestea sau alți producători de produse din lemn sau lemnul nevalorificat silvic;
- este rezistentă la șocuri mecanice, absoarbe zgomotele și izolează excelent atât pe timp de iarnă, cât și vara;

- este ușor de montat, disponibilă și cu profile de nut și feder, pentru o montare mai sigură și pentru eliminarea punților termice. Se livrează în grosimi diferite;

- plăcile fibrolemnoase sunt deschise la difuzia vaporilor de apă și regularizează umiditatea, oferind un climat de locuit sănătos;
- corespund tuturor normelor referitoare la rezistența la foc și chiar dacă se ard, plăcile nu emit vaporii toxici;
- izolațiile din fibre de lemn, sunt materiale de construcții din surse naturale, regenerabile și care nu au un impact negativ asupra mediului înconjurător.

d. Izolația din vată bazaltică

este un material ecologic care se comercializează sub formă de plăci rigide sau saltele.

Calitățile plăcilor termoizolatoare din vată bazaltică:

- nu ard, nu emană gaze toxice și împiedică raspândirea focului;
- sunt permeabile la vaporii și permit trecerea vaporilor de apă din interior spre exterior, prevenind astfel condensul. Pereții vor fi uscați,

locuința aerisită, eliminând riscul de apariție a mușcăturii și a igrasiei.

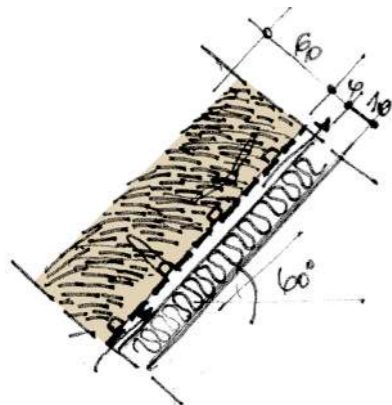
e. Tencuieli termoizolante tradiționale pe bază de argilă amestecată cu paie sau pleavă

Există tencuieli care pot asigura o anumită termoizolare, având înglobate în material substanțe minerale inerte și diferite tipuri de fibre. O tencuială cu o conductivitate termică scăzută poate suplini, de multe ori, necesitatea aplicării polistirenului. În același timp, sunt mai durabile și se pot aplica chiar și în cazul renovărilor pe suprafețele neregulate ale caselor tradiționale.

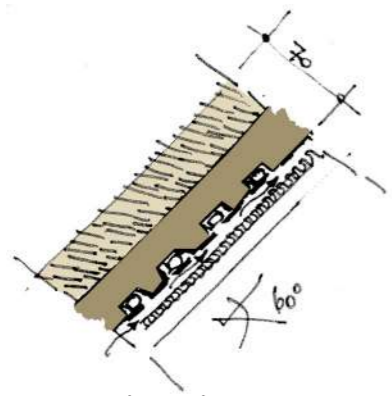
f. Baloții de paie

Paiele sunt folosite sub forma unor baloți compactați care sunt inserați în perete prin presare ușoară. Un balot de paie are la bază același material ca și lemnul: celuloza. Pentru că paiele sunt goale în interior, gradul de termoizolare este mai bun decât în cazul lemnului. În plus, comprimarea balotului îl face rezistent la compresie, ceea ce înseamnă că este potrivit pentru construcția unor ziduri solide. Tencuiala din pământ și var permite pereților să „respire”, reglează umiditatea și conferă un mediu de viață plăcut și sănătos.

Aceste construcții sunt foarte eficiente energetic datorită calităților termoizolante ale baloților de paie: un perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var, cu o grosime totală de 50 cm, asigură aceeași termoizolare ca un perete din 20 cm BCA cu 20 cm polistiren. Producerea unor materiale ca BCA-ul, polistirenul, tencuiala pe bază de ipsos și vopseaua pentru finisaje, necesită însă un consum de energie mult mai ridicat decât paiele, lemnul, pământul și varul, generând în același timp și un nivel ridicat de emisii CO₂. De asemenea, costurile

Dacă o impun cerințele, șarpanta acoperită cu paie scuturate și călcate se poate izola suplimentar. Între câpriori cu panouri (saltele termoizolante din fibre lemnoase. Sub astereală se poate monta o folie peste canalul de ventilație care ajută la difuzia vaporilor, la impermeabilizare, la protejarea la foc și care să aibă și calitate de protecție termică.

Folosirea ca substrat la paie a unui strat cu densitate mai mare diferită față de cel de suprafață permite întreținerea și schimbarea mai ușoară a stratului degradat.

pentru 1 mp de perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var este de trei ori mai ieftin decât 1 mp de perete din BCA, polistiren și tencuială din comerț. În plus, aceste case sunt sigure, rezistente la foc și cutremur se realizează rapid și oferă un mediu de viață plăcut și sănătos.

Concluzie/recomandări: se vor folosi materiale naturale regenerabile, în alcătuirii constructive care să respecte normativele și prevederile în vigoare referitoare la izolarea termică, protecția la foc etc. Pentru termoizolare, se vor folosi sisteme

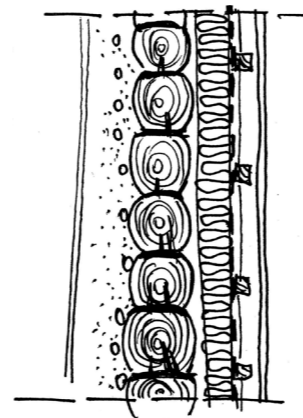
de termoizolare ecologice, pe cât posibil cu materiale provenite din mediul local (lână, cânepă, paie, rumeguș). O bună variantă pentru Transilvania centrală este folosirea tencuiei termoizolante pe bază de argilă amestecată cu paie. Acest tip de tencuială ușoară se folosește de sute de ani. Argila protejează materialul organic, paiele, iar acestea au rol de izolator termic. Calitatea amestecurilor de argilă cu paie sau pleavă folosite la izolarea termică a tavanelor, podurilor și pardoselilor presupunea generarea unor condiții de viață sănătoase, și anume, masivitatea termică, capacitatea de regulator de umiditate și lipsa oricărei emisii poluante chiar dacă din punct de vedere termic nu erau foarte eficiente.

Există pe piață deja suficienți producători de tencuiei termoizolante și materiale naturale termoizolante agrementate tehnic. Prin programele „Casa Verde” și „Casa Verde Plus” (2016), lansate de Ministerul Mediului, se încurajează folosirea sistemelor de încălzire din surse alternative și materiale regenerabile, acordându-se finanțări caselor sau altor obiective care folosesc panouri solare sau pompe de căldură, sisteme de acoperișuri verzi, sisteme de iluminat ecologice sau aleg să își izoleze termic pereții cu materiale ecologice, precum: lână, cânepă sau celuloza.

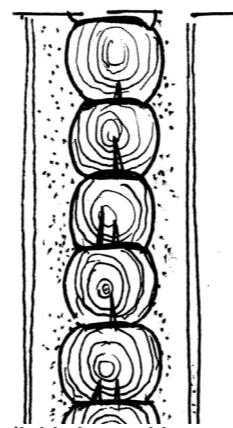
g. Pereții din lemn

Eficiența termică a acestora depinde de tehnicile și măsurile constructive luate în această privință. Astfel, pereții din lemn se vor proteja împotriva umidității:

- cu streșini conform specificului local;

Adăugare la interior a unui strat de termoizolație în spatele unui perete ventilat (gips carton)

Pereți de bârne lipiți și muruiți pe ambele fețe

- cu diferite muruieli și tencuiei din pământ cu adaos de fibre vegetale și produse sintetice sau organice;
  - cu lăsarea de goluri și canale de ventilare (de ex. la capetele grinzilor);
  - conformarea fizică a pieselor, astfel încât să nu stea apa pe ele;
  - protejarea pieselor cu baițuri, rășini etc.
- Realizarea etanșeității acestui tip de pereți tip „blockbau” poate reduce consumul de energie dacă:
- rosturile dintre bârne se blochează cu: mușchi, lut, mortar, fuior de cânepă etc.;
  - bârnele sunt așezate adecvat cu diferite nuclee de cioplire a părților pe care se suprapune bârna;
  - frontoanele din scânduri se

pot etanșa cu folii în spatele paramentului, dar și conform desenului.

Un audit termic necesar va impune termoizolarea suplimentară a pereților din bârne.

Pereții din bârne suprapuse, cu sau fără lipitură la exterior, pot fi termoizolați și la interior într-un sistem ventilat și care să protejeze termoizolația la îmbibarea cu apă din vapori. Termoizolația la exterior se poate face cu tencuiei termoizolante sau cu vată bazaltică în sistem ventilat pe schelet de lemn. Canalele de ventilație se vor proteja de accesul apei și al insectelor. Se vor avea în vedere măsuri suplimentare în dreptul nodurilor de la planșeu sau de la soclu. Odată cu confortul termic, se poate regla și cel acustic al acestor case de lemn.

h. Pereții de pământ

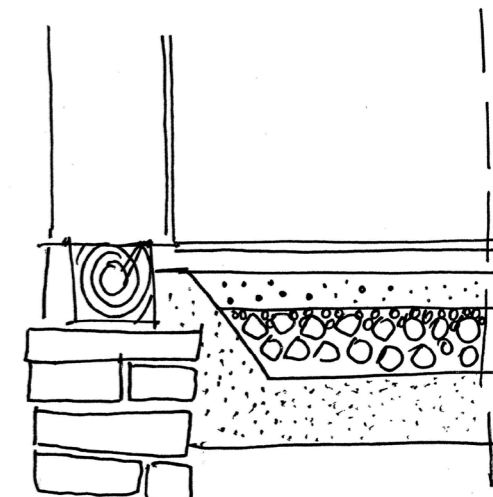
Cu schelet de lemn sau din material turnat în cofraje glisante, pereții de pământ (lut) pot ajunge cu greu la performanța de eficiență termică. O grosime de 95 cm la ei s-ar impune, ca să ajungem la un standard termic necesar. Cu toate acestea, pereții (dar și planșeele sau acoperișul) de 14-20 cm, întâlnit în zona Meseș, pot fi aduși într-o clasă superioară de eficiență termică, astfel:

- înlocuind materialul de umplutură (de exemplu la pereții cu schelet de lemn) cu pământ amestecat cu diferite fibre vegetale, argilă expandată, vată de sticlă sau materiale din roci vulcanice (care se găsesc în cariera de la Mirșid);
- adăugând în sistem închis sau deschis (ventilat) termoizolații suplimentare din materiale naturale permeabile la vapori pe interiorul sau exteriorul pereților;

• adăugând agregate minerale în componența materialului pentru reducerea deformărilor și neetanșeității rezultate la uscare;

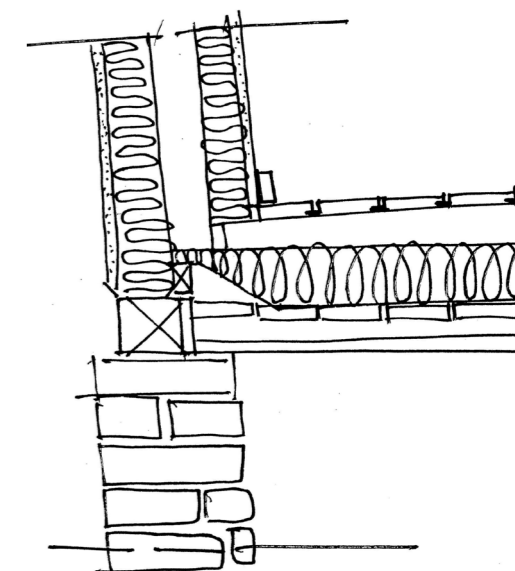
• protejând pereții cu streșini pentru reducerea expunerii la umiditate;

• întârziind expunerea la acțiunea vaporilor prin folosirea foliilor destinate în acest sens²⁸.

Alcătuire pardoseală de sus în jos:

- 2 cm de mortar de pământ cu ciment și rumeguș
- umplutură pământ cu paie
- pietriș pentru ruperea capilarității
- dop argilă amplasat în 2 straturi

Peste subsoluri sau planșee de lemn cu gol sanitar de ventilație sub ele se poate reface termoizolația odată cu desfacerea podelelor. Termoizolațiile acestea se pot uni prin scheletul de lemn al peretelui cu cele exterioare, asigurând anveloparea integrală a casei.

28 Gernot Minke, *Building with Earth. Design and Technology of a Sustainable Architecture* (Basel, Switzerland: Editura Birkhäuser, 2006), pp. 47-48, 80-82.

ANEXA 1

Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării (imagine generală din punct de vedere, siluetă)

În vederea obținerii avizului Comisiei pe „încadrarea în specificul local”, solicitanții vor depune online, la adresa _____ sau la secretariatul filialei OAR _____, adresa: _____, un dosar privind evaluarea impactului pe care l-ar avea gabaritul investițiilor cu construcții de tip hală (aici ar trebui detaliate tipurile) în silueta și imaginea generală a zonei rurale. Dosarul va conține planșe la o scară adecvată prezentării și următoarele documente:

- Documentație fotografică generală privind zona în care se va desfășura investiția, în care să apară, din puncte de vedere cunoscute la nivel local, modul de așezare în relief a localității, principalele repere și limitele localității (în cazul localităților neîncadrate sau fără repere înalte, folosiți vederi panoramice din afara localității). Identificați locul investiției pe aceste documente.

- Două siluete caracteristice ale localității prezentate la o scară adecvată prezentării. Identificați locul investiției pe aceste siluete.

- Ortofotoplan sau vedere de sus a localității de tip Google Earth, cu marcarea punctelor de unde s-a făcut documentarea fotografică și siluetele descrise mai sus. Identificați locul investiției pe această planșă.

- Documentație fotografică la nivelul ochiului sau din repere în imediata vecinătate a investiției. Identificați locul investiției pe aceste documente.

- O desfășurată stradală, în care

să apară, de o parte și de alta a parcelei investiției, frontul la stradă a cel puțin trei parcele. Identificați limitele parcelei investiției, cu fațada detaliată spre stradă a investiției, cotați amplasarea construcției față de limitele laterale și construcțiile învecinate.

- Un profil stradal transversal, în care să apară construcțiile la stradă de pe parcele, secțiunea drumului și amenajările acestuia, secțiune caracteristică prin construcția investiției. Identificați limitele parcelei investiției, cotați amplasarea construcției față de aliniament și construcțiile învecinate, cotați secțiunea la o scară adecvată, astfel încât investiția să poată fi comparată cu restul construcțiilor descrise.

- Două cadre în perspectivă de la nivelul ochiului în susul și în josul străzii cu clădirea studiată. Evidențiați modul în care ați integrat clădirea în fondul construit vecin și în peisaj.

ANEXA 2

GLOSAR

Termeni de arhitectură

conservarea – presupune menținerea unei clădiri (structuri) în starea existentă cu stoparea degradărilor. Este o intervenție care nu aduce îmbunătățiri de confort clădirii, care nu transformă o clădire istorică sau o casă țărănească veche într-o clădire locuibilă. Intervenția se pretează la imobile care vor deveni piese de muzeu sau de interes turistic, sau sunt ruine păstrate pentru aspectul lor deosebit.

restaurarea – presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil dintr-o perioadă anterioară originală/principală prin eliminarea extinderilor (adăugirilor) secundare sau prin reasamblarea componentelor (subansamblurilor) existente fără a introduce elemente noi. Este o intervenție care „curăță” clădirea de toate extinderile inadecvate, realizate într-o manieră diferită de cea tradițională sau cu caracter de provizorat, și care pune în valoare clădirea într-o formă ce poate fi reconstituită pe baza unor fotografii de arhivă, studii și cercetări realizate pe structura și arhitectura casei. Nu presupune înlocuiri masive de material, amenajări de confort substanțiale sau extinderi moderne. Poate fi aplicată pentru clădiri vernaculare (tradiționale) recente prevăzute cu bucătării și toalete în case.

reabilitarea – însumează toate intervențiile care urmăresc valorificarea și remedierea clădirii (structurii) prin păstrarea semnificației culturale a acesteia. Este intervenția cea mai răspândită, deoarece prin aplicarea acesteia clădirea devine utilizabilă în condiții de confort contemporane.

Intervenția își propune să conserve tot ce este valoros pentru clădirea respectivă, să aplice reparațiile necesare la structura istorică și să introducă în structura clădirii amenajările necesare care o fac utilizabilă pentru o funcțiune nouă sau cea originală, dar îmbunătățită (ex. zone primire, termoizolații, băi, bucătării, acces persoane cu dizabilități etc).

reconstrucția – presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil din perioada anterioară semnificativă și care se deosebește de restaurare prin introducerea materialului nou în țesutul clădirii. Este o intervenție aplicabilă clădirilor în stare de colaps sau precolaps, unde structura portantă nu-și mai îndeplinește rolul. Presupune înlocuiri masive de material, dar folosirea materialului originala maxim, care va fi reasemnat în structura reconstruită prin anastiloză (se va pune exact în locul de unde a fost demontat). Restaurarea și reconstrucția presupun de fapt o dezasamblare parțială sau integrală urmată de reconstruire. Zona de protecție este terenul format din parcele cadastrale situate în jurul unui monument istoric, prin care se asigură conservarea integrată a acesteia, în cadrul său construit și natural, și care permite perceperea nealterată a monumentului istoric. Zona protejată: zona naturală sau construită, delimitată geografic și/sau topografic și declarată conform legii, care cuprinde valori de patrimoniu natural și/sau cultural și este declarată, ca atare, pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a acestor valori.

autenticitatea – se presupune a fi în starea de construire inițială a clădirii, prin păstrarea materialului original care a îmbătrânit și s-a patinat odată cu trecerea timpului. Arhitectura tradițională: desemnează construcțiile ridicate de meșteri, de

oameni specializați în construcții, care și-au preluat cunoștințele pe cale orală, din strămoși, care provin din zona etnografică în care edifică, construiesc în clacă sau primesc onorariu pentru munca lor. Materializarea cunoștințelor lor conduce la o arhitectură specifică zonei din care fac parte.

arhitectura tradițională – cuprinde și clădiri cu caracter public (ex: biserici).

arhitectura populară – este arhitectura tradițională, așa cum s-a definit mai sus, dar aplicată doar în mediul rural.

arhitectura rurală – desemnează arhitectura în mediul rural – atât cea populară, cât și tendințele de-a lungul timpului. Nu are valorile arhitecturii tradiționale sau ale arhitecturii populare.

arhitectura vernaculară – termenul „vernacular” vine din limba latină, „vernaculus”, care desemnează incinta destinată sclavilor, în spatele grădinii stăpânului. Iar „vernaculum” înseamnă tot ceea ce era făcut în casă, în opoziție cu ceea ce era procurat la schimb. Este termenul folosit pentru a desemna construcțiile populare, realizate de persoane a căror activitate principală nu este neapărat în domeniul construcțiilor. Se bazează pe o cunoaștere empirică a materialelor, câștigată în timp, prin încercări (și eșecuri) repetate – cunoștințe care sunt transmise din generație în generație, pe cale orală.

Termeni tehnici locali

almar – un raft închis cu uși în care se păstrează alimente, vase sau haine și care ulterior a devenit un dulap ce ocupă întreaga porțiune de perete

antropomorf – elemente de largă răspândire care fac referire la forme arhetipale de locuire și la momente istorice-medievale și premedievale

arină – nisipuri fine, argiloase folosite în alcătuirea mortarelor

banită – vas făcut, de obicei, din doage, servind ca măsură de capacitate, mai ales pentru cereale și cuprinde aproximativ 20 de litri

bârnă – trunchi gros de copac, cojit și uneori fățuit cu barda, folosit ca material de construcție

blidar – dulap cu polițe și fără uși, în care se păstrează blide, vase, tacâmuri

cahlă – cărămidă smălțuită pentru sobe, vetre

cămășuire – acoperirea unui element de construcție cu beton, metal etc. în vederea consolidării

căpătâie – parte a patului pe care se pune perna

căuaci – fierar, potcovar

cheutori – modalitate de îmbinare a bârnelor la colțurile caselor

cipcă – împletitură făcută cu acul; dantelă, horbotă, spițură

cobârlău – folosit pentru a desemna țarcul porcilor

cohe – bucătărie de vară

corlan – parte a hornului cel gros la casele țărănești

corni – căpriorii casei

coștei – construcție din nuiele sau scânduri pentru depozitarea porumbului

coviltir – acoperiș făcut dintr-un schelet de nuiele curbate peste care se întind rogojini sau pânză groasă

cununi – grindă principală cu care se închide în partea de sus un perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului

cuptorii – construcție deschisă în care se află de obicei cuptorul

cuptor cu bolfă – cuptor care are un coș cubic sau piramidal, din nuiele împletite, piatră sau cahle, amplasat deasupra gurii cuptorului

cuptor cu ploaptă – soba de gătit orășenească

dosoai de rudă – ștergare din pânză de calitate inferioară, utilizate la șters vasele și care se pun pe rudă

dulapi – scânduri groase de secțiune dreptunghiulară, înalte

flencace – bardă cu lamă lungă și lată pentru prelucrarea fețelor lemnului

frigurie – dezvoltare ulterioară a târnațului, perpendiculară pe latura lungă a casei, în dreptul accesului

găbănaș – acaret, depozit, cămară; spațiu de depozitare a cerealelor, mai rar a produselor lactate, a unor piese textile și de îmbrăcăminte etc.

găinar – coteț de găini

gârbe – deschiderea șurii marcată și susținută de șoși cu partea superioară curbată rezultată prin tăierea unei ramuri dintr-un crac

gujbe – nuiele elastice, îndoite în forma de cerc, fixate în această poziție prin împletirea capetelor și folosite pentru menținerea temporară în poziție verticală a leșelor de staur sau a porților din lese

horneț – cotul hornului la ieșirea din vatră spre tindă

laiță – lădițe pe care se putea dormi iarna cu picioarele spre foc; bancă la poartă

lavițe – scândură lată fixată pe țărui servind, mai ales în casele țărănești, ca bancă pentru a șede (uneori și ca pat)

lăturoaie – prăjini cioplite bătute pe căpriori, rigidizează coama, lestează paiele, contravântuiri

lespezi de piatră – placă poligonală de piatră naturală (prelucrată), de dimensiuni mari, cu care se pavează interiorul unor

edificii, aleile

leț – șipcă, fâșie de lemn pentru construcții, în special susțin țiglele

lingurar – poliță specială unde se țin lingurile și alte accesorii de masă sau de bucătărie

lipituri – pământ, lut frământat cu apă, balegă sau alte produse animaliere, care servește la lipitul podelei, pereților etc. caselor

lobde – bucată de lemn lungă de 1-2 m despăcată cu toporul dintr-un trunchi de copac

lucarne – fereastră mică, amenajată în acoperișul cu pantă mare al unei construcții, în scopul luminării și aerisirii podului sau a încăperilor aflate la nivelul podului

mejde – marcarea limitei de proprietate

melifer – care are flori cu mult nectar și polen, din care albinele produc mierea

meșter-grindă – grindă principală, pe care se sprijină grinzile transversale

mieriu – culoarea albastră obținută din piatră vânăță

monovolum – construcții relativ compacte fără decroșuri sau rezalite extinse

muruit – acoperirea pereților unei case cu un strat neted de lut muiat cu apă în vederea hidrofobării; a lipi, a vărui

pari – bucată de lemn rotundă, lungă și (relativ) groasă, ascuțită, înfiptă în pământ ca element de susținere, de fixare

pavilionar – tip de așezare a construcțiilor într-un ansamblu cu mai multe volume

pemniță – pivniță

podină – pardoseală de scânduri la casă, la pod, la streșinile construcțiilor acoperite cu paie

podisorul – raft destinat diverselor mărunțișuri

poiată – grajd pentru vite

poiecioară – grajd de vite, mic; adăpost mic pentru oi, capre și alte animale mici

polată – încăpere mică pe lângă o casă țărănească, servind ca magazie pentru unelte și obiecte de gospodărie.

potic – stîngii elastice de lemn

pridvor – galerie exterioară deschisă (mai rar închisă), cu acoperișul sprijinit de stâlpi, așezată în partea din față a unei clădiri sau de jur împrejurul ei, târnaț

răstăniri – cruci înalte cu garduț, amplasate ca repere, locuri de închinare la răscruci

resteie – fiecare dintre cele două bare în formă de cui, făcute din fier sau din lemn, care se introduc vertical în partea exterioară a jugului pentru a reține gâtul animalului

rudă – prăjină, par, drug, amplasată orizontal, leagă carul încărcat cu fân

sclemă – contravântuirea căpriorilor

șoși – stâlp, bârnă, grindă

spete – piesă la războiul de țesut formată dintr-un sistem de lamele paralele, fixate la ambele capete, formând un fel de pieptene montat în vatală, prin care trec firele de urzeală

streșinar – parte a șarpantei casei așezată pe capetele din afară ale grinzilor

suveici – piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiață, care servește la introducerea firului de bătătură în rostul urzelii; suvelniță

șindrilă – scândurică de brad, îngustă și subțire, care servește la acoperirea caselor

șopru – porțiune deschisă, fără pereți sau uși, a unei construcții gospodărești

șterguri – obiect cu care se șterge, se curăță, prosop

șură cu funduri – o nouă variantă a șurii cu ladă, numită astfel datorită capetelor drepte ale acoperișului în două ape

șuri cu ladă – tip de șură ulterioară celei cu gârbe caracterizată printr-o supraînălțare a acoperișului

deasupra poieților

tâlpi – bârne masive care sprijină pe temelii și susțin pereții și pridvorul

târnaț – pridvor

teascuri – presă manuală cu ajutorul căreia se storc strugurii, semințele plantelor oleaginoase etc. pentru a se obține mustul, uleiul

tileagă – car de transport pentru lemne lungi

tindă – încăpere mică situată la intrarea caselor țărănești

tingă – lemnul care prinde de-a curmezișul cornii casei între ei la partea superioară

traforuri – secțiuni decorative în diverse materiale, cu referire aici la decorațiunile fundurilor de acoperiș, streșinilor, porților de șură etc.

treierat – operație de separare a grăunțelor de paie și de pleavă

uluc – scobitură, șanț făcut de-a lungul unei piese de lemn, pentru a se putea îmbina cu altă piesă, întâlnit la șoși pentru montarea dulapilor de umplutură

ungheț – loc în dosul cuptorului

văioage – cărămizi uscate la aer cu adaos mare de fibre vegetale și o formă relativ neregulată

vranite – poartă de scânduri sau de nuiele împletite

Termeni generali

coeficient de utilizare a terenului (CUT) – raportul dintre suprafața construită desfășurată (suprafața desfășurată a tuturor planșeelor) și suprafața parcelei. Nu se iau în calculul suprafeței construite desfășurate: suprafața subsolurilor cu înălțimea liberă de până la 1,80 m, suprafața subsolurilor cu destinație strictă pentru gararea autovehiculelor, spațiile tehnice sau spațiile destinate protecției civile, suprafața balcoanelor, logiilor, teraselor deschise și neacoperite, teraselor și copertinelor necirculabile, precum și a podurilor neamenajabile, aleile de acces pietonal/carosabil din incintă, scările exterioare, trotuarele de protecție; (Legea 350/2001)

• **procent de ocupare a terenului (POT)** – raportul dintre suprafața construită (amprenta la sol a clădirii) și suprafața parcelei. Suprafața construită este suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, a platformelor și a scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor, a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul solului amenajat, și a logiilor închise ale etajelor se include în suprafața construită (Legea 350/2001). Excepții de calcul al indicatorilor urbanistici POT și CUT:

• dacă o construcție nouă este edificată pe un teren care conține o clădire care nu este destinată demolării, indicatorii urbanistici (POT și CUT) se calculează adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale construcțiilor noi;

• dacă o construcție este edificată pe o parte de teren dezmembrată dintr-un teren deja construit, indicii urbanistici se calculează în raport cu ansamblul terenului inițial, adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale noii construcții

(Legea 350 din 2001).

alterarea – este intervenția care modifică funcțiunea sau aspectul unei așezări/clădiri.

construcții anexe – construcții distincte, de regulă având dimensiuni reduse și un singur nivel suprateran, care deservește funcțiunea de locuire. Din categoria construcțiilor anexe fac parte: garaje individuale, depozite pentru unelte de grădinarit, șoproane, terase acoperite, foioșoare, pergole și bucătării de vară. Realizarea construcțiilor anexe se autorizează în aceleași condiții în care se autorizează corpurile principale de clădire.

așezarea/locul – poate fi orice element la orice scară al mediului istoric care dispune de identitate distinctă percepută de comunitate.

cadrul – este anturajul în care locul/așezarea/construcția este percepută împreună cu contextul local, înglobează relațiile istorice și contemporane cu peisajul înconjurător.

contextul – este orice relație relevantă din punct de vedere arhitectural între o așezare/obiect și alte așezări/obiecte.

degradarea – este o schimbare de stare în mai rău; se referă în mod particular la lipsa lucrărilor corecte/constante de întreținere și/sau la efectele unor intervenții inadecvate asupra unei așezări/construcții sau asupra valorilor patrimoniale.

demisol (prescurtat D) – nivel construit al clădirii având pardoseala situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător cu maximum jumătate din înălțimea liberă a acestuia și prevăzut cu ferestre în pereții de închidere perimetrală. Demisolul se consideră nivel suprateran al construcției. Atunci când pardoseala este situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător, cu mai mult de jumătate din înălțimea liberă, se consideră subsol și se include în numărul de

niveluri subterane ale construcției (P118-99 Normativ de siguranță la foc a construcțiilor).

desemnarea/clasarea – presupune identificarea valorilor patrimoniale ale unei așezări/obiect, conferându-i statut formal prin legi sau reglementări menite să mențină acele valori.

echiparea edilitară – ansamblul format din construcții, instalații și amenajări, care asigură în teritoriul localităților funcționarea permanentă indiferent de poziția acestora față de sursele de apă, energie, trasee majore de transport rutier, feroviar, aerian sau naval, cu respectarea protecției mediului ambiant (G.M – 007 – 2000).

gabarit – contur care limitează dimensiunile maxime ale unui profil

integritatea – presupune plinitudine și sinceritate, se referă la păstrarea întreagă sau intactă a elementelor de patrimoniu natural și/sau cultural și a atributelor acestora. Vine în completarea criteriului de autenticitate.

intervenția – este o acțiune care are efect fizic în structura unei așezări/construcții.

înnoirea – presupune desfacerea și înlocuirea comprehensivă a unui element sau loc, în cazul structurilor încorporând în mod natural toate elementele.

întreținerea – este o muncă de rutină perpetuă necesară pentru a păstra starea de sănătate a unei construcții și/sau structuri sau țesutul unei așezări în stare bună.

mansardă (prescurtat M) – spațiu funcțional amenajat integral în volumul podului construcției. Se include în numărul de niveluri supraterane. (P118-99 Normativ de siguranță la foc a construcțiilor). În sensul prezentului regulament, se consideră mansarde, acele spații care respectă următoarele condiții suplimentare:

• podul construcției va forma un

unghi maxim de 60 grade cu planul orizontal;

• podul construcției nu va depăși, în proiecție orizontală, conturul exterior al ultimului nivel plin (inclusiv balcoane sau cursive) cu mai mult de 1 m. La calculul coeficientului de utilizare a terenului, mansarda va contribui cu cel mult 60% din suprafața desfășurată a ultimului nivel plin.

material natural de construcție – este orice material ce provine din mediul natural imediat învecinat așezării, poate fi exploatat manual, satisface cerințele de duranță, confort și prelucrabilitate.

mediul istoric – înglobează aspectele de mediu rezultate de-a lungul timpului din interacțiunea omului cu așezarea, incluzând toate elementele palpabile (vizibile sau acoperite) ale activităților umane din trecut, ale plantațiilor și ale modului de a modela vegetația.

obiectul – este orice lucru (încă) nefixat (mobil) sau neîncorporat în structura unei așezări, dar care, istoric vorbind, poate fi asociat cu așezarea.

parcelă – suprafața de teren ale cărei limite sunt sau nu materializate pe teren, proprietatea unuia sau mai multor proprietari, aparținând domeniului public sau privat, și care are un număr cadastral ce se înscrie în registrul de publicitate funciară. Împreună cu construcțiile sau amenajările executate pe suprafața sa, parcela reprezintă un bun imobil (G.M – 007 – 2000).

patrimoniul – înglobează toate resursele moștenite pe care comunitatea le apreciază din alte motive decât cel strict utilitar.

patrimoniul cultural – însumează bunurile moștenite identificate și apreciate de comunitate ca fiind reflexia și expresia cunoștințelor dezvoltate, a credințelor și a tradițiilor, respectiv a modului de interpretare a credințelor și tradițiilor

altora.

patrimoniul natural – însușește habitatul și speciile moștenite, geologia și morfologia ecosistemelor, inclusiv cele acvatice și subacvatice, cărora comunitatea le conferă valoare.

pazie – scândură (ornamentală) așezată vertical la capătul din afară al căpriorilor unui acoperiș cu streășină pentru a ascunde capetele acestora.

peisajul – este constituit din mulțimea trăsăturilor, caracterelor, formelor unui teritoriu, unei regiuni, unui ținut.

peisajul cultural – este un termen ce reunește diverse manifestări ale interacțiunii om-natură reprezentative pentru gradul de evoluție al societății umane sub influența constrângerilor de ordin fizic, a oportunităților habitatului natural și a factorilor sociali, economici și culturali.

peisajul antropoc – se caracterizează prin lipsa aproape totală a elementelor naturale din cadrul componentelor peisajului, fapt relevant în fizionomia acestuia. Locul acestora este luat de componentele antropice ale unui mediu construit, rezultat în urma unei activități umane intense într-un areal bine delimitat.

poluarea istorică – înseamnă afectarea calității mediului dintr-un anume areal, ca urmare a unor activități umane, industriale, realizate în timpul unei perioade îndelungate de timp (de la zeci, sute la mii de ani).

proporționalitatea – presupune calitatea de a fi în relație corectă în dimensiune, grad sau orice altă caracteristică măsurabilă cu un alt obiect.

public – înseamnă a fi, a face, a fi preocupat, a acționa etc. pentru oameni ca și comunitate.

reparația – presupune o lucrare mai complexă decât întreținerea,

prin care sunt remediate defectele cauzate de degradare, vătămare sau exploatare, și care permite adaptări minore cu scopul de a obține un rezultat sustenabil, dar nu implică lucrări de restaurare sau alterare/modificare.

reversibilitatea – presupune o intervenție ce poate fi îndepărtată oricând pentru a se reveni la starea inițială.

schimbarea naturală – este schimbarea ce are loc în cadrul mediului istoric, fără intervenție umană, lucru care însă, în unele cazuri, necesită răspunsuri administrative (întreținere specială sau înnoire periodică) pentru a susține permanent semnificația acestui mediu.

semnificația (unui loc) – însumează valorile naturale și culturale patrimoniale ale unui loc, adeseori formulată într-un statut sau declarație.

locul semnificativ – este o așezare ce dispune de valori patrimoniale.

structura – este substanța materială ce alcătuiește o așezare: geologia, depunerile arheologice, rețelele construite, clădirile și flora.

structura portantă – este ansamblul elementelor de construcție solidarizate între ele, care țin în picioare o clădire, preiau toate sarcinile la care este supusă clădirea și care îi asigură sprijinirea și transmiterea acestor sarcini la sol. Principalele subansambluri ale unei structuri tradiționale sunt: fundațiile, bolțile, planșeele, pereții portanți și șarpanta sau acoperișul.

suprafața construită (SC) – (amprenta la sol a clădirii) suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, al platformelor și al scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor, a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul

solului amenajat, și a logiilor închise ale etajelor se include în suprafața construită (Legea 350/2001).

sustenabilitatea – presupune capacitatea de a armoniza fără compromisuri necesitățile actuale cu cele de viitor.

a susține – presupune a întreține, a nutri și a afirma o validitate.

valoarea – este un aspect ce punctează meritul sau importanța, în cazul nostru lucru atribuit de către oameni calităților unei așezări.

valoarea estetică – este calitatea ce derivă din modul în care oamenii percep stimulii senzoriali și intelectuali ai unui loc/așezare.

valoarea comună – este calitatea ce derivă din semnificația pe care un loc îl are în conștiința oamenilor care relaționează cu acesta sau a acelora care au o memorie a locului sau au trăit o experiență colectivă în acel loc.

valoarea evidentă (intrinsecă) – este calitatea ce derivă din potențialul unui loc de a pune în valoare mărturiile activităților umane din trecut.

valoarea istorică – este calitatea ce derivă din modul în care oamenii, evenimentele și aspectele vieții cotidiene din trecut pot fi legate prin intermediul unui loc (al unei așezări) de prezent.

discernământul bazat pe valoare – este o evaluare ce reflectă valorile persoanei sau ale grupului de oameni care face acea evaluare.

CREDIT IMAGINI

Imagine 1-3, pagina 2 – ©Horațiu Răcășan

Imagine 1-4, pagina 7 – ©Arcanum, <http://mapire.eu/>

Imagine 1-4, pagina 8 – ©Arcanum, <http://mapire.eu/>

Imagine 4-5, pagina 9 – ©Ina Gabriela Funețan

Imagine 7, pagina 11 – ©Ina Gabriela Funețan

Imagine 2, pagina 12 – ©Sebastian Olaru

Imagine 1, pagina 25 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 2, pagina 25 – ©Viscri 125

Imagine 6, pagina 25 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 8, pagina 25 – după ©Diana Imecs

Imagine 4, pagina 26 – ©Copșa Mare Guesthouses

Imagine 5, pagina 26 – ©Viscri 125

Imagine 6, pagina 26 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 1, pagina 31 – ©Valeria Lehene

Imagine 2, pagina 33 – ©Valeria Lehene

Imagine 5, pagina 33 – ©Jawler

Imagine 6, pagina 34 – ©Lamiot

Imagine 1, pagina 34 – ©Eugen Vaida

Imagine 8, pagina 34 – ©Dan Turda, Flaminiu Talos

Imagine 1, pagina 35 – ©Eszmény Győző, András Szilárd, Mihály László, Petres Noémi, Crișan Alexandru, Onodi Szabolcs, Székely Barna, Paul Rocheleau, Szigeti V.István, András Szabolcs, Petres K. Győző, András Mihály

Imagine 3, pagina 35 – ©Diana Imecs

Imagine 2, pagina 38 – ©Ciprian Simon

Imagine 6, pagina 44 – ©Horațiu Răcășan

Imagine 4, pagina 45 – ©Joachim Belaleff, Enflo Arkitekter, DEVE Architects

Imagine 1-3, pagina 46 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 2-3, pagina 49 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 5, pagina 49 – ©Valeria Lehene

Imagine 1, pagina 54 – ©Kamper László

Imagine 2, pagina 54 – ©Csedő Attila

Imagine 3, pagina 54 – ©Válóczy Balázs

Imagine 4, pagina 54 – ©Diana Imecs

Imagine 1, pagina 55 – ©Ciprian Simon

Imagine 3, pagina 55 – ©Valeria Lehene

Imagine 2, pagina 56 – ©Beaton + McMurphy Architects Ltd., www.bmarchitects.co.uk

Imagine 4, pagina 56 – ©Ciprian Simon

Imagine 5, pagina 56 – ©Dan Turda, Flaminiu Talos

Imagine 6, pagina 58 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

Imagine 2-3, pagina 59 – ©Radu Roșca

Imagine 3, pagina 61 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

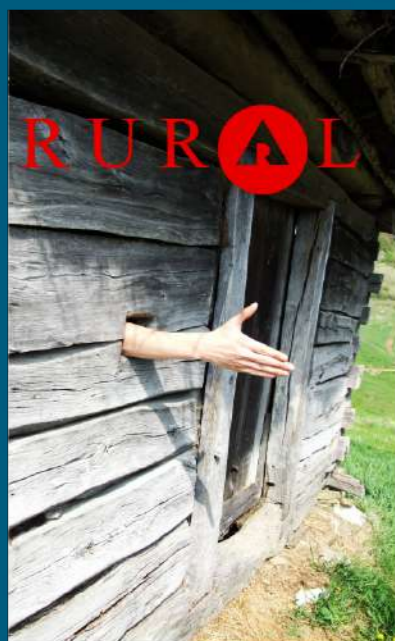
Imagine 4, pagina 61 – ©Andrew Smith, www.timbercreations.com.au

Imagine 5, pagina 61 – ©Joshua Dool Photography, Hapa Collaborative, <http://hapacobo.com/>

NOTĂ: Toate imaginile nespecificate mai sus sunt proprietatea Ars Longa, ©Flaminiu Talos.

Arhitectura este știința și arta de a realiza construcții trainice, folositoare, sănătoase și armonioase. Arhitectura se face pentru oameni și mediul lor, prin clădiri sau construcții alcătuite cu cap. Rostul ei este să ne facă viața mai frumoasă, mai sănătoasă și să ne aducă aminte cine suntem atunci când uităm.

Arhitectul este cel care se ocupă cu arhitectura. El își imaginează casele și desenează (alături de echipele de ingineri) schițele / planșele după care se construiesc clădirile. El ține cont de posibilitățile și de nevoile celui care îl cheamă/angajează, de legile în vigoare și de felul în care se fac casele trainice, sănătoase și frumoase.

Obiectivele generale ale PROGRAMULUI RURAL al Ordinului Arhitecților din România

- creșterea calității practicii profesionale în mediul rural
- conștientizarea nevoii de protejare/promovare a zonelor cu specific local valoros
- folosirea arhitecturii (cu toate domeniile conexe) ca pârghie în dezvoltarea economică a mediului rural pe baze ecologice / responsabile
- elaborarea documentelor ce vor reglementa intervențiile în mediul rural (cu sau fără finanțare europeană)

ACEST GHID SE DISTRIBUIE GRATUIT!

Ghidul poate fi accesat și descărcat de pe site-ul OAR:
<http://www.oar.archi/despre-oar/publicatii-si-documente-oar>

Realizat cu sprijinul:

